

Монгол Улсын Их Хурлын 2012 оны хаврын ээлжит чуулганы 05 дугаар сарын 10-ны өдөр(Пүрэв гариг)-ийн 10 цаг 20 минутад Чуулганы нэгдсэн хуралдааны танхимд эхлэв.

Улсын Их Хурлын дарга Д.Дэмбэрэл ирц, хэлэлцэх асуудлын дарааллыг танилцуулж, хуралдааныг даргалав.

Хуралдаанд ирвэл зохих 76 гишүүнээс нийт 58 гишүүн ирж, 76,3 хувийн ирцтэй байв. Үүнд:

Чөлөөтэй: Р.Амаржаргал, С.Батболд, С.Баярцогт, Р.Буд, Л.Гүндалай, Ө.Энхтүвшин

Өвчтэй: С.Баяр, Д.Очирбат

Тасалсан: Н.Алтанхуяг, Д.Арвин, Л.Гантөмөр, Ц.Дашдорж, Д.Кёкүшюзан Батбаяр, Ц.Нямдорж, Д.Одбаяр, Ч.Хүрэлбаатар, Ж.Энхбаяр

Нэг. Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төсөл, Усны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүд /Хэлэлцэх эсэх/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Д.Цогтбаатар, Сайдын зөвлөх Ц.Шийрэвдамба, мөн яамны Төрийн захиргаа, удирдлагын газрын дарга Д.Доржсүрэн, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Эрх зүй, хууль тогтоомжийн хэлтсийн ахлах зөвлөх Н.Цогтсайхан, зөвлөх О.Баяраа, Л.Балган, Я.Хишигт, Д.Батмөнх, Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны зөвлөх Б.Мөнхцэцэг, референт Б.Баярмаа нар байлцав.

Хуулийн төсөл санаачлагчийн илтгэлийг Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганбямба, Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сэдванчиг нар тус тус танилцуулав.

Уг асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Ламбаа, Ц.Батбаяр, П.Алтангэрэл, Ц.Цэнгэл, Д.Энхбат, Ц.Даваасүрэн, Д.Дамба-Очир нарын асуусан асуултад Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганбямба, Д.Балдан-Очир, ажлын хэсгээс Д.Цогтбаатар нар хариулж, нэмэлт тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оргил, Ц.Баярсайхан, Б.Бат-Эрдэнэ, Г.Баярсайхан нар санал хэлэв.

Д.Дэмбэрэл: Хуулийн төслийг хэлэлцэх нь зүйтэй гэсэн Байнгын хорооны дэмжсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 43

Татгалзсан 8

Бүгд 51

84,3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Хуулийн төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороонд шилжүүллээ.

Уг асуудлыг 12.00 цагт хэлэлцэж дуусав.

Хоёр. Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүд /Анхны хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Гадаад харилцааны яамны Гадаад худалдаа эдийн засгийн хамтын ажиллагааны газрын захирал Н.Энхтайван, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын газрын орлогч дарга Ё.Мөнхтуяа, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний яамны Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн бодлогын газрын орлогч дарга Д.Батболд, Ашигт малтмалын газрын дарга Г.Алтансүх, Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хорооны дэд дарга Л.Зориг, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Эрх зүй, хууль тогтоомжийн хэлтсийн ахлах зөвлөх Н.Цогтсайхан, зөвлөх Э.Түвшинжаргал, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны зөвлөх Э.Эрдэнэсүрэн, референт Г.Нандинцэцэг нар байлцав.

Хуулийн төслүүдийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Я.Батсуурь танилцуулав.

Уг асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Үүл, Ц.Батбаяр, Ц.Сэдванчиг, Д.Балдан-Очир, С.Бямбацогт нарын асуусан асуултад Улсын Их Хурлын гишүүн Я.Батсуурь, Э.Мөнх-Очир, С.Бямбацогт, Н.Энхболд, Г.Занданшатар, Р.Гончигдорж нар хариулж, нэмэлт тайлбар хийв.

Хуралдаан 13.00-15.25 цагт завсарлав.

Үдээс хойших нэгдсэн хуралдаанд ирвэл зохих 76 гишүүнээс нийт 48 гишүүн ирж, 63.1 хувийн ирцтэй байв. Үүнд:

Чөлөөтэй: Р.Амаржаргал, С.Батболд, С.Баярцогт, Р.Буд, Л.Гүндалай, Ө.Энхтүвшин

Өвчтэй: С.Баяр, Д.Очирбат, Э.Мөнх-Очир

Тасалсан: Н.Алтанхуяг, Д.Арвин, Б.Батбаяр, Х.Баттулга, Г.Баярсайхан, Л.Гантөмөр, Ц.Даваасүрэн, Ц.Дашдорж, Д.Загджав, Д.Көкүшюзан Батбаяр, Ц.Нямдорж, Ж.Сүхбаатар, Д.Тэрбишдагва, Ч.Улаан, Ч.Хүрэлбаатар, О.Чулуунбат, Ц.Шинэбаяр, Ж.Энхбаяр

Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай

зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг үргэлжлүүлэн явуулав.

Хуулийн төсөл санаачлагчийн болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн П.Алтангэрэл, С.Эрдэнэ, Г.Баярсайхан, Н.Ганбямба, Д.Зоригт, Р.Раш, Б.Бат-Эрдэнэ, Ц.Мөнх-Оргил, Л.Болд, Д.Энхбат нарын асуусан асуултад Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд, Р.Гончигдорж, Г.Занданшатар, Н.Батбаяр, Х.Наранхүү, Д.Одхүү нар хариулж, нэмэлт тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Зоригт, Ц.Баярсайхан нар гормын санал хэлэв.

Д.Дэмбэрэл: Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Баярсайханы гаргасан, хуулийн төслүүдийг эцсийн хэлэлцүүлгийн үед Эдийн засгийн байнгын хорооны саналыг нэгтгэн оруулж ирэх нь зүйтэй гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 26
Татгалзсан 14
Бүгд 40
65,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дэмжсэн саналууд:

1.Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд, Р.Гончигдорж, Х.Наранхүү, Д.Одхүү нарын гаргасан, Төслийн нэрийн “бүхий” гэсний дараа “салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 27
Татгалзсан 12
Бүгд 39
69,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсгийн “энэ хууль” гэсний өмнө “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Өрсөлдөөний тухай хууль,” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 23
Татгалзсан 16
Бүгд 39
59,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.1.Гадаад улсын төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, аж ахуйн нэгж, олон улсын байгууллага, тэдгээртэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээд Монгол Улсад үйл ажиллагаа эрхлэх, эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, компанийн үүнэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээдэд хөрөнгө оруулалт хийх тохиолдолд Монгол Улсын Засгийн газраас зөвшөөрөл авна.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 26
Татгалзсан 13
Бүгд 39
66,7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

4.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.2.Гадаадын хөрөнгө оруулагч, түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээд энэ хуулийн 5.1-д заасан стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа эрхлэхэд, эсхүл эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжтэй энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хэлцлийг байгуулахад Монгол Улсын Засгийн газраас зөвшөөрөл авна.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 28
Татгалзсан 12
Бүгд 40
70,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

5.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.3 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.3.Энэ хууль нь Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээний хүрээнд хийгдэж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцаанд үйлчлэхгүй.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 28
Татгалзсан 12
Бүгд 40
70,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

6.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.6 дахь заалтын “4.1.1-д заасан компаний” гэсний өмнө “4.1.1-д заасан аж ахуйн нэгжийг шинээр үүсгэн байгуулах,” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 28
Татгалзсан 12
Бүгд 40
70,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

7.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.7 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.7.Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийн гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хувь 49 хүртэл байж болох бөгөөд үүнээс илүү гарах тохиолдолд Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 19
Татгалзсан 20
Бүгд 39
51,3 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

Уг саналын талаар Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд үг хэлж, саналыг хүчингүйд тооцож, дахин санал хураалт явуулав.

Д.Дэмбэрэл: 7 дахь саналыг хүчингүйд тооцъё гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 25
Татгалзсан 15
Бүгд 40
62,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

7 дахь саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 24
Татгалзсан 16
Бүгд 40
60,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

8.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1 дэх заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“4.1.1.“стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж” гэж /цаашид “стратегийн аж ахуйн нэгж” гэх/ энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжийг;” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 25
Татгалзсан 15
Бүгд 40
62,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

9.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх заалтын “энэ хуулийн 3.1-д зааснаас бусад” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 29
Татгалзсан 13
Бүгд 42
69,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

10.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.6 дахь заалтын “гадаадын хөрөнгө оруулагч,” гэснийг “гадаадын хөрөнгө оруулагчийн болон” гэж өөрчлөх саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 27
Татгалзсан 13
Бүгд 40
67,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

11.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн “зах зээлийн үнэлгээ” гэж тухайн хугацаанд тодорхой зах зээлд бүртгэлтэй энэ хуулийн 4.1.1-д заасан компаний тухайн өдрийн хаалтын ханшаар илэрхийлэгдэж буй нийт үнэлгээний дүнг” гэсэн 4.1.7 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 26
Татгалзсан 14
Бүгд 40
65,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

12.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн “Монголын тал” гэж Монгол Улсын иргэн, үндэсний аж ахуйн нэгж, Монгол Улсын Засгийн газар, түүний хяналтад байдаг байгууллагыг;” гэсэн 4.1.8 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 27
Татгалзсан 12
Бүгд 39
69,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

13.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн “үндэсний аж ахуйн нэгж” гэж Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд үүсгэн байгуулсан аж ахуйн нэгж, хувьцаа нь 100 хувь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээдийн эзэмшилд байгаа компанийг.” гэсэн 4.1.9 дэх заалтыг хасах саналыг түр хойшлуулав.

14.Төслийн 4 дүгээр зүйлд дор дурдсан агуулгатай 4.1.10 дахь заалт нэмэх:

“4.1.10.“хөрөнгө оруулалт хийх” гэж Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасныг, түүнчлэн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжийн гадаад улсад бүртгэлтэй компани, түүний охин болон хараат компани, тэдгээртэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдийн хувьцааг худалдан авах, шилжүүлэхийг.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 24
Татгалзсан 15
Бүгд 39
61,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

15.Төслийн Хоёрдугаар бүлгийн гарчгийн “үйл ажиллагаа, аж ахуйн нэгж, хэлцэл хийх” гэснийг “зөвшөөрөл авах хэлцэл” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 23
Татгалзсан 16
Бүгд 39
59,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

16.Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 хэсгийн “эрдэс баялаг, хүнс, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, зам, тээвэр, мэдээлэл, харилцаа холбооны” гэснийг “эрдэс баялаг, банк, санхүү, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбооны” гэж өөрчлөх саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 24
Татгалзсан 16
Бүгд 40
60,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

17.Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсгийг бүхэлд нь хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 20
Татгалзсан 21
Бүгд 41
48,8 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Гончигдорж үг хэлж, 17 дахь санал хураалтыг хүчингүйд тооцсугай гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 26
Татгалзсан 16
Бүгд 42
61,9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

17.Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсгийг бүхэлд нь хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 33
Татгалзсан 9
Бүгд 42
78,6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

18.Төслийн 5 дугаар зүйлийн “Зах зээлийн үнэлгээ нь 100.0 тэрбум төгрөгнөөс дээш аж ахуйн нэгж нь стратегийн аж ахуйн нэгжид хамаарна.” гэсэн 5.3 дахь хэсгийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 30
Татгалзсан 12
Бүгд 42
71,4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

19.Төслийн 5 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 5.2 дахь хэсэг нэмэх:

“5.2.Засгийн газар шаардлагатай гэж үзсэн салбарыг стратегийн ач холбогдолтой салбарт хамааруулах асуудлыг тухай бүр нь Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж, шийдвэрлүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 31
Татгалзсан 11
Бүгд 42
73,8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд 20 дахь саналыг татаж авав.

21.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.6 дахь заалтын “Монгол Улсын алт, зэс, нүүрс, төмрийн хүдэр, газрын ховор элемент зэрэг уул уурхайн экспортын гол бүтээгдэхүүний” гэснийг “Монгол Улсын уул уурхайн экспортын бүтээгдэхүүний” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 32
Татгалзсан 10
Бүгд 42

76,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

22.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн “30 хоногийн дотор” гэсний өмнө “холбогдох этгээд нь” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 33
Татгалзсан 9
Бүгд 42
78,6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

23.Төслийн 6 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 6.1.7 дахь заалт нэмэх:

“6.1.7.стратегийн аж ахуйн нэгж болох компани хувьцааны хэмжээ буурах үр дагавар бүхий гэрээ хэлцлийг өөрөө, эсхүл түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээд бусадтай байгуулах.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 28
Татгалзсан 13
Бүгд 41
68,3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

24.Төслийн “Зөвшөөрөл хүсэх тухай хүсэлт”, “Хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх” гэсэн 7, 8 дугаар зүйлийг нэгтгэж, дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“7 дугаар зүйл.Зөвшөөрөл хүсэх, хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх

7.1.Энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хэлцэл хийхээр төлөвлөж байгаа энэ хуулийн 3.1, 3.2-т заасан этгээд нь зөвшөөрөл хүсэх тухай хүсэлтээ гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад гаргана.

7.2.Энэ хуулийн 7.1-д заасан хүсэлтийг хүлээн авах, хэлэлцэж шийдвэрлэхтэй холбогдсон нарийвчилсан журмыг Засгийн газар энэ хуульд нийцүүлэн батална.

7.3.Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 7.1-д заасан хүсэлтийг хүлээн аваад дараах нөхцөл байдал үүсэх эсэхийг нягтална.

7.3.1.хөрөнгө оруулагчийн аливаа үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтын шинж чанар нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд харшилсан эсэх;

7.3.2.хүсэлт гаргагч нь Монгол Улсын хууль тогтоомж, бизнесийн тогтсон хэм хэмжээг сахин биелүүлэх нөхцөл, боломжийг хангасан эсэх;

7.3.3.хөрөнгө оруулалт нь тодорхой салбар дахь өрсөлдөөнийг хаах, монополь тогтоох шинжийг агуулсан эсэх;

7.3.4.хөрөнгө оруулалт нь Монгол Улсын төсвийн орлого, бусад бодлого, үйл ажиллагаанд ноцтой нөлөөлөл үзүүлэх эсэх;

7.3.5.хөрөнгө оруулалт нь тухайн салбарын үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх эсэх.

7.4.Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 7.1-д заасан хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 45 хоногийн дотор хэлцэл хийхийг зөвшөөрөх боломжтой эсэх талаарх саналаа Засгийн газарт хүргүүлнэ.

7.5.Засгийн газар энэ хуулийн 7.4-т заасан саналыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 45 хоногийн дотор зөвшөөрсөн, эс зөвшөөрсөн шийдвэрийн аль нэгийг гаргана.

7.6.Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 7.5-д заасан шийдвэр гарснаас хойш тав хоногийн дотор хүсэлт гаргагчид энэ тухай мэдэгдэнэ.”

Зөвшөөрсөн 34
Татгалзсан 9
Бүгд 43
79,1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

25.Төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсгийн “Монгол Улсын Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 31
Татгалзсан 11
Бүгд 42
73,8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

26.Төслийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсгийн “6 дугаар зүйлийг” гэснийг “энэ хуулийн 3.1, 3.2 дахь хэсэгт заасныг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 34
Татгалзсан 7
Бүгд 41
82,9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

27.Төслийн холбогдох заалтуудаас “шууд болон шууд бусаар” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 30
Татгалзсан 11
Бүгд 41
73,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

28.Төслийн 10 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 10.2 дахь хэсэг нэмэх:

“10.2.Стратегийн аж ахуйн нэгж нь аливаа бараа бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээг худалдан авахдаа Монгол Улсад бүртгэлтэй Монгол Улсын үндэсний аж ахуйн нэгжид давуу эрх олгох журмыг баримтлах ба энэ журмыг Засгийн газар

холбогдох стратегийн аж ахуйн нэгжтэй зөвшилцөн баталж, мөрдүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 33
Татгалзсан 8
Бүгд 41
80,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

29. Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Батбаярын гаргасан, Төслийн 10 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 10.3 дахь хэсэг нэмэх:

“9.3.Энэ хуулийн 6.1.1-д заасан хэлцлийг хийсэн гадаадын хөрөнгө оруулагч, түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээдийн тухайн хэлцэлтэй холбоотойгоор нөгөө талд шилжүүлсэн төлбөрөөс Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжийн дагуу албан татвар суутгаж, Монгол Улсын төсөвт шилжүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Зөвшөөрсөн 33
Татгалзсан 9
Бүгд 42
78,6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Гончигдорж үг хэлж, 13 дахь саналыг татаж авав.

Хуулийн төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд шилжүүлэв.

Бусад:

Улсын Их Хурлын дарга Д.Дэмбэрэл, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг томилох тухай, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын эцсийн найруулгыг уншиж танилцуулав.

Эцсийн найруулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс санал гараагүй.

Улсын Их Хурлын гишүүд дээрх Улсын Их Хурлын тогтоолын эцсийн найруулгыг сонсов.

10.50 цагт Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн гадаад хэлний Наран бүрэн дунд сургуулийн төгсөгчид, 11.00 цагт Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболдын урилгаар “Монгол Хэвлэл” компаний ахмадууд, 11.20 цагт Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Батхүүгийн урилгаар Өвөрхангай аймгийн Хужирт сумын дунд сургуулийн ахмад багш нар, 16.10 цагт Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Занданшатарын урилгаар Баянхонгор аймгийн Баянхонгор сумын иргэд, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Одбаярын урилгаар тойргийн сонгогч иргэд, мөн Монгол дээд сургуулийн Гааль татварын ангийн оюутнууд тус тус Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааны үйл ажиллагаатай танилцав.

Хуралдаан 18 цаг 10 минутад өндөрлөв.

Тэмдэглэлтэй танилцсан:
ТАМГЫН ГАЗРЫН ЕРӨНХИЙ
НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА

Ц.ШАРАВДОРЖ

Тэмдэглэл хөтөлсөн:
ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ
ХӨТЛӨГЧ:

Д.ЦЭНДСҮРЭН

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2012 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ
05 ДУГААР САРЫН 10-НЫ ӨДРИЙН НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ
ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ**

Д.Дэмбэрэл: Улсын Их Хурлын гишүүдийн энэ өдрийн амар амгаланг айлтгая. Гишүүдийн ирц хангагдсан байна.

2012 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийн нэгдсэн хуралдааныг нээснийг мэдэгдье.

Нэгдсэн хуралдаанд хэлэлцэх асуудлыг танилцуулъя. Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төсөл, Усны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүд */хэлэлцэх эсэх/*; Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүд */анхны хэлэлцүүлэг/*; Монгол Улсын эдийн засаг, санхүү, төсвийн төлөв байдлын талаарх мэдээлэл */үргэлжилнэ/*; Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай, Агаарын тухай, Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай, Амьтны тухай хуулийн төслүүд */анхны хэлэлцүүлэг/*; Ойн тухай, Усны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын болон Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай, Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай, Хог хаягдлын тухай хуулийн төслүүд */анхны хэлэлцүүлэг/*; Донорын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл */хэлэлцэх эсэх/*;

Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд */хэлэлцэх эсэх/*; Инновацийн тухай болон дагалдах бусад хуулийн төслүүд */Засгийн газраас болон Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганбямбаас өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/*; Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл */анхны хэлэлцүүлэг/*; Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн төсөл */анхны хэлэлцүүлэг/*; Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл */Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Сүхбаатар нараас өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/*; Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд */Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/*; "Монгол Улсын төрөөс баримтлах соёлын бодлогыг шинэчлэн батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл */анхны хэлэлцүүлэг/*; Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд */Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Батбаяр нараас өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/*; Зарим байгалийн цогцолборт газрын хилийн заагт өөрчлөлт оруулах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл */хэлэлцэх эсэх/*; Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, хувийн ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай

хуулийн төслүүд /хэлэлцэх эсэх/; Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шүүхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн зарим зүйлийг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Иргэний бүртгэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Онц байдлын тухай хуулийн зарим зүйлийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслүүд /Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/; Ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох тухай хуулийн төсөл /хэлэлцэх эсэх/; Олон хүүхэд төрүүлж өсгөсөн эхийг урамшуулах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн С.Бямбацогт нараас өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/; Эхэд урамшуулал олгох тухай хуулийн төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Цэнгэл нараас өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/;эдгээр олон хуулийн төслүүдийг хэлэлцэх шаардлага байна. Ингээд эхнээс нь хэлэлцээд явъя.

Тэрбишдагва гишүүн

Д.Тэрбишдагва: Дарга аа, зарчмын нэг зүйлийг сонсоод өгөөч гэж хүсч байна.

Монгол Улсын гурав дахь Ерөнхийлөгч, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн гишүүн байсан Намбарын Энхбаярын биеийн байдал цаг тутам муудаж, өөрийнх нь амь насыг торгоож байсан зүрхнийхээ эмийг өнөө өглөөнөөс эхлээд уухаа зогсоохоор шийдлээ. Монгол Улсын хууль хүчний байгууллагуудад өмгөөлөгчөөрөө дамжуулаад бидний бие тодорхой санал, хүсэлтээ хүргүүлсэн боловч хүчний байгууллагууд энэ асуудлыг авч хэлэлцэхгүй байна. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 3 гишүүн Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Их Хурлын дарга, Монгол Улсын Ерөнхий сайд нарт 3 удаа бичиг явуулж, нийтдээ 9 бичгийн хариу ирэхгүй байна. Өнөөдөр таны наад суудал дээр чинь сууж байсан Монгол Улсын гурав дахь Ерөнхийлөгч, МАХН-ын дарга Энхбаярын амь насны асуудал хутганы ирэн биш хутганы үзүүр дээр ирж байгаа энэ нөхцөлд хууль хүчний байгууллагын асуудлыг томилдог, санаачилж оруулж ирдэг хүнийх нь хувьд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын дарга нартай уулзах гээд 3 өдөр дараалж хүсэлт гаргасан боловч албан ёсоор биднийг хүлээж авсангүй. Өчигдөр Ерөнхий сайд миний биетэй товчхон уулзсан. Байдал хүнд байхад энэ Их Хурлын танхимд бөөнөөрөө цуг сууж, энд удирдуулж сууж байсан хүмүүс нь цуг сууж байхад энэ хүнийг харсаар байгаад бид ингэж амь насыг нь бүрэлгэчих юм уу? Өчигдөр МАХН мэдэгдэл гаргасан. Энэ мэдэгдлээ би дахиж уншиж өгмөөр байна. Дараа нь хэдэн зүйлийг нэмж хэлмээр байна.

Улс төрийн өлсгөлөн зарласан Монгол Улсын гурав дахь Ерөнхийлөгч, МАХН-ын дарга Энхбаяр өнөөгийн эрх баригчид хандаж буй байр суурийн тухай.

Монгол Улсын гурав дахь ерөнхийлөгч, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн гишүүн байсан МАХН-ын дарга Энхбаяр 5 дугаар сарын 4-ний өдрийн 10 цаг 40 минутын орчим дараах 5 шалтгаанаар улс төрийн өлсгөлөн зарласан. Үүнд:

- 1.Улс төрийн зорилгоор хэлмэгдүүлэлтийг зогсоох
- 2.Хууль бус хорьж буйг таслан зогсоох
- 3.Үндсэн хуулийн дагуу сонгуульд шударга өрсөлдөх, сонгох, сонгогдох эрхээ хэрэгжүүлэх боломж олгох.

4.Хуулийн байгууллагын хараат бус байдлыг сэргээн тогтоох, хууль шүүхийн өмнө хүн бүр тэгш байх.

5.Таван толгойн луйврын асуудлыг шалгаж, буруутанд хариуцлага тооцох зэрэг болно.

Н.Энхбаяр дарга шаардлагыг нь өнөөгийн эрх баригчид үл тоомсорловоос албадан эмчилгээнд орохгүй, өлсгөлөнгөө үргэлжлүүлнэ гэсэн хатуу байр суурьтай байгаа болохоо удаа дараа мэдэгдсэн.

Энэ 5 асуудлын талаар өнөөдөр хэн ч байр сууриа илэрхийлэхгүй байна. Яриа хэлэлцээрт оролцохгүй байна. Тийм учраас өлсгөлөн үргэлжилсэн хэвээр, биеийн байдал өдрөөс өдөрт муудсан хэвээр байна. Энэ байдлыг харгалзан МАХН уг шаардлагыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Элбэгдорж, Улсын Их Хурлын дарга Дэмбэрэл, Монгол Улсын Ерөнхий сайд С.Батболд нар болон Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлд тус тус нэн яаралтай хүргүүлсэн боловч одоо болтол усанд хаясан чулуу мэт болсон нь өнөөдөр Монгол төр гэж байна уу гэж гайхшралд хүргэж байна.

Д.Дэмбэрэл: Улсын Их Хурлын дарга байр сууриа илэрхийлэхгүй байна гээд надад хоёр, гурван удаа бичиг ирүүлсэн. Улсын Их Хурлын даргын байр суурь гэж байгаа бол Улсын Их Хурлын дарга нь хуулийн хүрээнд ажиллана. Энэ асуудлыг хуулийн хүрээнд явуулах ёстой гэдэг байр суурьтай байгаагаа би албан ёсоор илэрхийлж байна, нэг.

Хоёрдугаарт, Эрүүл мэндийн асуудлыг Тлейхан гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хороо Эрүүл мэндийн сайдтай яриад тэр хүний эрүүл мэндийн асуудалд анхаарал тавиарай.

Гуравдугаарт, Хууль зүйн байнгын хорооны дарга Одбаяр байна уу? хуулийн байгууллагууд зохих хуулиа хэрэгжүүлж зөв явж байна уу гэдэг талаас нь хууль зөв хэрэгжиж байна уу гэдэг талаас нь хяналтаа тавья. Улсын Их Хурал ийм механизмтай, ингэж ажилладаг зарчимтай. Хууль дээдэлж, нийтээрээ ажиллацгаая гэдгийг энд албан ёсоор хэлчихье.

Асуудалдаа оръё.

Нэг. Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, Усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төсөл, Усны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн төсвийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Хэлэлцэх эсэх/

Хууль санаачлагчийн илтгэлийг Ганбямба гишүүн танилцуулна.

Н.Ганбямба: Улсын Их Хурлын эрхэм дарга, эрхэм гишүүд ээ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 26.1 дэх хэсэгт заасан эрхийнхээ дагуу Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, Усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төсөл болон Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай, Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Усны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг санаачлан боловсруулж та бүхэнд танилцуулсан билээ.

Монгол Улсын Их Хурлын 2008 оны 36 дугаар тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2008-2012 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.3-т, Хот суурин газрууд дахь агаар, ус, хөрсний бохирдлыг багасгаж, иргэдийн ажиллаж амьдрах эрүүл орчныг бүрдүүлнэ гэсэн Улсын Их Хурлын 2009 оны 38 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2012 он хүртэл боловсронгуй болгох Үндсэн чиглэлийн 77-д байгаль орчныг бохирдуулагчид төлбөр ногдуулж, үүссэн бохирдлыг арилгах, санхүүгийн эх үүсвэртэй болгох гэж заасан нь усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах гэсэн Бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төслийг боловсруулах үндэслэл болж байгаа юм.

Гадаргын усны 2011 оны тоо бүртгэлээр нийт 6646 гол горхиноос 551 нь, 9320 булаг шандаас 1879 нь ширгэсэн. 1613 нуур, тойромноос 483 нь ширгэсэн дүн гарсан нь ус ашиглалт ба усны хэрэглээ харьцангуй бага боловч уур амьсгалын өөрчлөлт, аж ахуйн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр усны горим, нөөц чанарт өөрчлөлт орж, хомсдож байгааг харуулж байгаа юм.

Улсын хэмжээнд ус ашиглалт, усны хэрэглээнд тавих хяналт боловсронгуй бус, энэ талаар эрх зүйн орчин, нэгдсэн мэдээлэл, хяналтын тогтолцоо хараахан бүрдээгүй байгаа нь усны хэрэглээний мэдээллийг нарийвчлан гаргах, хянах, менежмент хийхэд хүндрэл учруулж байна. Манай оронд нүүрлэж байгаа уур амьсгалын өөрчлөлт, хуурайшилт, түүнээс үүссэн цөлжилт, идэвхжил, хүрээгээ тэлж байгаа нөхцөлд түүний сөрөг нөлөөг зөөлрүүлэх, байгалийн нөөцийг хадгалах, амьдралын хэв маяг, аж ахуй эрхлэх оновчтой хэлбэрийг тогтоох, эдийн засгийн тогтвортой өсөлт, ая тухтай амьдралын хэрэгцээг хангах шаардлагатай байна.

Дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагын дагуу Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, Усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Уг хууль хэрэгжсэнээр бохирдуулагч нь төлбөр төлөгч байх зарчим амьдралд хэрэгжиж, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэг, хүлээх хариуцлага тодорхой болж, ус бохирдуулах үйл ажиллагаагаа хянах механизмыг бий болгосноор хэрэглэгчид бохирдлыг багасгах талаар өөрсдийн санаачлага гаргах, зөвхөн эдийн засгийн ашгийг харах бус байгальд ээлтэй бараа бүтээгдэхүүн сонгох нөхцөл бүрдэх юм.

Усны бохирдолтой тэмцэх санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр бүрдэж, Усны бохирдлын хяналтыг хэрэгжүүлэх тогтолцоо бүрдэхээс гадна хууль тогтоомж зөрчигсдөд хариуцлага хүлээлгэх, учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Усны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар усны нөөцийг сав газрын хүрээнд нь хамгаалах, нөхөн сэргээх зохистой ашиглах үйл ажиллагаанд олон талын оролцоог хангах оновчтой менежмент бүрдэх юм. Усны сав газарт удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор Усны сав газрын захиргааг шинээр бий болгохын зэрэгцээ орон нутагт усны асуудлыг хариуцсан мэргэжлийн байгууллагыг ажиллуулах юм. Тухайн сум сав газрын хэмжээнд экосистемийн тэнцвэрт байдлыг алдагдуулахгүйгээр ашиглах, тогтоосон боломжтой хэмжээнд нь усны нөөцийг ашиглах эрх зүйн зохицуулалттай болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ

Дээрх төслүүдийг хэлэлцэн баталж өгөхийг хүсье. Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Д.Дэмбэрэл: Ганбямба гишүүнд баярлалаа. Байгаль орчин, хүнс хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сэдванчиг танилцуулна. Сэдванчиг гишүүнийг индэрт урьж байна.

Ц.Сэдванчиг: Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганбямба, Ж.Сүхбаатар нараас санаачлан боловсруулж, 2011 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийн төсөл, Усны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо 2012 оны 1 дүгээр сарын 25-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцлээ.

Энэ хуулийн төслийг ус бохирдуулагч аливаа субъект нь бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, бохирдлыг бууруулах арга хэмжээ авах, усны чанарт хяналт тавих, бохирдлын хор уршгаар үүссэн хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орчныг хамгаалахад шаардагдах зардлыг нөхөн төлөх зорилгоор ус бохирдуулсны төлөө төлбөр төлдөг байх хариуцлагын тогтолцоог бий болгох чиглэлээр хууль санаачлагчид уг төслийг боловсруулсан байна.

Хуулийн төслийг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх үеэр Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Балдан-Очир, Л.Гансүх, Ц.Сэдванчиг нар төслийг зарчмын хувьд дэмжиж өмнө нь Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэгдэж дэмжигдсэн Байгаль орчны багц хуулийн төсөлтэй хамтатган хэлэлцүүлэх, байгаль орчны хяналтын асуудлыг Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хариуцуулах, Ашигт малтмалын тухай хуульд байгаль орчны хуулиудын гол зарчмыг тусгах нь зүйтэй, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Баярсайхан Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулийн хэрэгжилтэд цаашид анхаарах шаардлагатай гэсэн саналуудыг гаргаж байлаа.

Төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх нь зүйтэй гэсэн саналыг Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхи дэмжсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, усны бохирдлын хяналтын тухай болон дагалдах бусад хуулийн төслүүдийн хэлэлцэх эсэх талаар Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг хүсье.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Д.Дэмбэрэл: Сэдванчиг гишүүнд баярлалаа. Асуух асуулттай гишүүн байна уу? Ламбаа гишүүн асуултаа тавья.

С.Ламбаа: Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах, усны бохирдлын хяналтын тухай хуулийг зарчмын хувьд дэмжиж байна. Би нэг асуудлыг хөндмөөр байгаа юм. Энэ тоо баримтаас нь аваад үзэхэд санаачилсан гишүүд анхааралдаа авах байх. Энэ тоо баримт дээр ус нуур, тойром бүх юмнуудаа бүртгэсэн мөртлөө ус ширгэсэн гээд баахан тоонууд тавьсан байна. Би өнөөдөр олон нийтийн хэлэлцүүлэг хийгээд байгаа Туул голын асуудал, ус гол мөрөн ширгээд устгаад алга болох гэж байгаа тухай асуудал маш их эмзэг яригдаж байгаа тохиолдолд зөвхөн усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах тухай асуудал, усны бохирдолд хяналт тавих тухай асуудлыг дангаар нь ярьж байх гэхээсээ илүү одоо өнөөдөр хөндөгдөөд байгаа энэ хуулийн хүрээнд Туул голыг хамгаалах тухай хууль гаргая. Энэ гол мөрөнг хамгаалах тухай хууль гаргая гээд байгаа тохиолдолд энэ хуульд яагаад энэ асуудлуудыг хөндөж болоогүй вэ? Усны нөөцийг бохирдлоос хамгаалах гэхээсээ илүү өнөөдөр бас энэ урсаж байгаа уснууд чинь цөмөөрөө алга болчихлоо шүү дээ. Туул голын нөөц нь багадаад Улаанбаатар хотын усны нөөцийн сав газрын хүрээлэл дотроос Улаанбаатар ер нь усгүй л болох гэж байгаа. Тийм учраас энэ хуулийг хэлэлцэх явцдаа Туул гол болон Орхон, Сэлэнгийн ус мөрөн голуудаа хамгаалахтай холбогдсон нөөцийг нь бүрдүүлэхтэй холбогдсон одоо Туул гол алга болчихоод саяхан л ирлээ. Үүнтэй холбогдсон асуудлыг нэмж тусгаад нэгмөсөн Туул, Сэлэнгэ, Хэрлэнгийн асуудлуудыг шийдчих боломж байхгүй юу? Үүнийг тусгаад нэгмөсөн шийдчих боломж бий юу гэж ингэж асууж байна.

Н.Ганбямба: Баярлалаа. Хамгийн гол нь энэ Усны багц хуультайгаа нийлээд явчих юм. Өнөөдөр хэлэлцэх эсэхээ хийчихээр энэ асуудал маань нийлээд явчих тийм боломжтой. Таны саяны хөндсөн асуулт гэхээсээ илүү олон сайхан саналууд тавьж байна. Энэ саналууд хэрэгжих боломжтой, энэ багц хууль дотор. Бидний өргөн барьсан энэ хууль, Засгийн газрын өргөн барьсан хуулиуд давхцаад, тэгээд 4 сарын 5-нд хэлэлцээд эхэлж байтал дундуур нь өөр асуудлууд орж ирээд, сар гаруй хүлээгдээд одоо нийлээд явчих юм. Нийлсэн Байгаль орчныг хамгаалах багц хууль дотор саяны үндсэн асуудлуудыг шийдэх боломжтой.

Нэгдүгээрт, өнөөдөр усны бохирдлоос хамгаалахаас илүү, өнөөдөр яагаад энэ байгаль орчин, энэ олон том том арга хэмжээнүүд яваад, энэ олон иргэний хөдөлгөөнүүд, яагаад Байгаль орчныг хамгаалах ажил үр дүнд хүрээгүй байна вэ гэдэг асуултад энэ салбарт эрдэм шинжилгээний ажил хийсэн судлаачдын хариулт нь нэг цэг дээр тулж ирж байгаа юм. Эзэн байхгүй учраас саяны ярьдаг энэ голууд маань эзэнгүй учраас хамгаалагдаж чадахгүй байна. Тухайлбал, Баянзүрх дүүргийн нутгаар өнгөрөөд Хан-Уулаар дамжаад Биокомбинат, Шувуунфабрик руу очихоор Төв аймгийн Алтанбулаг руу ороод ингээд дамжаад явж байгаа Туул голыг хамгаалах эзэн байхгүй гэдэг нь ямар учиртай вэ гэхээр одоогийн хууль дахь зөвлөл маань дэндүү эрх мэдэл багатай, үр дүн сайн гарахгүй нь ээ гэж үзээд үүнийг захиргаа болгож байгаа юм. Тусгай хамгаалалтад захиргаа байдаг юм чинь энэ усныхаа 29 сав газрыг захиргаатай болгочих юм бол Монгол Улсын бүх газар нутаг хамрагдах юм. Энэ 29 сав газарт хамрагддаггүй алаг дарам газар Монголд байдаггүй юм байна. Монголын газар нутаг ерөөсөө л 29 усны сав газарт хуваагддаг юм байна. Тийм учраас 29 сав газар байгуулаад хуулиар ахиухан эрх мэдэл олгочих юм бол энэ дотор дараагийн хэлэлцүүлгээр орж ирнэ. Энэ дотор усны сав газрын захиргаа зөвшөөрөөгүй байхад лиценз олгохгүйгээр ийм механизмууд явж байгаа юм. Тийм учраас Байгаль хамгаалагч нар лиценз олгодог

механизмыг гартаа хийж авах юм бол энэ жаахан горьдлого төрүүлнэ. Тийм учраас Монголын газар нутаг энэ яагаад 551 гол горхи ширгэв? Энэ 458 нуур цөөрөм ширгэв гэдгийн гол шалтгаан дотор хүний үйл ажиллагаатай холбоотой энэ олон ухаж сэндийчсэн энэ юмнууд чинь бас шалтгаан болоод орж ирж байгаа. Үүний механизмыг энэ сав газрын захиргаанд томоохон эрх мэдлээ олгочих юм бол болмоор юм шиг байгаа.

Нөгөө дэх нь ус бохирдуулсны төлбөр бол Монголд анх удаа хөндөгдөж хуультай болж байгаа. Монголоос бусад бүх газар нутагт ус бохирдуулсны төлбөр авдаг, өөрөөр хэлбэл ус бохирдуулсны төлбөргүй учраас цэвэрлэх байгууламж тэр чигээрээ бохироо хийчихдэг. Тэгээд урсаад очдог Шувуун фабрикийн тэнд мориор гаталсан хүн миний мориноос 7 хоног жорлонгийн үнэр гарахгүй байна гэдгийн утга учир нь энд байгаа юм. Тийм учраас ус бохирдуулсны төлбөрийг тодорхой хэмжээнд нь аваад тодорхой хэмжээний стандартаас даваад явсанд нь төлбөр нь нэмэгдээд явах журмыг Засгийн газарт эрх олгохоор ийм журмууд явж байгаа. Өнөөдрийн энэ хуулиуд маань дэмжигдчихвэл Засгийн газрын Байгаль хамгаалах багц хуулиуд нийлээд нэлээн томорсон олон асуудлуудыг шийдэх багц хууль болж гарна гэж бодож байна.

Д.Дэмбэрэл: Ламбаа тодруулаад асууя.

С.Ламбаа: Ус бохирдуулагчийн тухайд та сая юм ярилаа. Улаанбаатар хотын ил задгай бие засах газар Улаанбаатар хотын тойрсон гэр хорооллуудын хаягдал усны шууд цацаж байгаа, гадна талд гаргаж байгаа энэ юм чинь хөрсний бохирдол болж хувирч байгаа. Хөрсний бохирдлоороо дамжаад мөн ус руу ямар нэг хэмжээгээр орж ирж байгаа. Төлбөр тавих гэж байгаа тохиолдолд өөрсдийнх нь буруугаас биш нийгмийн талаасаа асуудлыг шийдвэрлээгүйгээс болоод энэ гэр хороололд амьдарч байгаа улсуудын энэ ус бохирдуулж байгаа гээд бас торгуул тавих уу? яахав?

Д.Дэмбэрэл: Ганбямба гишүүн хариулъя.

Н.Ганбямба: Тэгэхээр энэ хуульд зарчмыг нь зааж өгөөд, Засгийн газарт эрхийг нь олгочихоор Засгийн газар энэ ус бохирдуулахыг хамгаалах механизмуудаа тогтоолоороо журамлаад явах байх гэж бодож байгаа юм. Бүр нарийвчлаад энэ ил задгай газар гээд нарийвчилсан заалтууд орчихоор энэ хууль бол бүр их нарийвчилсан хууль болох нь л доо. Багц том хууль дотор нэлээн олон зүйлүүд байгаа.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн Наран бүрэн дунд сургуулийн хамт олон эрдмийн баяраа тэмдэглэж Улсын Их Хурлын чуулганы үйл ажиллагаатай танилцаж байна. Сурагчдад баяр хүргэе. /Алга ташив/.

Чуулганы хуралдаанд Цогтбаатар- Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Шийрэмдамба- Сайдын зөвлөх, Доржсүрэн- мөн яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газрын дарга нар оролцож байна.

Ц.Батбаяр: Баярлалаа. Байгаль орчны сайдаас асууя. Агаарын бохирдлын хууль, энэ нөхөн төлбөрийг хэд хэдэн гол чиглэлээр зарцуулна гэсэн байна. Тэгээд өнөөдөр та нарын оруулж ирсэн торгуулийн хэмжээ чинь хаанаа ч хүрэхгүй. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 4-5 дахин нэмэгдүүлнэ гэдэг үндсэндээ 700-800 мянган төгрөгөөр энэ торгуул тавих нь. Энд хичнээн хэмжээний торгуул тавиад

цэвэрлэх байгууламж барина гэхэд тооцоо судалгаа гаргаад, үүнийг хийнэ гэсэн ойлголт байна уу? би ойлгохгүй байна. Үнэхээр байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй бол үүнийг ажиллуулахгүй байх тэр талын ус бохирдуулж байгаад ажиллуулахгүй байх асуудлыг тавихгүй бол зүгээр нэг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 4-5 дахин нэмэгдүүлснээр энэ үйл ажиллагаа хэрэгжихгүй. Энэ дээр ямар тооцоо судалгаа гаргав? Та энд 9 ширхэг зүйлд бохирдлын мөнгийг зарцуулна гэсэн байна. Үүнийг санхүүжүүлэх эх үүсвэр байхгүй. Энэ талд ямар юм бодож төлөвлөсөн бэ?

Хоёрдугаарт, сая Ганбямба гишүүн ярьж байх шиг байна. Ашиглалтын захиргааг барьчихаар байгаль орчны ус бохирдолт цэвэршээд, байгаль орчин сайхан болоод явчихна гэдэг ойлголт байхгүй. Бид нар ганцхан юм хийгээд байгаа юм. Нэг хууль батлахаар заавал хажуу талд нь хуулиуд дээр салбар зөвлөл гэж байгуулдаг, бас нэг төсөвтэй холбоотой юм гарч ирдэг, бүх хуулиуд дээр. Ингэж байж боломгүй байгаа юм. Энэ талд ямар бодолтой байна вэ? би үүнийг усныхантай Голландад очиж үзэж, судалж байсан. Энэ талын бодлогыг хэлж өгөөч.

Гуравдугаарт нь, байгаль орчны нэртэй энэ олон төрийн бус байгууллагуудаа яах юм бэ? баахан л төрийн бус байгууллагууд байгуулагдаад, тэгээд л энд тэндэхийн төсөл хөтөлбөр гээд яваад байх юм. Энэ чинь өөрөө бодитой, үр дүнтэй ажил болохгүй байна. Энэ дээр Байгаль орчны яам ямар бодлого барьж байна вэ?

Шинэ технологи гэж байна. Монгол Улсаас өөр газар энэ газрынхаа гүний усыг шууд ашигладаг улс орон бараг байхгүй шүү дээ. Тэгэхээр энэ ашигласан усаа эргээд ашиглах талаар Засгийн газраас ямар бодлого барьж байна вэ? Улаанбаатарын ашиглаж байгаа усыг буцаагаад цэвэршүүлээд, 95 хувь хүртэл цэвэршүүлдэг. "0" усыг тэр усаар ашиглаж болох энэ талаар яаж ажиллаж, юу бодож байна вэ? Ирэх жилийн төсөвт хэдэн төгрөг суусан юм бэ? барилга барьж байгаа компаниудын зураг төсөв дээр яаж ажиллаж байна вэ? үүнийгээ хийхгүйгээр бид өнөөдөр явж боломгүй байгаа юм. Тэгээд ус бохирдуулна гээд ярихаар манайхан тэр чигээрээ хавтгайруулаад явчихаар чинь хавтгайруулсан юм болгон үр дүнд хүрдэггүй юм. Хэрвээ Усны бохирдлын тухай хууль усны бохирдлын системтэйгээ холбоотой энэ талын асуудлыг төгс шийдэх ийм л юм хийх ёстой. Түүнээс биш тойруулаад тойруулаад яваад байвал өнөөдөр энэ үр дүнд хүрэхгүй, энэ талд ямар бодолтой байна вэ? засгийн газрын бодлогыг би сонсмоор байна. Байгаль орчны яамны бодлогыг сонсмоор байна. Хууль санаачлагч яах вэ хэдэн хүн нийлж байгаад хууль боловсруулаад Улсын Их Хуралд оруулаад ирдэг, тэр нь тодорхой үр дүнд тэр болгон хүрэхгүй байна. Гаргаж байгаа тогтоол, шийдвэрийг хэрэгжүүлж байгаа хэрэгжүүлэх ёстой байгууллагууд нь өнөөдөр байна уу? үгүй юу? энэ талаар тодорхой хариулт өгөөч.

Д.Дэмбэрэл: Цогтбаатар сайд

Д.Цогтбаатар: Энд таны саяны ярьдаг энэ асуудал Ганбямба гишүүний өргөн бариад байгаа хууль. Манай хуульд торгуулийн хэмжээг иргэнд олж байгаа орлогыг нь 5-20 дахин нэмэгдүүлэхээр, албан тушаалтанд 10-30 дахин нэмэгдүүлэхээр, аж ахуйн нэгж байгууллагад 30-50 дахин нэмэгдүүлэхээр, энэ бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг шүү дээ. Тэгэхдээ энэ төсөлд байгаагаас өөрөөр хэлбэл бид нар хатуу бөгөөд хамаагүй давсан хэмжээнд хийж өгсөн байгаа. Бид нар хамтдаа хэлэлцээд явахдаа торгуулийн талд аль хатуугаа аваад

явчихаж болох байгаа. Үүнийг Их Хурлын гишүүд та бүгд маань шийдэх боломжтой. Тэр байтугай үүнээс нэмэгдүүлэх шаардлага байгаа бол танай зүгээс үүнийг тавих юм бол бид дэмжинэ. Нөгөө талаас торгуулийн зэрэгцээгээр энэ чинь байгаль хамгаалах хуулиараа ч гэсэн ороод ирсэн байгаа нэг ойлголт байгаа шүү дээ. Хохирлыг нөхөн төлөх асуудал. Энэ бол ямар хэмжээнд хохирол учирсан байна, бид нар байгаль экологийнх нь үнэлгээг хийж өгөөд, тэр бол хэдэн саяар ч хэмжигдэж магадгүй. Түүнийгээ буцааж авна. Шийтгэл маань хавсарсан байдлаар үйлчлэх боломжтой гэсэн санаа явж байгаа л даа, энд.

Эндээс хөрөнгийн эх үүсвэр бий болоод таны түрүүний ярьдаг төсөвгүй, орлогогүй болоод байна гэдэг чинь, хөрөнгийн эх үүсвэр угаасаа төлбөрөөсөө бий болоод, зөвхөн торгууль шийтгэлээс биш. Байнгын төлбөрийн механизмтай болчихоор тэндээсээ бий болоод явчих байх.

Захиргаа, зөвлөл байгуулахгүй бол болохгүй байгаа юм, байгаль орчны асуудал дээр. Зөвлөл болохоор үнэхээр түрүүн Ганбямба гишүүний хэлдгээр хүч нь хүрэхгүй байгаа, төрийн бус байгууллагын статустай яваад байгаа сан мөнгөгүй байгаа юм. Тэд нар бодитой ажил хийж чадахгүй байгаа юм. Тийм учраас түүнийг нь захиргаа болгож өгөх юм бол статус нь ч нэмэгдэнэ, эрх мэдэл нь ч нэмэгдэх боломжтой байгаа юм.

Төрийн бус байгууллагууд дээр 700 гаруй төрийн бус байгууллага байгаа. Бид нар их хамтарч ажиллаж байгаа. Энэ дээр бид манай ногоон талдаа аль болох их байхад ерөөсөө татгалзах зүйлгүй. Салбар, салбартаа өөр өөрсдийнхөө чиглэлээр төрийн ажлыг нөхөөд гүйцэлдүүлээд явчих боломжтой юм болов уу гэж бид нар үзэж байгаа.

Цэвэршүүлэх талаар жишээ нь Туул гол дээр гэхэд Туул гол цогцолбор гээд цогцолборын тухай асуудал яригдаж байгаа. Энэ дээр бид нар техник эдийн засгийн үндэслэлийг нь одоо энэ жил боловсруулахаар төсөвт суулгачихсан, үүнийгээ бүр даруй эхэлчихсэн явж байгаа. Үндэслэлийг нь одоо энэ жил боловсруулахаар төсөвт суулгасан, үүнийгээ бүр даруй эхэлчихсэн явж байгаа. Үүнийг боловсруулангуут дараа нь ТЭЗҮ дээрээ тулгуурлаад Туул дээр бүтэн цогцолбор барих тухай асуудал ярьж байгаа. Энэ цогцолбор далан барина, ойжуулна гээд энэ бүгдийг хийгдээд ирэхээр усны түвшин нэмэгдэх, усаа хамгаалах бодит шинэ боломж бий болж байгаа юм. Энэ бол урьд нь бид нар хийж байгаагүй, байхгүй байсан зүйл. Хууль гарснаар бидний алсын бодлого бол усаа эргүүлэн ашигладаг энэ нөхцөлийг улам хөхүүлэн дэмжинэ гэж бодож байгаа. Харгиагийнхантай хийсэн уулзалтын үеэр бид нар Энержи ресурс, Оюутолгойн хүмүүсийг албаар аваачиж уулзуулаад, энэ уулзалтыг бид зохион байгуулж өгсөн. Улсууд усаа ингэж эргүүлж ашигладаг юм байна, та нар хамгийн сайн туршлагаас заавал гадаад гэлгүйгээр Монгол дотроосоо судалж болж байна шүү гээд уулзалт хийж өгөөд, сая эд нартай уулзаад 600 сая төгрөгний төсөв гаргаад, байгууламжуудаа сайжруулъя гэсэн эхний шатны тохиролцоонд хүрчихсэн байж байгаа.

Ц.Батбаяр: Би бол тодорхой зүйл асуусан. Монгол төрийн Засгийн газрын бодлого байна уу? өнөөдөр цэвэрлэх байгууламжийг хийнэ гэдэг бол төрөөс мөнгө тавьж өгч хийхээс биш, төлбөр тооцоо торгуулиас хийдэг юм байхгүй ээ. 2012-2013 оны төсөвт суусан юм байна уу? Энэ дээр их олон жил ярьж байгаа, яам юу хийв?

27-29 төрийн бус сав бүсийн захиргаа гарах нь. Түүнийг төсвөөс санхүүжүүлэх үү?

Д.Цогтбаатар: Байгаль хамгаалах санд бүхэлдээ энэ чиглэлийн ажлуудад 2,5 тэрбум төгрөгний төсөв байж байгаа, нэгд.

Хоёрдугаарт, цэвэрших байгууламжид энэ жил 800 сая төгрөгний төсөв суулгасан байгаа. Цэвэрших байгууламжийн талаар таны хэлсэнтэй би санал нэг байна. Угаасаа төрөөс авч явахгүй бол бид нар хувьчилчихаад балраад, буцаагаад хоттой ярьж байгаад хотын мэдэлд авлаа шүү дээ. Тэгээд энэ ажил төрөл нь гайгүй явж байгаа юм. Төсвөөр ч, мөнгөөр ч, бодлогоор энэ талаар дэмжээд явж байгаа.

Н.Ганбямба: Захиргаа гээд шинэ байгууллага бишээ. Зөвлөлүүд байгаа түүнийгээ захиргаа болгоод эрх мэдлийг нь хуулиар ахиухан олгочихъё. Захиргааны зардлын тооцоог сая ажлын хэсэг дээр хийсэн. 600-аад сая төгрөг юм билээ, нийт улсын хэмжээний зардал. Бага юм билээ. Шинэ байгууллага биш, хуучин зөвлөлүүдийг захиргаа болгоод байгаль хамгаалах дээр жаахан эрх мэдэл олгочихъё л гэж байгаа юм.

П.Алтангэрэл: Байгаль орчны багц хуулиуд Байнгын хороон дээр хэлэлцэгдээд анхны хэлэлцүүлэг нь хийгдээд явж байгаа. Би нэг зүйл хэлье. Уул уурхай эрчимтэй хөгжиж байгаа, байгаль орчны асуудал, үүний бохирдлын асуудал, цаг минутаар яригдаж байгаа энэ үед Их Хурал энэ хугацаандаа Байгаль орчны багц хуулиудаа яаралтай батлаад гаргачихмаар байна.

Хоёрт, ямарваа нэгэн хуулийг хэлэлцэхдээ тэр хууль дотроо төлбөр, торгуулийн асуудлыг тусгай бүлэг болгож тавьж өгдөг. Ямарваа нэгэн зөрчлийг таслан зогсооё арилгая гэх юм бол урамшууллын механизм гэдэг юм нь өөрөө их чухал байгаа юм. Үүнийг манайх орхигдуулаад байгаа юм. Жишээлбэл, усны бохирдлын тухай ярихдаа төлбөр гэж тавина, стандартад тохирсон хэмжээнд нийлүүлэгдэж байгаагийн төлөө төлбөр авна. Бохирдлын хэмжээ өсөөд явчихаар зэрэг нөхөн төлбөр авна. Үүний хэмжээ маш их өндөр. Байгальд нийлүүлж байгаа ус нь стандартын хэмжээнээс бага, тийм техник технологи нийлүүлж байгаа газруудад тийм хэмжээний урамшуулал олгоно гэдэг ийм урамшууллын механизмыг маш сайн хийж өгч байж, бид энэ зөрчлийг арилгадаг ийм юм руугаа явмаар байгаа юм. Төлбөр тооцоог өндөр тавьснаар зөрчил арилдаг гэдэг энэ арга барил хоцрогдсон арга барил. Байнгын хороон дээр, ажлын хэсэг дээр яригдсан юм байна уу?

Төлбөр тооцоог байгаль хамгаалах санд төвлөрүүлнэ гэсэн заалт энэ хуульд байна. Байгаль хамгаалах санд төлбөр тооцоог бүрэн хэмжээгээр төвлөрүүлэх хуулийн механизм байна уу? Байгаль хамгаалах санд төвлөрүүлсэн хөрөнгөө яаж зарцуулна гэж энэ хуульд тооцож байна вэ?

Д.Дэмбэрэл: Монгол хэвлэл компаний ахмадууд Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболдын урилгаар Улсын Их Хурлын чуулганы үйл ажиллагаатай танилцаж байна. Хэвлэлийн ажилтнуудад ажлын амжилт хүсье.

Н.Ганбямба: Алтангэрэл гишүүн голдуу асуултын хэмжээнд санал тавилаа. Монголоос бусад газруудад ус бохирдуулсны төлбөр байдаггүй учраас төлбөртэй болоод авах юм бол энэ Туул гол руу жорлон, бохиноо хийдэг энэ юм жаахан

цэгцлэгдэнэ. Дээрээс нь бохирын хэмжээгээр илүү нөхөн төлбөрүүдийг цааш нь журамлаад явчихаар ус бохирдуулсны төлбөрийг цэвэрлэх байгууламжаас, уул уурхайгаас авч байсан түүх Монгол Улсад байхгүй, одоо анх удаагаа авах гэж байгаа учраас энэ нэгдүгээрт үр дүнгээ өгөх болов уу гэж бодож байна.

Хоёрдугаарт, таны асуулт дотор урамшууллын механизмуудыг оролдож үзэж байна. Хэлэлцүүлгийн явцад манай гишүүд дэмжих болов уу? нэлээн том хана хэрмийг нурааж байж энэ урамшууллын механизмуудыг бид авч чадна. Байгаль хамгаалахад нутгийн иргэдийг түшиглэсэн энэ хэлбэр дэлхийд их сайн хэлбэр гэж үр дүнгээ харуулаад эхэлчихлээ. Монголд үүнийг нөхөрлөл гээд хууль дотор байгаа. Урамшууллын механизм нь байхгүй болохоор энэ нөхөрлөл сайн ажиллаж өгөхгүй байгаа юм.

Байгаль хамгаалах ажил өнөөдөр эзэнгүй байгаа учраас байгаль хамгаалах ажлаа эзэнтэй болгохын тулд Монгол Улсыг 29 хуваасан, усны 29 сав газар дээрээ захиргаа болгоод нэлээн том эрх мэдэл олгочих юм бол юун лиценз олгох, хуучин бол орон нутгийн саналыг авна гээд саналаа зөвшөөрөхгүй байсан ч лиценз олгодог байсан бол одоо энэ сав газрын захиргаа лиценз олгохыг зөвшөөрөхгүй гэдэг энэ саналыг үндэслэж шийдвэр гаргадаг энэ механизмыг бий болгох гэж байгаа юм. Өөрөөр хэлбэл тэр лиценз чинь байгаль хамгаалагчдын зөвшөөрлөөр явдаг гол санаачлага нь байгаль хамгаалагчдын энэ захиргаан дээр нь төвлөрүүлэх юм бол томоохон механизм болох болов уу гэж горьдож байгаа юм. Ийм механизмууд л бидэнд их хэрэгтэй байна.

Д.Цогтбаатар: Байгаль хамгаалах санд төвлөрүүлээд, буцаагаад байгальдаа ашиглах тийм механизмыг бид нар оруулаад өгсөн байгаа, энэ багц хуулиуд дотор. Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн хуульд эхлээд 55 гэж оруулсан байсан. Нийт хуримтлагдсан мөнгөнөөс 55 хувийг нь эргүүлж ус хамгаалах зориулалтаар ашиглана гэсэн заалт байсан. Үүнийгээ бид нар сая хэлэлцүүлгийн явцад бууруулаад 50 хувь болгоод, тэгэхдээ 50 хувийг эргүүлээд яг тэр нөхөн сэргээх зорилгоор ашигладаг болно.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Цэнгэл гишүүн

Ц.Цэнгэл: Баярлалаа. Усны бохирдлыг арилгах хууль чухал хууль. Манай арьс ширний үйлдвэрүүдийг яаж шийдэх вэ. Улаанбаатараас гаргана гэж ярьдаг, усны бохирдлыг шийднэ гэж ярьдаг. Тэгтэл Морьт импекс гэдэг компани Туул голын усыг цэвэрлээд, хямдхан цахилгаанаар цуглуулаад эргээд их ачааллын үед эрчим хүч өгье гэсэн хууль Байгаль орчны ямаар яваад дэмжигдсэн. Засгийн газар энэ дээр ямар арга хэмжээ авч байна вэ? бид нарын томоохон мөрийн хөтөлбөрүүд дээр Туул голын усыг цэвэрлэнэ гэж яваад байгаа. Бэлэн орж ирээд ингээд хийгээд өгье гэсэн энэ төсөл нь явж өгөхгүй юм. Энэ хаанаа ямар учиртай вэ гэдгийг нэгдүгээрт асуумаар байна.

Хоёрдугаарт, Орхон, Эгийн гол дээр усны нөөцтэй больё, далан баръя гэсэн 2009 оны Үндсэн чиглэлд ялангуяа Эгийн голын усан цахилгаан станцыг барихаа болиод далан нь үлдэх ёстой. Далангаараа бид нар усаа нөөцөлж авч хэрэгцээтэй үед тэр уснаасаа тодорхой хэмжээгээр татна гэсэн ийм л үндсэн чиглэлд тусгагдсан. Миний бие үүнийг бас оруулж байсан санагдах юм. Энэ эргээд Үндсэн чиглэлд харагдахгүй байх юм. Энэ хэр зэрэг явж байна вэ?

Орхон голын далан барина гэж байсан, энэ өнгөрсөн үү? энэ хэрэгжих үү? эцэст нь, Эрдэнэт хотын цэвэрлэх байгууламж ямар шатанд явна вэ? бид цэвэрлэх байгууламжаар хөгжсөн орнуудын дэргэд харьцангуй доогуур шатанд яваад байдаг. Хичнээн сая хүнтэй хот ямар нэгэн үнэр танаргүй цэвэрлэх байгууламжаа үлэмж дээд хэмжээгээр авч, шинэ технологиод гарч байна. Улаанбаатарын цэвэрлэх байгууламж ч гэсэн хүчин чадал муутай, үнэр арилгах тэр асуудал нь хэвийн бус явж байгаа. Энэ дээр ямар арга хэмжээ авах вэ? аймгуудын цэвэрлэх байгууламжийг яах вэ гэсэн асуулт байна.

Д.Цогтбаатар: Арьс ширний үйлдвэрүүдийг нүүлгэх үү? эсхүл усыг нь цэвэрлэж байх уу гэдэг асуудал байна. Энэ дээр усаа цэвэршүүлдэг болохгүй юм бол нүүлгэх тухай асуудал байж болохгүй байгаа юм. Яагаад гэвэл энд бохирдуулж байсан байгууллагыг өөр газар аваачаад өөр газар бохирдуулаад байлгаж байхыг нь бид нар хараад сууж байх боломжгүй. Хамгийн түрүүний зорилго бол усаа цэвэршүүлэх асуудал. Усаа цэвэрхэн болгосныхоо дараа нүүлгэх үү? үгүй юу гэдэг асуудлаа жич ярих хэрэгтэй юм билээ. Усаа цэвэршүүлэх асуудал дээр нь Арьс ширний үйлдвэрүүдтэй нэлээн тулж ярьж байгаад саяхан хоёр гурван хоногийн өмнө уулзалт хийгээд юу гэж тохирсон бэ гэхээр, арьс ширний үйлдвэрийнхэн бүгдээрээ нийлээд дундаасаа 600 сая төгрөгний төсөв гаргаад, өөрсдийнхөө мөнгөөр нэмэлт цэвэрлэх байгууламжуудыг байгуулна гэж тохирсон. Хэрэв үүнийг байгуулахгүй бол 11 сарын дотор тэртэй тэргүй хамгийн их ачаалалтай үе нь 11 сар. Одоо бол жишээ нь ажиллаагүй байгаа. 11 сар гэхэд үүнийгээ байгуулаагүй байвал тэр байгуулаагүй үйлдвэрийг ажиллуулахгүй, хаана гэж тохирсон байгаа, аль аль талдаа. Нөгөө Арьс ширний үйлдвэрүүдтэй. Энэ бол хангалттай биш, ямар ч гэсэн эхний алхам хийлээ. Түүний дараа бид өөрсдөө Турк, Италиас энэ ус цэвэршүүлэх талаар танилцуулах гэж байгаа.

Морьт импексийн асуудал дээр бид нар үүнийг нь дэмжсэн. Манай яамнаас дэмжээд Засгийн газраар оруулаад одоо энэ нь концессын гэрээнүүд хийгдэх жагсаалтад орчихсон, Төрийн өмчийн хороон дээр байж байгаа. Үүнийг цааш нь бид дэмжээд явах боломжтой. Орхон голын асуудал дээр Дэлхийн банкны 3,1 сая долларын төсөл явж байгаа. Энэ дээр ТЭЗҮ-ийг боловсруулаад далан байгуулах, тэнд усан сан байгуулах тухай асуудал яригдаад явж байгаа. Эгийн голын асуудал дээр надад өгч байгаа мэдээллээр Засгийн газар дээр, манай яам бол үүнийг байгаль орчны талаасаа энэ нь зөв юм байна гээд дэмжээд явсан, Засгийн газар дээр үүнийг болиулсан юм билээ.

Эрдэнэтийн цэвэрлэх байгууламжийн тухайд, ер нь цэвэрлэх байгууламж бол Зам тээвэр, барилга, хот байгуулалтын яамны асуудал. Дэд бүтцийн асуудал гэдэг утгаараа. Гэхдээ манайх энэ байгаль орчинд нөлөөлж байгаа нөлөөлөл талаасаа хяналт тавиад явж байдаг. Одоохондоо Эрдэнэтийн энэ цэвэрлэх байгууламж бол боломжийн хэмжээнд ажиллаж байгаа гэж манай мэргэжилтнүүд үзэж байгаа. Гэхдээ усаа эргүүлээд ашиглах тэр боломжийг нэмэх орон зай байгаа гэсэн бодолтой байгаа. Үүнийгээ ч ярьж байгаа.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Энхбат гишүүн асуултаа тавья.

Д.Энхбат: Хуулийн санаа бол мэдээж хэрэг дэмжилгүй яахав. Ойлгомжгүй хоёр, гурван зүйл байна. Нэгдүгээрт, үнэхээр тогтвортой хөгжлийн зарчим баривал хэн бохирдуулсан тэр нь л цэвэрлэх ёстой. Тэгэхээр хууль дээр ийм асуулт гарч ирээд байгаа юм. Таны өөрийн тайлбар зөрөөд байгаа юм. Арьс, ширний үйлдвэрүүд маш их бохирдуулж байгаа. Тэгээд цэвэрхэн арьсыг хятадууд авч

байгаа. Өөрөөр хэлбэл, түүний үнэ цэнийг Хятадууд хүртэл байгаа. Тэгээд та бол арьс ширний үйлдвэрүүд тодорхой хэсгийг нь өөрсдөө төлөөд, үлдсэнийг нь Монголын ард түмэн төлнө гэж хэлчихэв үү? үгүй юу сая. Өөрөөр хэлбэл арьс ширний үйлдвэрүүд бол 100 хувь цэвэрлэсэн байх ёстой, өөрсдөө. Эсрэг тохиолдолд шууд хаагдах ёстой. Энэ зарчмыг та дэмжиж байна уу? яагаад гэвэл энэ бол ерөөсөө цаашдаа баримтлах Монгол Улсын зарчим. Хэн бохирдуулсан, тэр нь цэвэрлэх ёстой. Та энэ дээр юу гэж бодож байна вэ? Арьс ширний үйлдвэрүүдийг цэвэрлэхгүй л юм бол Монголд тийм үйлдвэр хэрэггүй, нэгдүгээрт.

Хоёрдугаарт, Ус бохирдуулсан дээр хоёр их маргаантай асуудал байдаг юм. Түүнийг яаж шийдэж байна вэ? Нэгдүгээрт, тариалангийн талбайнууд. Олон мянган га тариалангийн талбайнууд бордоо хэрэглэдэг. Борооны усаар гол руу маш их ордог. Үүний төлбөр тооцоог яаж тооцох юм бэ? энэ дээр жишээ хэлэхгүй юу? яагаад гэвэл энэ чинь гол усыг бохирдуулдаг хамгийн том эх үүсвэр шүү дээ, хөдөө аж ахуйн бордоо.

Хоёрдугаарт, Би өөрөө Гачууртад амьдардаг. Гачуурт бол уулын энгэрт байдаг. Борооноор бүх жорлон нь Туул гол руу урсдаг. Түүгээр хүн явахын аргагүй. Түүгээр явсан машин болгон өмхий болдог. Энэ бохирдлыг яаж төлөх вэ? Энэ заалтууд энэ ойлголтод орж байна уу гэдэг асуулт.

Бас нэг зүйл бол Туул голын хуультай холбогдуулаад хэлэхэд, Богд хаан уул, Туул, Тэрэлжийн сав газрын цогц хууль гаргах хэрэгтэй гээд ажлын хэсэг ажиллаж байгаа. Яагаад гэвэл энэ бол сая хүнтэй бүсийн байгаль хамгаалах асуудал бол Монголын бусад эзгүй хээр талд байгаа гол мөрнүүдээс эрс өөр. Эдийн засгийн харилцаа нь өөр, газрын харилцаа нь өөр, бүх харилцаанууд нь өөр шүү дээ. Тийм учраас энэ дээр бас энэ төлбөрийн асуудлууд цогц орж ирэх байхаа. Ялангуяа эдийн засгийн үнэлгээтэй. Тийм учраас хуулийг зарчмын хувьд дэмжиж байна. Байгаль орчны бусад хуулиудтайгаа уялдуулаад мэдээж хэрэг явж байх хэрэгтэй. Ганцхан түрүүний миний асуусан асуултад хариулахгүй юу? Байгаль орчны яам нэгдүгээрт, яг бохирдуулсан хүн 100 хувь төлнө гэдэг зарчмыг барьж байна уу? хоёрдугаарт, тариалангийн талбайн хувьд ямар бодлого барьж байна вэ? Гуравдугаарт, түрүүний хэлдэг Туул голд гэр хорооллын маш их бохир орж байна, үүнийг яаж шийдэх гэж байна вэ? үүний төлбөрийг хэн төлөх вэ?

Д.Дэмбэрэл: Өвөрхангай аймгийн Хужирт сумын дунд сургуулийн багш нар Улсын Их Хурлын гишүүн Батхүү, Зоригт нарын урилгаар чуулганы үйл ажиллагаатай танилцаж байна. Багш нарт сурлага, хөдөлмөрийн өндөр амжилт хүсэн ерөөе./Алга ташив/

Цогтбаатар сайд

Д.Цогтбаатар: Арьс ширний үйлдвэрийн талаар таньтай 100 хувь нэг саналтай байна. 100 хувь төлөх ёстой. Тэгэхдээ 100 хувь төлнө гэдгийг ямар агуулгаар бид авч үзэж байна вэ гэхээр, цэвэршүүлэх нь технологийн үйл ажиллагаа болохоор хоёр үе шаттай угаасаа явагдаж байгаа. Тэгэхээр эхний шатны цэвэршүүлэлтээ тэд нар өөрсдөө хийж байгаа юм. Тэгээд Харгиа дээр шаардагдаж байгаа стандартын хэмжээнд нь нөгөө бохирдлынхоо хэмжээг бууруулаад өгч байгаа юм. Тэгээд Харгиа руу нийлүүлнэ. Харгиа руу нийлүүлээд, Харгиа дээр тэртэй, тэргүй дахин цэвэршүүлэлт хийгээд төв цэвэрлэх байгууламж руу явуулна. Тэгэхээр өөрөө анхан шатны цэвэршүүлэлтийг одоо 600 сая бид нар шахаж байгаад гаргах болчихлоо гэж байна шүү дээ, тэр төлбөрөө эд нар өөрсдөө

төлж байна, хөрөнгө оруулалтаа. Нэмээд нөгөө бохирдсон ус маань Харгиад очиж байгаа тэр бохирдуулалтынхаа мөнгийг тусад нь мөнгө хэлбэрээр төлж байгаа юм. Тийм учраас эцсийн дүндээ бохирдуулж байгаа хүний хармаанаас нь гарч байгаа мөнгө бол тэр бохирдуулалтынхаа 100 хувийн хэмжээнд орж ирж байгаа юм. Цэвэршүүлэх явц нь хоёр үе шаттай. Нэг нь өөрөө, дараагийнх нь тэр Харгиагаар цэвэршүүлэгдэж байгаа юм. Түүнийхээ төлбөрийг өөрөө төлнө.

Тариалангийн талбай дээр яг байгаль орчин бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль чинь иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага, хэнбугай ч байсан бохирдуулсан бол бид нар очоод тэр бохирдуулалтынх нь хэмжээг үнэлгээгий нь тогтоогоод өгнө. Түүнийхээ төлбөрийг төлдөг болно. Түүнийг дахин татвар төлөгчид эзэн холбогдоггүй үлдээд, бид нар эргээд төлдөг тэр тогтолцоо л байхгүй болно гэсэн үг. Энэ Богд хаан уул, Туул, Тэрэлжийн цогцолбор хууль гэдгийг бид 100 хувь дэмжинэ. Гэхдээ мэдээж Монгол Улсын бусад гол мөрнөөр ялгаад хэрэггүй байх. Үнэхээр эдийн засгийн агуулгаараа ялгаатай. Экологи агуулгаараа аль ч гол хаана ч адилхан. Тэгэхээр бид нар эдийн засгийн агуулгаар нь үнэхээр ялгавар гаргаж өгөөд энд хууль гаргах санаачлага явахад манай яам дэмжинэ.

Гэр хорооллын айлууд дээр бас тэр төлбөр тооцооны хууль иргэн, аж ахуйн нэгж гээд бүгдэд нь заачихсан байгаа. Харин гэр хороолол дээрээ бид төлбөр гэхээсээ түрүүнд өөрсдөө жишээлбэл цэвэр агаар сангаас бид нар туслалцаа дэмжлэг үзүүлээд явж байгаа. Яагаад гэвэл бодитоор тэр хүмүүсээс төлбөр авна гэдэг бол яг өнөөдрийн амьдрал дээр нийцэхгүй байгаа учраас харин төр өөрөө очоод жорлон цэвэрлэх үйл ажиллагаанд нь бид нар оролцоод, тодорхой тусгай бодис оруулж ирээд, тэр нь байгаль орчных нь нөлөөллийг бид нар үнэлж байгаад гадны стандартын өндөр түвшинд үйлдвэрлэгдсэн байдлаар нь оруулж ирээд, жорлонгуудад жишээлбэл хийж өгөх ажлуудыг хийж байгаа юм. Тэгэхдээ энэ бол дөнгөж эхлэл. Эко жорлон нэвтрүүлэх бас төслүүдийг хэрэгжүүлээд явж байгаа.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Даваасүрэн гишүүн асуултаа тавья.

Ц.Даваасүрэн: Баярлалаа. Би нэг зүйл асуух гэсэн юм. Энэ асуудал өмнө ч бас хөндөгдөж байсан асуудал. Ялангуяа Оюутолгойн гэрээ яригдаж байхад нэлээн яригдсан асуудал. Тэгээд хөрөнгө оруулагч тал Монголын гүний усыг хайгаад илрүүлээд ингээд олчих юм бол тэд ашиглах эрхтэй, тэгээд Монголын компаниудад, бусад компаниудад усаа зарах эрхтэй гэж. Ийм асуудлыг бид энэ хуулиараа зохицуулж чадав уу? үгүй юу. Ер нь гадны энэ байгалийн баялаг руу, энэ газар шороо руу орж ирээд байгаа энэ харийнхны эсрэг бид зогсож чадах юм уу? үгүй юу? Эд нар дэлхий нийтийг, гадны орнуудын хөрөнгө баялгийг авах арга технологиороо гайхамшигтай мэргэжсэн байгаа. Гэтэл бид яг тэр технологид нь ороод явж байгаа юм шиг санагдаад байх юм. Говийн усны нөөц, гүний усны нөөц бол Оюутолгойгоор дуусах юм бол дэндүү харамсалтай байх. Тэнд тэгээд цаашдаа юу тогтох юм бэ? бид ирээдүйнхээ өмнө ямар хариуцлага хүлээгээд сууж байна вэ? сонгуульд дахиад дараа гарах гэж сууцгааж байгаа улс юм уу? Ер нь яах гэж сууцгааж байгаа юм бэ гэдэг дээр би сүүлийн үед гайхширдаг болоод байна. Өнөөдрийн энэ хууль дээр тэр заалт нь баталгаажуулж орж ирсэн байна. нөгөө гадны нөхөр чинь усыг нь сороод, тэгээд хөрөнгө оруулсан, хайж олсон гэдгээрээ манайханд зараад, бид түүнийг нь худалдаж аваад, Оюутолгойн баялгийг 34 хувийг бид худалдаж авсан, гэрээгээрээ тэгж баталгаажуулсан. Бусад улс орнууд өөрийнхөө баялгийг гаргаж байгаагийнхаа хувьд 50-иас доошгүй хувь эзэмшдэг. Бид бол худалдаж авсан, одоо усаа хайгаад олох юм бол худалдаж

авна. Иймэрхүү асуудлуудыг зохицуулж чаддаггүй ийм л Их Хурал болж өнгөрчих гээд байна.

Тэгэхээр энэ асуудлыг яаж шийдэж байна вэ гэдэг талаас Байнгын хороо, тэгээд би холбогдох яамдын удирдлагуудаас асууж байна. Та нар энэ дээр эх орноо бодов уу? бодсонгүй юу? Тэр асуудлыг яагаад зохицуулж чадахгүй орж ирж байна вэ? Яагаад бид тэр гадныхны мөнгөний өмнө сөхрөөд байна вэ? Эх орон гэж байх ёстой, бид түүний өмнө сөхөрч байх ёстой биш үү? гэтэл бид эх орноо гадныхантай нийлээд л, нэг хэсэг нь хөлжөөд, энэ зүйлийг яаж шийдэх вэ? энэ хэлэлцүүлгийн явцад үүнийг засч чадах уу? чадахгүй юм уу? Байнгын хороо энэ талаар ямар байр суурьтай байна вэ? гишүүд ямар байр суурь баримталсан бэ?

Ус үнэхээр ховор эд шүү. Тэгээд гүний ус байхгүй болохоор тэр байгаль дэлхий яаж сүйдэг талаар судалгаа хийсэн юм Байгаль орчны яаманд байна уу? тэр ус нь шавхагдаад дуусч, тэд нар чинь дахиад ашиглаад бараг ширгээхгүй юм шиг юм яриад байгаа юм. Энэ талаар манай мэргэжлийн байгууллагуудын хийсэн дүгнэлт ямар байна вэ? тэр усыг ашиглаад дуусъя. Тэгвэл тэр өмнийн говийн хувь заяан нь ямар байна вэ? энэ талд манайхан өөрийнхөө дотоодын нөөц бололцоогоороо, гадны ч өөрсдөө чадахгүй бол судалгааны байгууллагаар хийлгэсэн ийм юм байна уу? байхгүй байна уу?

Д.Дэмбэрэл: Хариулъя. Ганбямба

Н.Ганбямба: Би түрүүчийн бас нэг асуултад нэмээд хариулъя. Хэн бохирдуулсан тэр төлнө гэдэг зарчим энэ хуулийг батлагдах үед баригдах байх гэж бодож байна.

Нөгөөтэйгүүр гүний усыг уул уурхай, үйлдвэрлэлд хэрэглэхгүй гэсэн зарчмыг бас энэ багц хуулийн хэмжээнд ороод ирэхээр үүнийг тохирч, баталж гаргах байх гэж найдаж байна. Ерөнхийдөө гүний ус бол 1400 жилийн дараа 10 см ус сэргээгддэг. Бор хөрс бол нэг сая жилийн дараа нөхөн сэргээгддэг.

Д.Балдан-Очир: Ерөнхийдөө усны нөөцийн нэгдсэн бодлого, менежментүүд нэлээн энэ Усны тухай хуулиар цэгцэрч байгаа. Тэгээд боломжтой нөөцөө эдийн засгийн аж ахуйн хэрэгцээнд ашиглахад ихээхэн нарийн хяналт, түүнд тавих зарцуулалт болоод ашиглалтад тавих хяналт өндөрссөн.

Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээн дээр усыг ашиглах талд онцгой давуу эрх өгчихсөн явж байгаа. Өмнө нь гарсан хууль эрх зүйн хүрээнд хийгдсэн энэ гэрээ тогтвортой явна. Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээнд Их Хурлын гишүүд нэлээн онцгой анхаараад усны төлбөрийн хэмжээ, үнэлгээг хөдөлгөж, хувьсгаж байхаар гэрээнд тусгасан учраас энэ дээр Монголын төрөөс усаа ариг гамтай ашиглахтай холбоотой асуудлаар үнэ тарифынхаа талаар чөлөөтэй зохицуулалт хийх бололцоо нээлттэй байгаа. Нөөц дээр Оюутолгойн хөрөнгө оруулалтын гэрээ тогтвортой ашиглахаар байгаа, 20 жилийн хугацаанд. Харин ус ашигласны төлбөр тооцооны хувьд, хөрөнгө оруулалтын гэрээг бид Улсын Их Хурлаар ярьж байхад, Байнгын хороон дээр ярьж байхдаа ус бол өнөөдөр чинь ний нуугүй яривал нэг литр ус 015 мөнгөний үнэтэй явж ирсэн, бараг үнэ байхгүй. Одоо энэ хууль гарснаараа нэг литр ус доод тал нь 60-70 мөнгө, дээд тал нь 150 төгрөг хүртлээ өснө. Ингэж байж усыг аль болох бага, үр ашигтай, бохирдол багатай ашиглах ийм эдийн засгийн механизмаар шахаж байгаа.

Д.Цогтбаатар: Ер нь яг энэ дээр усыг цөлмүүлчих гээд байгаа бодлого манай яамнаас тийм бодлого бариагүй. Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээг хийгээд, тэгээд нөлөөлөхгүй хэмжээндээ ашиглах зөвшөөрлийг өгч байгаа. Тийм учраас тэнд бид нар аливаа хэмжээг тогтоож өгөхдөө усны зөвшөөрөл өгөхдөө хамгийн бага түвшинд нь өгч байгаа. Тэр төлбөрийн тухай асуудал дээр, энэ багц хуульд шинэчлэгдэж орж ирээгүй, Даваасүрэн гишүүний яриад байгаа үнэн. Өмнөх нь шинэчлэгдсэн заалт, энэ дээр бас яг төлбөрийн тухай асуудал биш, хэрэв аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрөө усны нөөцийг олоод тогтоосон бол өөрсдөө очоод олчихсон бол тэнд нь өөрсдийнх нь хэрэгцээнд хүрэхгүй байгаа бол тэнд нь давуу эрхээр, тэгээгүй илүү гарч байгаа тохиолдолд бүгдээрээ ашиглах боломжтой байгаа. Ерөөсөө тийм заалттай байгаа.

Ц.Даваасүрэн: Энэ дээр тодорхой асуулт асуугаад байгаа, Балдан-Очир гишүүн ээ. Гадныхан өөрсдийн хөрөнгөөрөө хайж олсон бол давуу эрхтэйгээр тэр усыг ашигладаг, тэгээд монголчуудад зардаг энэ зүйлийг яагаад хуулиар баталгаажуулаад байгаа юм бэ гээд байгаа юм. Үүнийг л байхгүй болгочихмоор байгаа юм. Гадныханд гэж хэлж байгаад. Монголын малчид, манай аж ахуйн нэгжид өөрсдийнхөө хэрэглээнд авахад өөр хэрэг. Харийхан бидний усыг яг Монгол хүн шиг тэгж ашигламааргүй байна. Тэр тусмаа үйлдвэрлэлийн зориулалтаар.

Д.Балдан-Очир: Энэ дээр Бат-Эрдэнэ гишүүний зарчмын зөрүүтэй цөөнх болчихсон бас ийм санал Байнгын хороон дээр явж байгаа. Гадныхан ч байна уу? аливаа нэг хуулийн этгээд олсон усны нөөцийг, хэрвээ боломжит нөөц нь тухайн аж ахуйн нэгжийн хэрэгцээнд таарч тохирч байвал тухайн байгууллага өөрөө тэр нөөцөө ашиглаж байхаар, бололцоотой нөөц нь тухайн байгууллагын хэрэгцээнээс давж байвал усны бодлого явуулдаг төрийн захиргааны байгууллагын зөвшөөрөлтэйгээр бусад иргэд, аж ахуйн нэгжид үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар ашиглуулахаар ийм заалтууд явж байгаа. Энэ заалт дээр зарим гишүүд, ялангуяа Бат-Эрдэнэ гишүүн шүүмжлэлтэй хандаж байгаа.

Д.Дамба-Очир: Хоёр долоо хоногийн өмнө Биокомбинатын тийшээ явж байхад цэвэрлэх байгууламжийн ус ямар ч шүүлтүүргүйгээр Туул гол руу орж байна. Би сайдыг нь байж байхад, үүнийг шалгаад үзээч гэж хэлэх байна. Би өөрийнхөө биеэр харсан юм. Цэвэрлэх байгууламжийн тэр бохир ус Туул гол руу тэр чигээрээ орж байна. Түүнийг шалгаж үзээч. Биокомбинатын цэвэрлэх байгууламжийн хүмүүс ямар нэгэн хариуцлага хүлээдэг, үүнийг хянадаг байцаагч гэж байна уу? Энэ талаас тодорхой арга хэмжээ авч өгөөч гэж би нэгдүгээрт хэлмээр байна. Үнэхээр хэцүү харагдаж байна, үнэхээр нүд хальтирмаар байна.

Хоёрдугаарт, Эрдэнэт хотын цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг түрүүн Цэнгэл гишүүн тавьж байна. Сүүлийн 5 жил ярьж байгаа. Одоо цэвэрлэх байгууламж цэвэрлэж чадахаа болиод, дахиад л Эрдэнэтийн хажууд байгаа гол горхи руу орж байгаа. Төсөвт суулгахгүй явсаар байгаад өнөөдөр огт хийгдэхгүй байгаа юм. Францаас тоног төхөөрөмж нь орж ирээд жил гаруй боллоо, тавьж чаддаггүй, барилга байшингийн санхүүжилтийн асуудлыг шийдэж чадахгүй ингээд яваад байдаг. Хамгийн гол өнөөдрийн миний ярих гэсэн юм бол тэнд 20 мянган хүнтэй байна гэж бодож хотын цэвэрлэх байгууламжийг хийсэн, одоо 100 гаруй мянган хүнтэй болсон. 110-120-иод мянган хүнтэй болсон. Цэвэрлэх байгууламжийн хүчин чадал байхгүй болсон. Үүнийг онцгой анхаарч үзээч, яамныхан.

Гуравдугаарт, арьс ширний үйлдвэрүүдийг гадагш нь гаргаж болдоггүй юм уу? нэгд. Хоёрдугаарт, заавал угаасныг гаргана гэдгийг болиулж болдоггүй юм уу? энд угаагаад гол горхи бохирдуулчихаад аваад гарч болдог, наад ноос, ноолуур угаах үйлдвэрүүдийн 60-аад хувь нь Хятад эзэнтэй компаниуд байна. Монголд хамаг бохироо угааж, цэвэрлээд хаячихаад, урагшаа аваад явдаг. Хуулиараа болохоор угаах ёстой гээд хуульчлаад өгчихдөг, үүнийг бохироор нь гаргаж болдоггүй юм уу?

Д.Цогтбаатар: Биокомбинатын баруун тийш урсч байгаа усыг очиж би өөрөө шалгаад үзье. Тэр талаар надад байнгын мэдээлэл ирж байгаа, би очиж үзэх нь зөв байхаа.

Цэвэрлэх байгууламжийн тухайд, яг харъяалах яам нь Зам тээвэр, барилга, хот байгуулалтын яам. Тэглээ гээд бид нар хойшоо суухгүй байгаа. Манайх цэвэрлэх байгууламжийг сайжруулах талд өөрийнхөө зүгээс тавьж болох анхаарлыг тавиад явж байгаа юм. Жишээлбэл 800 сая төгрөгний хөрөнгө оруулалтыг бид нар энэ жил төсөвлөчихөөд, цэвэрлэх байгууламжаас гарч байгаа лагийн хажуугаар урсч байгаа усны байгууламжийг сайжруулах талд мөнгө төсөвлөөд байж байгаа. Байгаль хамгаалах сандаа ч гэсэн бид нар 2,5 тэрбум төгрөг тавьчихаад байж байгаа. Устай холбогдуулаад мөнгө тавьсан байгаа.

Бид нар өөрсдийнхөө зүгээс чадахаараа бусад яамтайгаа хамтраад төсөв дээр мөнгөө тавиад, цэвэрлэх үйл ажиллагааг сайжруулах талд ажиллаад явж байгаа. Шинэ багц хууль маань хурдан гарах юм бол хамгийн гол нь одоо энэ яригдаж байгаа мөнгө ч гэсэн шаардлагатай хэмжээнээс бол бага байгаа. Бохирдуулагч нь төлдөг болохоод ирэхээр энэ дээр бохирдуулалтын эсрэг үйл ажиллагаа явуулах санхүүгийн эх үүсвэр бол бодитоор гараад ирнэ. Энэ тохиолдолд бид нар бүр дорвитой арга хэмжээ авах боломж бүрдэх юм.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Гишүүд асуулт асууж, хариулт авлаа. Үг хэлэх гишүүн байна уу? Мөнх-Оргил гишүүн

Ц.Мөнх-Оргил: Баярлалаа. Энэ том том хуулиуд орж ирэх юм. Тэгээд манай гишүүд бүгдээрээ ярилаа. Араасаа заавал нэг нэг байгууллагууд дагуулж байгаа юм. Байгууллагынхаа асуудлыг яамдын сайд дарга нараас, Байнгын хорооноос хүсэхэд байгууллагынхаа асуудлыг анхны хэлэлцүүлгийн үеэр дахиж сайн авч үзээч ээ. Гарцаагүй ийм байгууллага шаардлагатай бол хэмжээг тогтоож өгдөг, байгаль орчин хамгаалах асуудал чухал ч гэсэн заавал ч үгүй төрийн захиргааны байгууллага, тэгээд төрийн албан хаагчийн хүчээр энэ их том нутаг дэвсгэр, энэ олон гол горхио хамгаалах асуудал амаргүй. Түрүүн Ганбямба гишүүн хэлсэн, орон нутгийн оролцоо, хүмүүсийн өөрсдийн оролцоо, хамгаалалт л энэ гол горхийг авч гарах ёстой гэдгийг анхаараач гэж хүсмээр байна.

Хоёрдугаарт, бид нар олон хууль гаргадаг, тэгээд хэрэгжилт байдаггүй. Хамгийн тод жишээ бол энэ гол горхины асуудал байгаа юм. Бат-Эрдэнэ гишүүн бид нар 4-5-уулаа нийлж байгаад урт нэртэй хууль батлуулсан. 4 жил ямар ч хэрэгжилтгүй явсаар байгаад одоо дараагийн бүрэн эрхийн хугацаатай золгож байна. Тэр хууль ямар нэгэн байдлаар хэрэгжээд болохгүй байгаа зүйлийг нь Засгийн газраас бидэнд тайлагнаад, Их Хурал тэндээ өөрчлөлт оруулаад хэрэгжилтийг нь Засгийн газар хангаад явсан бол өдийд энэ гол горхины асуудал их өөр л эргэх байсан юм. Мэдээж цаг агаарын өөрчлөлт байгаа байх, гэхдээ миний ойлгож байгаагаар Монгол Улсын гол горхийг ширгээж байгаа хамгийн том

хүчин зүйл бол энэ хууль бус уул уурхай, нийнжаа тэгээд шороон ордыг усаар бууддаг жижиг уул уурхайн үйл ажиллагаа л энэ гол горхийг ширгээгээд байгаа. Энэ хуулиа хэрэгжүүлэхгүй, хэрэгжүүлж болохгүй байгаа бол хүчин зүйлийг нь Засгийн газар, Их Хурал тайлбарлаж явахгүй байсаар байгаад одоо ингээд дараагийн хуультайгаа золгож байгаа юм. Тэгэхээр Засгийн газраас хүсэхэд энэ хуулийг хэрэгжүүлэхээс гадна тэр урт нэртэй хуулийнхаа хэрэгжилт дээр анхаараарай. Тэр хууль чинь энэ гол горхийг аврах том чухал Их Хурлаас баталж өгсөн эрх зүйн акт байгаа юм шүү гэж хэлмээр байна.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Баярсайхан гишүүн

Ц.Баярсайхан: Хуулийн төслийг ерөнхий зарчмын хувьд дэмжиж байна. Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Усны тухай хууль, Усны төлбөрийн хууль гээд байгаль орчны ийм хуулиуд бий. Бид нар хуулийн төслийг санаачлахад бодмоор зүйлүүд байгаа юм. Тухайлбал 1998 онд горхи, тэрэлжийн орчмыг тусгай хамгаалалтад авахаар хэлэлцэж байх үед тэр үеийн мөрдөгдөж байгаа хуулиар бол Ойн, Усны хуулиудаар үндсэндээ дахиад тусгай хамгаалалтад авах шаардлага бараг байхгүй. Өөрөөр хэлбэл усны эх, усны гольдрилоос 5 км, усны эх орчимд 15 км газар аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулж болохгүй гээд тэр хуулиудад байж байгаа. Ойн хуульд тэр ойн сав газар үйл ажиллагаа явуулж болохгүй гээд ийм хуулиуд байж байдаг. Тийм учраас өнөөдөр яам ч гэсэн хуулиудыг санаачлахдаа бусад хуулиудын зохицуулсан харьцааг дахиад өөр хуулиар зохицуулна гэдэг манай энэ хууль тогтоомжийн боловсруулалтын үйл ажиллагаа их тааруухан байгааг харуулаад байгаа юм. Өмнө гарсан хуулиудтайгаа ч гэсэн энэ хуулиудаа нийцүүлэх ёстой болов уу гэж бодож байгаа юм.

Өнөөдөр тулгамдаж байгаа асуудлыг Ганбямба гишүүний санаачилсан хуульд хөндөж байгаа. Тухайлбал, усны нөөцийн бохирдлоос сэргийлэх, үүнтэй холбогдсон үйл ажиллагааг зохицуулах гээд. Ер нь цаашдаа усны нөөцийн тухай хууль гэж гарцаагүй хөндөгдөх ёстой болж байгаа юм. Энэ нь зөвхөн голын урсац, хот суурин газарт зориулж ашиглаж байгаа уснаас гадна түрүүн зарим гишүүд ярилаа. Гүний усны асуудлыг ч гэсэн бид нар анхааралдаа авах ёстой. Өнөөдөр ус гол нь урсаж байдаг, усны ай сав газар, хот суурин газар усны нөөц хомсдох тухай асуудал. Урсаж байгаа голын урсац, гольдрил өөрчлөгдөх тухай, усны ерөнхий сан багасах тухай ярьж байгаа бол энэ говь газар чинь тийм ус байхгүй. Хөрсний болоод гүний усаар л хүн мал нь тэжээгдэж явж байгаа. Үйлдвэрлэл, уурхай хөгжих тутам гүний ус ашиглах энэ үйл ажиллагаа идэвхжих хандлагатай. Холбогдох шийдвэрүүд нь гарчихсан. Нутгийн ард иргэд гүний ус ашиглуулахыг төдийлөн таашаахгүй байгаа.

Тийм учраас гүний усыг ямар түвшинд ашиглах вэ? ямар шинжлэх ухааны үндэслэл байгаа юм бэ? энэ нь эргээд ард иргэдийн ахуй амьдрал, тэдний эрхэлж байгаа аж ахуйд нь ямар нөлөө үзүүлэх вэ гэдгийг тод томруун хэлж өгөх ёстой. Тийм учраас цаашдаа Байгаль орчны яам энэ усны нөөцийг яаж барих вэ? усны нөөцийг ямар түвшинд ашиглах вэ? усны нөөц гэдэг дотроо тэр хөрсний ус, гүний усыг хамааруулж ойлгож байгаа. Тийм учраас ийм хууль тогтоомжуудаа их ойлгомжтой тодорхой болгох чиглэлд ажиллаач гэж хүсч байгаа юм. Яагаад гэхээр гүний усыг мэдээж эхний түвшинд ашиглалаа гэж бодоход ямар түвшинд ашиглаад зогсох ёстой юм бэ? ямар түвшинд нь орхих ёстой юм бэ? гүний усан дотор давсны хэт ханасан ус ч байна, янз бүрийн найрлагатай цэнгэг ус ч байна. Ийм түвшинд нь бас бодолцохгүй бол энэ говийн бүс нутагт ажиллаж, амьдарч байгаа хүмүүсийн хувьд амьдрал ахуйд нь нөлөөлнө, байгаль экологид нөлөөлнө.

Тийм учраас энэ дээр Усны нөөцийн тухай хуулийг яаралтай санаачилж, мэдээж энэ удаагийн парламентаар амжихгүй байх, тийм учраас дараагийн парламент нэн тэргүүн авч хэлэлцэх асуудал бол энэ Усны нөөцийн тухай хууль байх нь ээ гэдгийг хэлье. Тэгээд энэ хуулийг зарчмын хувьд дэмжээд, Усныхаа бусад хуулиудтай хамтатгаад хэлэлцье гэсэн ийм саналтай байна. Баярлалаа.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Бат-Эрдэнэ гишүүн үгээ хэлье.

Б.Бат-Эрдэнэ: Их баярлалаа. Их Хурлаар Байгаль орчны багц хуулийн төслийг хэлэлцэж байгаа. Өнөөдөр манай гишүүдийн санаачилсан хуулийн төслийг хэлэлцэж байна. Ингээд хамтатгаад хэлэлцээд явах байх, энэ бол зөв зүйтэй юм гэж дэмжиж байна.

Байгаль орчны багц хууль, Усны тухай хуулиуд эцсийн дүндээ энэ дөрвөн жилийн хугацаанд баталж гаргасан Урт нэртэй гэж нэрлэгдэж байгаа энэ хуулийн үзэл баримтлалтай яв цав нийлж, энэ хүрээнд л гарч байгаа юм. Урт нэртэй гээд нэрлэгдэхээр хамгийн гол нь цаанаа агуулга нь юу билээ гэдэг нь бүдгэрчихээд байгаа юм. Энэ бол Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх буюу гол мөрнийхөө эхийг сав дагуу газрыг нь хамгаалъя гэдэг ийм хууль шүү дээ. Тэгэхээр яг энэ хүрээнд нь бид нар бүрэн хэмжээнд хуулийг хэрэгжүүлж чадах юм бол хамгаалах ёстой. Энэ батлагдсан урт нэртэй хуулиа одоо Байгаль орчныхоо энэ багц хуультай нь нийцүүлээд батлаад авах юм бол энэ Байгаль орчныг хамгаалах тухай асуудал бол нэлээн өөр түвшинд уул уурхайн хөгжлийн урд талд нь гаргах ийм ач холбогдолтой болох юм, нэг талаасаа.

Нөгөө талаасаа Монголчуудын уламжлал бол байгаа. Би ганцхан жишээ хэлэхэд Бурхан халдуны их хориг гээд энэ 3 мөрний чинь эх газрыг бид нар өөрснөө хамгаалах бүтэц тогтолцоог бидний өвөг дээдэс хичнээн зуун жил мянганы өмнө хийчихсэн байна шүү дээ. 1930 он хүртэл Бурхан халдуны их хориг, 3 мөрний эхийг хамгаалдаг өрх айлууд байгаад хамгаалаад ирсэн ийм түүх байгаа. Тийм учраас яг энэ хуулийг дэмжээд, нийлүүлээд батлуулаад гаргахад их ач холбогдолтой болох юм. Нөгөө нэг хэлэх санаа бол төв суурин газрын, үйлдвэрийн, уул уурхайн бохир усыг цэвэршүүлж, эргүүлж байгальд нь оруулах энэ талаар онцгой анхаарал тавих хэрэгтэй юм байна.

Төв суурин газруудын бохир усны асуудал үнэхээр маш хүнд асуудал. Зөвхөн би нэг жишээ хэлэхэд Багануурын бохир ус бол Хэрлэн рүү ямар ч цэвэрлэгээ байхгүй орж байгаа шүү дээ. Хэнтий аймаг руу явдаг замын хажуу талд том турбинаас нөгөө бохир ус нь гялгар уут, хүүдий, хог новш бүх юмтайгаа урсаад Багануурын бааст гол болоод цаашаа Хэрлэн рүү урсаад орж байгаа шүү дээ. Энэ гол мөрний цэвэрлэх байгууламжийн асуудлыг онцгой анхаарах хэрэгтэй байна. Дээр нь би үүнийг яагаад онцгойлж хэлээд байгаа вэ гэхээр, одоо Оюутны хотхоныг тийш нь нүүлгэнэ гээд байгаа. Тэгээд Оюутны хотхоныг нүүлгээд би Баяндэлгэрийн урд талын хөндий байна гэж ойлгосон чинь яг эргүүлээд Багануурын цаад талд Хэрлэн мөрнийг наад талд нь нэг хэсгийг нь, дамнуулаад цаад талд нь Хэнтий нутаг руу оруулаад 100 мянган хүнтэй оюутны хотхон байгуулна гээд байна. Гэтэл яг энэ гол мөрөн дээгүүрээ дамнуулаад өнөөдөр Улаанбаатар хотын дундуур урсаж байгаа Туул голыг өнөөдөр юу болгочихоод сууж байгаа билээ. Энэ бол эцсийн дүндээ Улаанбаатар хотын дундуур урсаж байгаа, Улаанбаатар хотын хэрэглээ, төрөөс гаргаж байгаа бодлого байхгүйтэй холбоотойгоор ийм байдалд орсон шүү дээ. Одоо тэгтэл Багануурын цаад тал гэдэг чинь Хэрлэнгийн эх гэсэн үг. Хэрлэнгийн эхэн дээр иймэрхүү алдаатай

бодлого баримтлах юм бол тэгээд дуусахаар байгаа юм. Тэнд Байгаль орчны яам нэлээн анхаарч оролцох хэрэгтэй шүү гэдгийг зориуд хэлье. Бусад улс орнууд, одоо тухайлбал Солонгост Хан мөрнийхөө эргийг нэгээс хоёр км-ийн дотор ямар нэгэн барилга байгууламж барихгүйгээр бүрэн хэмжээнд хамгаалдаг бусад улс орнуудын туршлагауд байна шүү дээ. Ийм юмыг нь онцгой хийхгүй бол гол руу ойртуулж, дахиад хот суурин газар байгуулна гэдэг дээр эсрэг л байр суурьтай байхгүй бол энэ чинь их төвөгтэй асуудал болно шүү.

Г.Баярсайхан: Гишүүддээ өдрийн мэнд дэвшүүлье. Байгаль орчны яамнаас оруулж ирж байгаа багц хуулийг хэлэлцээд явах нь зүйтэй, зарчмын хувьд дэмжиж байгаа. Гэхдээ бас бодлогын хувьд цаашид бид онцгой анхаарах зүйл байна, сануулаад хэлчихье гэж бодож байна.

Сая зарим гишүүдийн ярианаас дурдагдаж яригдаж байна. Өөрийн хөрөнгөөр газрын гүний усыг нээгээд цаашид онцгой эрхээр ашиглах асуудал өнөөдөр яах аргагүй энд нэлээн мэтгэлцээн дэгдээхээр ийм асуудал байгаа юм. Гэхдээ цаашид бид ялангуяа өөрийн хөрөнгөөр гадны компаниуд, гүний ус нээсэн тохиолдолд зайлшгүй Монгол Улсын Их Хурлаас зөвшөөрөл авах юм уу? цаад компани давуу онцгой эрх эдлэх ийм асуудлыг бид цаашид олгоод байх нь хэр оновчтой юм бэ гэдгийг бас эргэж харах хэрэгтэй байна. Өнөөдрийн энэ хурдаар явах юм бол говийн гүний ус 1400 жилийн дараа нөхөгдөх асуудал байхгүй. Сая жил өнгөрсөн ч энэ хэзээ ч нөхөгдөхгүй. Тэгэхээр усыг бид стратегийн бүтээгдэхүүн гэдэг ухагдахуунаар хүлээж авч ойлгох хэрэгтэй. Байгалийн баялгаар асар баялаг Саудын араб, хий нефтьтэй улс, тэр их баялагтай мөртлөө газрын гүний цэвэр усыг экспортолдог байсан юм байна, саяхнаас түүнийгээ зогсоосон байна. Тэгэхээр ус ямар үнэ цэнэтэй болж байгааг та бүхэн дэлхийн бусад улс гүрнүүдийн жишээнээс харж болохоор байгаа юм.

Туул гол ширгэсэн асуудал үнэхээр сая нийгмийг цочроосон. Үүнийг улс төржүүлээд 95 жил эрх барьсан МАН хариуцлага хүлээх ёстой гэж яривал ярьж болохоор байгаа. Гэхдээ бид энэ асуудалд эрүүл саруулаар хандаж, ялангуяа Тайширын усан цахилгаан станц дээр бид Завхан голын асуудлыг жишээ болгоод ярихад одоо бол Завхан голын урсац маш их тохиргоо сайтай, их зөв урсаж байгаа гэж би хувьдаа харж байгаа. Энэ жишгээр Улаанбаатар хотын эхэнд байгаа Туул гол, усан сан үүсэх асуудал дээр санхүүгийн асуудлыг Байгаль орчны яам, Их Хурал анхаарах хэрэгтэй байна. Байгаль орчны яам энэ асуудал дээр санхүүжилтийг бодлогоор дэмжиж байгаа гэж түрүүн сайд хэлж байх шиг байна. Гэхдээ бид Монгол Улсын Их Хуралд сууж байгаа хотын 20 гишүүн, бид ярьдаг шүү дээ, Их Хурлын гишүүний багц гээд, Их хурлын гишүүний хөрөнгө оруулалтыг олон өнцгөөс нь ярьдаг. Энэ хотын гишүүд энэ хөрөнгийг Туулын эхэн дээр усан сан байгуулахад бүгдээрээ зарцуулбал, цаашид олон түмэнд хүртээлтэй зүйл болох болов уу гэж би хувьдаа бодож байна.

Усны үнэлгээний асуудал байна. Өнөөдөр бид ус, нүүрс хоёроо ер нь үнэгүй ашиглаж, гадагшаа гаргаж байгаа. Ус, нүүрс хоёр ижилхэн болсон байгаа. Үнэлгээний асуудал дээр, ялангуяа энэ хуулийн хүрээнд шинэ өнцгөөс харах нь зөв зүйтэй байх. Үүнийг хэлэлцэх нь зүйтэй, байр суурь нэг байна. Баярлалаа.

Д.Дэмбэрэл: Гишүүдэд баярлалаа. Үгээ хэлж байна. Гишүүдийн хэлснээс анхаараад усны асуудал дээрээ хэд хэдлэн зарчмын зүйлийг анхаарах нь зүйтэй юм. Зарчмаа их зөв тодорхойлбол зүйтэй байх. Нэгдүгээр зарчим бол ус үнэ цэнэтэй шүү гэдэг зарчим. Ард иргэд усны хэрэглээ хэрэглэж байгаа зүйлийг нь

үнэтэй болгоод, улс хөнгөлөлттэй үзүүлдэг. Аж ахуйн байгууллагуудад усыг зөв сайхан ашиглаж байгаа газар хөнгөлөлт үзүүлдэг. Бусдаар бол усны үнэ өндөр байхаар, зах зээлийн харилцаанд нь нийцсэн, ус үнэ цэнэтэй гэдэг зарчмыг, хуульд энэ зарчмууд их муу тусгагдаад байна, нэгдүгээрт энэ зарчмыг ихээхэн анхаармаар байна. Энэ дээр анхаарах зүйл бол, ер нь амтай болгон ус балгаж, хоолойтой болгон залгиж байдаг. Би түрүүн нэг бус удаа хэлж байсан. Ус бол алтнаас үнэтэй. Алтыг эдлэхгүйгээр хүн 100 насалж болно. Усыг хэрэглэхгүйгээр өдрийг авах хэцүү гэж. Ийм учраас ямар үнэ цэнэтэй болох нь ойлгомжтой. Энэ үүднээс энэ зарчмыг тодорхойлж усны асуудалд хандмаар байна.

Түүнээс гадна түрүүн Энхбат гишүүний хэлдэг хэн бохирдуулж байна? тэр хариуцлага өндөр хүлээж байх зарчмыг. Ер нь зарчим тавихгүйгээр үүнийг энэ тэндээс оочин, цоочин асуудал шийдээд байдаг бол сайн биш байна. Гуравдугаарт, хэмнэлттэй байх зарчим. Дөрөвдүгээрт, хяналттай байх зарчим. Тавдугаарт, шинжлэх ухааны үүднээс хандах зарчим. Энэ болгоныгоо цогц авч үзэх юм бол усанд хандах хандлага мөн ч их өөр болноо доо. Ийм байдлаар энэ хууль цаашдаа явах байх. Хэлэлцэх эсэх асуудлыг шийдэх нь зүйтэй байх.

Санал хураалт явуулъя.

Байнгын хорооны саналаар Усны оруулж ирж байгаа асуудлыг хэлэлцэх нь зүйтэй.

51 гишүүн санал хураалтад оролцож, 43 гишүүн зөвшөөрч, 84,3 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Энэ бол Байгаль орчны багц хуультай холбоотой хууль шүү. Тийм учраас Байгаль орчны багц хуультайгаа хамт зэрэгцээ энэ хуулиа хамт гаргахаар ажиллах нь зүйтэй.

Байнгын хороонд анхны хэлэлцүүлэг хийхээр шилжүүллээ.

Дараагийн асуудалд оръё.

Хоёр. Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг хэлэлцье.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Я.Батсуурь танилцуулна. Батсуурь гишүүнийг индэрт урьж байна.

Я.Батсуурь: Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Занданшатар, Н.Батбаяр, С.Бямбацогт, Ө.Энхтүвшин, Н.Ганбямба, Э.Мөнх-Очир, Д.Ганхуяг, З.Алтай нарын гишүүдээс 2012 оны 4 дүгээр сарын 23-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар 2012 оны 4 дүгээр сарын 26-ны өдөр хэлэлцэж, анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд шилжүүлсэн билээ.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны 2012 оны 4 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд ахалж, бүрэлдэхүүнд нь Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Гончигдорж, Д.Одхүү, Х.Наранхүү, С.Оюун нар орж ажиллалаа.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо 2012 оны 5 дугаар сарын 08-ны өдрийн хуралдаанаараа дээрх хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг хийх явцад гадаад улсын Засгийн газрын хяналтад байдаг байгууллага болон олон улсын байгууллага, түүний хяналтад байдаг байгууллага гэж заасныг тодорхой болгох, хөрөнгө оруулалт хийх гэдгийг хуулийн нэр томъёоны хэсэгт тодорхойлох, стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжийн Монголын талын хувь хэмжээ 51 хувиас доошгүй байна гэснийг энэ салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжийн гадаадын хөрөнгө оруулагчын хувь хэмжээ 49 хүртэл байх бөгөөд илүү гарах тохиолдолд Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэх гэж өөрчлөх, стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт эрдэс баялаг, хүнс, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, зам, тээвэр, мэдээлэл, харилцаа холбоо гэсэн 6 салбар хамрагдаж байсныг эрдэс баялаг, банк санхүү, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбоо гэсэн 3 салбар болгож цөөрүүлэх, Засгийн газар шаардлагатай гэж үзсэн салбарыг стратегийн ач холбогдолтой салбарт хамааруулах асуудлыг тухай бүр нь Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж шийдвэрлүүлэх, хүсэлтийг хүлээн авах, хэлэлцэж шийдвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг энэ хуульд нийцүүлэн Засгийн газрын журмаар зохицуулах зэрэг зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын шинжтэй саналуудыг ажлын хэсэг Байнгын хорооны хуралдаанд танилцуулсаныг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн болно.

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Одхүү, Р.Гончигдорж, Э.Мөнх-Очир нар стратегийн аж ахуйн нэгж нь аливаа бараа бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээг худалдан авахдаа Монгол Улсад бүртгэлтэй Монгол Улсын үндэсний аж ахуйн нэгжид давуу эрх олгох журмыг баримтлах ба энэ журмыг Засгийн газар холбогдох стратегийн аж ахуйн нэгжтэй зөвшилцөн баталж, мөрдүүлэх, мөн Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Батбаяр Энэ хуульд заасан хэлцлийг хийсэн гадаадын хөрөнгө оруулагч, түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээдийн тухайн хэлцэлтэй холбоотойгоор нөгөө талд шилжүүлсэн төлбөрөөс Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжийн дагуу албан татвар суутгаж, Монгол Улсын төсөвт шилжүүлэх зэрэг саналыг гаргасныг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн.

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Одхүү, Р.Гончигдорж, Э.Мөнх-Очир нар энэ хуулиар тогтоосон шаардлагад өмнө нь Хөрөнгө оруулалтын болон тогтвортой байдлын гэрээ хийгдсэн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийг нийцүүлэх ажлыг 2016 оны 1 дүгээр сарын 01-нээс өмнө зохион байгуулах санал гаргасныг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжээгүй бөгөөд Улсын Их Хурлын Д.Одхүү цөөнх болсон.

Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төслүүдийн талаарх найруулгын болон зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолыг Та бүхэнд тараасан болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Занданшатар, Н.Батбаяр, С.Бямбацогт, Ө.Энхтүвшин, Н.Ганбямба, Э.Мөнх-Очир, Д.Ганхуяг, З.Алтай нарын гишүүдээс өргөн мэдүүлсэн Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төслүүдийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг Та бүхнээс хүсье.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Д.Дэмбэрэл: Батсуурь гишүүнд баярлалаа. Асуух асуулттай гишүүд байна уу? Бат-Үүл гишүүн

Э.Бат-Үүл: Би Байнгын хорооноос нэн ялангуяа илтгэл тавьсан Батсуурь гишүүнээс асуумаар байна. Манай Батсуурь бол гадаад бодлогын салбарт ажиллаж байсан ийм хүн. 3 асуулт байна.

1929 онд тэр үеийн Монгол Улсын Их Хурал одоогийн Их Хурал биш шүү. Тэр үеийн Улсын Их Хурал гадаадын капиталыг шахан зайлуулах гэдэг шийдвэр гаргасан юм. Ингээд Монгол Улсад байсан Оросоос бусад бүх гадаадын компаниудыг бүгдийг нь 2 жилийн дотор хөөж гаргасан. Ингээд Монгол Улс Зөвлөлийн колони болсон юм. Тэгээд дараа нь Зөвлөлтийн хөрөнгө оруулалтаас өөр хөрөнгө оруулалт байхыг хориглосон ийм улс төрийн бодлого явсан юм. Би энэ түүх дахиж давтагдаж байна уу гэж маш их болгоомжилж байна. Өөрөөр хэлбэл Монгол Улсаас бусад улс орны хөрөнгө оруулалтыг гаргаж, аль нэг улс орны хараат байдалд оруулсан ийм аймшигтай байдал руу явж байна гэж би хувьдаа үзэж байна. Түүх дахиж давтагдах гэж байна. Тэр үед комитерний заавраар Улсын Их Хурал гадаадын капиталыг шахан зайлуулах тухай тогтоол, шийдвэр гаргасан байдаг. Бүх гадаадын хөрөнгө оруулалтыг явуулсан. Америкийн, Дани гэх мэтчилэн, нэн ялангуяа өрнөдийн Германы бүх хөрөнгө оруулалтыг хөөж гаргасан байдаг юм. Энэ шинэ дүр төрхөөр гарч ирж байна гэж би Батсууриа болгоомжилж байна. Ийм үр дүнд хүрнэ гэдгийг мэдсээр байж яагаад Байнгын хороо энэ асуудлыг хэлэлцэж, дэмжив? Нэгдүгээрт. Яагаад гэвэл одоо наадах чинь Монгол руу эрүүл саруул ухаантай ямар ч, нэн ялангуяа шударга хөрөнгө оруулагч ирэхгүй. Яагаад гэвэл Засгийн газартай ярина гэдэг бол авлига ярина гэсэн үг. Өнөөдөр Монголын Засгийн газар төрийн авлигын индекс маш өндөр хэмжээнд байж байгаа.

Хоёрдугаарт нь, бусад улсын туршлагаар яг улс төрчид ийм шийдвэр гаргаад, ард түмэнд ашигтай биш, харин улс төрийн эрх мэдэл олж авсан улсуудад ашигтай байдал үүсдэг. Өөрөөр хэлбэл Засгийн газрын нэрээр тэд нар харин мөнгө олж авч, тэр 51 хувийн эзэмшигч дотор өөрсдийгөө оруулаад ингээд маш том авлигын хөрөнгө оруулалт бий болдог, маш аюултай зүйл. Малайз улс үүнээс болж баларсан. Одоо улс төрийн тэмцэл бол бизнесийн тэмцэл болж хувирлаа. Яагаад гэвэл 51 хувийн эрхийн төлөө тулалдаан болох нь ээ, улс төрчид. Монголын нэрийг ашиглаж байж хийх нь байна. Авлигын хөрөнгө оруулалт руу яагаад түлхэж байгаа ийм асуудлыг хэлэлцэж байгаа юм бэ?

Гуравдугаарт нь, би бас нэг юм асууя. Батсууриа, энэ хууль гараад би эргэлзэхгүй байна. Монголын эдийн засаг маш хүнд байдалд орно. Сүүлийн эдийн засгийн өсөлт шууд зогсоно. Эдийн засаг нурна, сүйрнэ. Үүнийг хэн хариуцах вэ? Засгийн газар хариуцах уу? Их Хурал шийдвэр гаргаснаараа хариуцах уу? эдийн

засгийн сүйрлийн үр дагаврыг. Энэ аймаар юм болно шүү. Энэ бол эдийн засгийн өсөлт шууд зогсоно гэсэн үг. Бүх юм зогсоно гэсэн үг, баларна гэсэн үг, бид нар. Одоо энэ бол олон улсын эдийн засгийн бойкотонд орно гэсэн үг.

Дөрөвдүгээрт нь, Байнгын хороон дээр эрхбиш үүнийг сайтар ярилцсан байлгүй дээ, Батсууриа. Энэ бол бид нар Зөвлөлтийн эдийн засгийн колониос гараад тэгээд 1990 онд юу гэж зарласан бэ гэхээр бид олон тулгуурт эдийн засагтай больё гэдэг ийм бодлогын зарчмын өөрчлөлт хийсэн. Аль нэг улстай бид нар эдийн засгийн харилцаанд орж л таараа. Дэлхий дээр амьдарч байгаа юм чинь бид дэлхийн бусад улс орнуудтай эдийн засгийн харилцаанд байж хөгжинө. Өөр ямарч арга байхгүй. Өнөөдөр гадаадын хөрөнгө оруулалтаар л Хятадын эдийн засаг босч байсан. Өнөөдөр Оросууд гадаадын хөрөнгө оруулалт орж ирээч ээ гэж бүр царай алдаж гуйж байна. Орж ирээч ээ та нар гэж. Гэтэл энэ хоёр хөрш ингэж гадаадын хөрөнгө оруулалтаар босч ирж байхад Монгол Улс гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хөөж зайлуулах тухай яриад сууж байна шүү дээ. Бид түүнгүйгээр босч чадахгүй шүү дээ. Шууд эдийн засгийн сүйрэл рүү орно шүү дээ. Бид нар нэг улсаас эдийн засгийн хувьд хараат биш байя. Олон улсаас эдийн засгийн хувьд хараат байя гэдэг 1990 онд ийм сонголтыг хийсэн юм. Олон тулгуурт эдийн засагтай, Батсууриа чи маш сайн мэднэ, үүнийг. Яагаад одоо ганц улсын эдийн засгийн хараат байдалд оруулах алхмыг эргээд хийчихэв? Үүнийг би асууж байна.

Я.Батсуурь: Би тайлбар хийе. Би энэ хуулийн санаачлагч бишээ, нэгдүгээрт. Хоёрдугаарт би энэ хариуцсан Байнгын хорооны дарга бишээ, дарга нь тэнд сууж байна. Гуравдугаарт, би энэ ажлын хэсэгт огт оролцоогүй. Бүр санаатайгаар Байнгын хорооны хуралд ч суугаагүй. Би ерөнхийдөө Бат-Үүл гишүүний саналыг хуваалцаж дэмжиж байгаа юм. Ийм хатуу хязгаарлалт, чангалалтыг том эдийн засагтай, дотооддоо бүх зүйлээ үйлдвэрлэдэг орос мэтийн юм уу? бүр том орнууд хийдэг иймэрхүү жамтай. Манай мэтийн иймэрхүү жижиг улсууд бол аль болох нээлттэй эдийн засгийн бодлого явуулдаг. Огт зохицуулалтгүй байх нь буруу л даа. Зохицуулна гээд Бат-Үүл гишүүний маягаар хамаг үүд хаалгаа хаачихаж бас болохгүй ээ. Нэгдүгээрт, манай улсын гурав дахь хөршийн бодлого, өнгөрсөн жил бид нар Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, гадаад бодлогын үзэл баримтлалаар энэ гурав дахь хөршийн бодлогыг илүүтэй хөгжүүлнэ гэж нэлээд тод томруун заалтуудыг оруулж өгсөн. 3 хөрштэй харилцан тэнцүү, гуравны нэг 33 хувийн бодлого явуулна гэж. Энд аюулгүйн зөвлөлийн гаргасан үзэл баримтлал, гадаад бодлогын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэхэд маш хүндрэлтэй байдлыг энэ хуулийн төсөл үгүйсгэж магадгүй байгаа. Мэдэх санаачилсан улсууд, ажлын хэсгийнхэн, Байнгын хорооныхон нь хариулах болов уу гэж бодож байна.

Э.Мөнх-Очир: Би энд нэг юмыг онцлон эхэнд нь хэлмээр байна. Үг хэлж байгаа, асууж байгаа, хариулж байгаа хүмүүс маань нэг юмаа бодоосой. Батсуурь гишүүний яг өөрийнх нь хэлж байгаатай адил санаатайгаар Байнгын хорооны хуралд суухгүй, санаатайгаар ажлын хэсэгт суухгүй, санаатайгаар энэ хуулийг эсэргүүцэж байгаа хүмүүс байгаа шүү. Өнөөдөр Монгол Улсын эрх ашгийг ярих болохоор санаатайгаар ийм асуудлыг хэлэлцэхгүй гэж явж байгаа хүмүүс байгаа гэдгийг би бас хэлчихмээр байна, Байнгын хорооны даргын хувьд.

Эдийн засгийн байнгын хороотой манай Байнгын хороо хоёр жилийн өмнө хамтарсан ажлын хэсэг гаргаад, энэ хуулийг хэлэлцэх явцад тодорхой хүмүүс энэ ажлын хэсгээс гармаар байна гэж өөрсдөө гарсан хүмүүс байгаа. Тийм болохоор

энэ хүмүүсийг харин би хамгийн түрүүнд нөлөөнд орсон хүмүүс гэж үзнэ шүү. Би үзэж байгаа юм. Тийм болохоор үүнийгээ эхлээд хэлэлцэх нь зөв байх.

Асуултад хариулахад санаачилсан гишүүд дотор би байгаа боловч Батбаяр, Бямбацогт гишүүн хоёр хэлэх байх. Би бол эдийн засгийн хувьд хүнд байдалд орно гэдэгтэй санал нийлдэггүй юмаа, Бат-Үүл гишүүн ээ. Хоёрдугаар таны тавьсан асуулт. Яагаад нийцэхгүй байгаа вэ гэхээр өнөөдөр үүгээр бид нар ямар ч хаалга хаагаагүй, ямар ч эдийн засгийн сөрөг үр дагавар авчрахаар юм хийгээгүй гэдгээ хэлмээр байна. Та бүгд хуулийг уншсан бол бүх салбарт оролцох бололцоотой, оролцохдоо тодорхой зохицуулалттай л оролцоно гэсэн байгаа. Аюулгүй байдлын эрх ашиг гэж ярьж байгаа бүх хүмүүс үүнийг уншаад, гаргаад, хараад ойлгосон байхаа гэж би бодож байгаа юм.

Д.Дэмбэрэл: Чуулганы хуралдаанд Энхтайван- Гадаад харилцааны яамны Гадаад худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны газрын захирал, Мөнхтуяа-Гадаадын хөрөнгө оруулалтын газрын орлогч дарга, Батболд- Эрдэс баялаг, эрчим хүчний уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн бодлогын газрын орлогч дарга, Алтансүх- Ашигт малтмалын газрын дарга, Зоригт- Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хорооны дэд дарга нар бас оролцож байна.

Хууль санаачилсан нөхдүүд энэ асуудлаар хариулт өгөх боломжтой байгаа. Хууль санаачилсан гишүүдэд Занданшатар, Н.Батбаяр, Бямбацогт, Тэрбишдагва, Энхтүвшин, Ганбямба, Мөнх-Очир, Ганхуяг, Гантөмөр, Алтай гишүүд байна. Эд нараас хариулж болно.

Бямбацогт гишүүн Бат-Үүлийн тавьсан асуултад хариулах ёстой.

С.Бямбацогт: Баярлалаа. Би Бат-Үүл гишүүнийг хуулиа уншдаг байхаа гэж бодож байгаа. Уншсан байх гэж найдаж байгаа. Энэ хуулиар бид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг ор тас бүгдийг 100 хувь хориглосон юм ерөөсөө байхгүй. Энэ хуульд гаднаас орж ирж байгаа хөрөнгө оруулалтыг тодорхой хэмжээгээр зохицуулах, хяналт тавих, зөвшөөрөл олгох асуудлыг оруулж ирсэн. Яагаад болдоггүй юм бэ? Ийм хууль санаачилсан юм. Энд тийм хэцүү юм байхгүй.

1990-ээд он хэцүү байсан. Тэр үед бид гадны хөрөнгө оруулалтыг оруулж ирээсэй, орж ирээсэй гэж боддог байсан. Гаднаас хөрөнгө оруулалт орж ирсэн, тэнд бүх тааламжтай нөхцөл бий болгож байсан. Хандив тусламжийг бид авдаг байсан. Өнөөдөр Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийн байдал харьцангуй гайгүй болж байгаа. Бид өнөөдөр өөрсдийнхөө чаддаг салбартаа өөрсдөө үндэсний хөрөнгө оруулагч, үндэсний компаниудаа дэмжье. Өөрсдийн мэдээж чадахгүй байгаа салбартаа тэр өндөр технологи, мэдлэг, мэргэжил шаардсан нэлээн их санхүү, хөрөнгө шаардсан тэр салбартаа гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжье гэж байгаа. Энэ бодлого өөрчлөгдөөгүй байгаа. Ганцхан чадаж байгаа салбартаа бид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг тодорхой хэмжээгээр зохицуулъя гэж байгаа юм. Яагаад бидний баялаг Монголын ард түмний өмчийг гадныхан өөрсдөө дур мэдээд, өөрсдийн өмч мэт захиран зарцуулж болж байдаг, бид өөрсдөө өмчийн эзэн гээд Үндсэн хуульд заасан мөртлөө хоосон ядуу, тэндээс үр ашгийг нь хүртэж чадахгүй сууж байдаг байх ёстой юм бэ? Хэрвээ Үндсэн хуульд заасан тэр газар, газрын хэвлийн баялаг чинь ард түмний өмч юм бол бидний өмч юм бол, төрийн өмч юм бол бид яагаад түүнийгээ мэдэж болдоггүй юм бэ? өнөөдөр үүнийг зохицуулсан зохицуулалт байхгүй байна шүү дээ. Тийм учраас үүнийг зохицуулъя гэж байгаа юм. Бусдаар гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглож байгаа юм

байхгүй. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал бид 2010 оны 7 сарын 10-нд баталсан. Энэ үзэл баримтлал дотор тодорхой заачихсан байж байгаа. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ хэдэн хувь байх ёстой вэ? аль нэг улсынх гээд. Яг энэ Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дээр тулгуурлаж энэ хуулийг бид санаачилж, оруулж ирсэн юм гэдгийг энэ дашрамд хэлье гэж бодсон юм. Баярлалаа.

Г.Батхүү: Ц.Батбаяр гишүүн асуултаа асууя.

Ц.Батбаяр: Баярлалаа. Тэгэхээр би энэ хуулийг 2009 онд анх санаачилж байсан хүмүүсийн нэг л дээ. Тэр хууль хэлэлцэгдэхгүй явсаар байгаад одоо өнөөдөр тодорхой үр дүн гарах гээд байх шиг байна. Би энэ Бат-Үүл гишүүнийг гайхаад байгаа юм, өчигдрөөс хойш. Коминтерн гэдэг үгийг төрийн эрхийг хууль бусаар булааж авна гэдэг үгийг өчигдрөөс хойш яриад байх юм. Өөрөө ч 2004 оны сонгуулийн дараа Радио, телевизийн Хэрэг эрхлэх газар руу дайраад л орж байсан шүү дээ. Радио, телевиз гэдэг чинь төрийн онцгой чухал объект руу дайраад эрхийг авах гээд булаагаад зүтгэж байсан хүн шүү дээ.

Хоёрдугаарт нь, коминтерн гэж түрүүнээс хойш яриад байх юм. Коминтерн яривал жинхэнэ та өөрөө шүү дээ. Буриадаас орж ирсэн коминтерн шүү дээ. Наад үгээ бодож дуугараарай. Чи коминтерноор нь дуудаад байх хэн юм бэ? чи. Чиний хэлснийг чинь хэлж байна. Чи хүнийг яахаараа коминтерн гэж ярьдаг юм бэ? таны хэлснийг чинь ярьж байна.

Г.Батхүү: Батбаяр гишүүний асууж байгаа асуулт, хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбоотой асуулт биш байна. Холбогдож байгаа асуултаа асууя.

Ц.Батбаяр: энэ хүний чинь орон гаран яриад байгаа юман дээр нь хариулт өгмөөр байна. гуравдугаарт нь, өнөөдөр энэ хууль гарснаар гадныхны хөрөнгө оруулалтыг зогсоож байна гэж байна. Монголчууд яагаад өөрийнхөө 100 хувь байгаа баялаг дээр үүнийхээ төлөө явж болдоггүй юм бэ? үүнийг яагаад эзэмшиж болдоггүй юм бэ? бид ямар африк болох гээд байгаа юм уу? Би 2008 оны сонгуульд дөнгөж орж ирээд хэлж байсан. Үндэсний хэдэн компаниудаа дэмжээч ээ. Монгол шиг үндэсний компаниудаа дэмждэггүй улс орон дэлхий дээр алга байна. Тийм учраас энэ салбар, салбарт нь үүнийг гэсэн тийм асуудал тавьж байсан. Тэр хүрээнд л ярьж байсан асуудлын нэг шүү дээ. Энэ хуулийг баталснаар өнөөдөр явчихдаг, маргааш нь гадныхан хөрөнгө оруулалтаа татаад аваад явчихдаг түүх байхгүй гэдгийг сая Бямбацогт гишүүн хэлж байсан. Гурав дахь хөршийн бодлого гэж ярьж байна. Яг ний нуугүй ярихад өнөөдөр манай бүтээгдэхүүн хоёрхон газар л гарч байгаа. Гурав дахь, дундын нэг шар толгойтой этгээд орж ирээд, дундаас нь ашиг олоод, тэгээд зах зээлд нь аваачиж, урд зах зээлд аваачиж нийлүүлээд, тэгээд дундаас нь нэг шар толгойт аваад хожоод, баяжаад яваад байна шүү дээ. Түүнд яагаад дуугардаггүй юм бэ? Оюутолгойн жишээ байна. энэ дээр яагаад дуугардаггүй юм бэ?

Гуравдугаарт нь, банкиг оруулж болохгүй байгаа юм уу? Мөнх-Очир гишүүн ээ. Оруулсан юм уу? Тэгэхгүй бол банк гэдэг бол дэлхийн хамгийн мөнгөний гол эх үүсвэр байгаа шүү. Гуравдагч хөршийн бодлого гэж сайхан ярих юм. Бодлого гэдэг өнөөдөр нэг ондоо. Өнөөдөр бүтээгдэхүүн зах зээлд гаргана гэдэг хоёр ондоо юм байдаг шүү гэдгийг хэлмээр байна.

Г.Батхүү: Н.Энхболд дарга хариулъя.

Н.Энхболд: Саяны Батбаяр гишүүний асуулт дотроос би нэг л асуулт байна гэж харлаа. Яагаад банк оруулаагүй юм бэ гэж асуулаа. Бусад нь хэрүүл болоод дуусчих шиг боллоо. Банкны асуудлыг анхнаасаа нэлээн олон салбар, их олон үйл ажиллагаа гэж орж ирсэн байсныг ажлын хэсэг дээр яриад, хумиад үйл ажиллагаа гэдгийг нь бүгдийг хасаад, 3 салбарыг л санал болгож оруулсан, Байнгын хороогоор дэмжигдсэн явж байгаа. Банк, санхүүгийн үйл ажиллагаа энэ дотор орж байгаа. Өөр асуулт гэхээр юм бол сая байсангүй.

Г.Батхүү: Сэдванчиг гишүүн асуултаа асууя.

Ц.Сэдванчиг: Стратегийн ач холбогдолтой салбар гээд 3 зүйлийг хэлсэн байна. Эрдэс баялаг, банк санхүү, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбоо гээд. Яг өнөөдрийн байдлаар энэ салбаруудад гадны Засгийн газар, түүний оролцоотой хуулийн этгээдийн хөрөнгө оруулалтын хувь харьцаа ямар хэмжээгээр байдаг вэ? мөн хувийн хэвшлийнхний хөрөнгө оруулалтын харьцаа ямар байдаг вэ? судалгаа гаргасан юм байна уу? өнөөдрийн байдлаар ямар байна вэ?

Хоёр дахь асуудал, хуулийн үйлчлэх хүрээг нэлээн өргөн авсан байна уу гэж би хараад байна. 3.1-ээр гадаад улсын төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, аж ахуйн нэгж, олон улсын байгууллага тэдгээртэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд гээд. Энэ хэмжээнд хязгаарлаж болоогүй юм уу? энэ төслөөр нэлээн өргөн хүрээтэй харагдаад байна. Гадны хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг энд оруулсан ийм санаа яваад байгаа юм. Энэ хуулийн төсөл яагаад өргөн баригдаад, идэвхтэй яригдах болсон бэ гэхээр, анх Г.Баярсайхан, эдийн засагч Жаргалсайхан, бид бас хэвлэлийн бага хурал хийлгэж, энд ач холбогдол өгч, Засгийн газар, энэ хууль санаачлагчдын анхаарлыг энэ рүү хандуулсан байгаа юм. Бид ярихдаа энэ хэмжээнд хязгаарлавал яасан юм бэ гэдэг зүйлийг л анх ярьж байсан юм. Тэгтэл хувийн хэвшил хамаарахаар ийм үйлчлэх хүрээ нь нэлээн өргөн болчихсон ийм төсөл явж байх юм. Энэ дээр тайлбар өгөөч. Засгийн газрын болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд гэдгээр хязгаарлаж болоогүй юм бэ?

Дараагийн асуулт, стратегийн ач холбогдолтой салбарт тогтвортой байдлын гэрээ, хөрөнгө оруулалтын гэрээ гэдэг зүйлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүд нэлээн олон байгаа. Оюутолгой, Гашуун сухайт ч гэдэг юм уу? их олон байна. Тогтвортой байдлын гэрээгээр маш удаан хугацаагаар онцгой эрх өгөөд, энэ салбартаа үйл ажиллагаа явуулж байгаа зүйлүүд байгаа. Энэ хууль гарснаар үүнийг яаж зохицуулах юм бэ? Энэ хууль гарвал энэ зохицуулагдаж таарах байх. Үүнийг яаж зохицуулъя гэж байна вэ? тухайлбал, Нарийн Сухайтын ордод Шиньхуа гэдэг компанид үндсэнд нь өгчихсөн л байгаа. Энэ хууль үйлчлээд эхэлбэл 51 нь төрд ирэх болох нь. Төрд байдаггүй юмаа гэхэд Монголын талд ирэх нь. Ийм зохицуулалтыг яаж хийх вэ? Энэ хуулийг эргэж үйлчлүүлэх гэдэг юм уу? энэ хуулийн дагуу хийх зохицуулалтууд гарах нь ээ. Өнөө хүртэл хийгдчихсэн байгаа энэ стратегийн салбаруудад үйл ажиллагаа явуулж байгаа, гадаадын хөрөнгө оруулалттай компаниудыг яаж зохицуулах вэ? эсхүл нэгэнт хийгдсэн гэрээ хэлцэл гэдгээр үргэлжлээд явах юм уу? зохицуулалт хийгдэх юм уу гэсэн ийм 3 асуултад тодорхой хариулж өгөөч.

Н.Энхболд: Байнгын хорооноос стратегийн гээд тодорхойлж санал болгож оруулж ирж байгаа 3 салбарт хөрөнгө оруулалт гадаадынхан, дотоодынх нь хэдэн хувьтай байгааг би сайн мэдэхгүй байна. Энэ дээр хууль санаачилсан хүмүүс

хуулиа санаачлах үедээ судалгаа бид нараас илүү юм хийсэн байх. Тэнд хариулаасай гэж бодож байна.

Хуулийн төсөл орж ирэхдээ зөвхөн төрийн өмчийн тухай биш, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалттай хамт ийм төсөл орж ирсэн юм. Тийм учраас ажлын хэсгийн зүгээс яг энэ дээр нь л ажилласан. Асуудал үүссэн цаг хугацааны хүчин зүйлүүдийг манай гишүүд бүгдээрээ сайн мэдэж байгаа. Ялангуяа саяхнаас энэ асуудал эхлэхэд Сэдванчиг гишүүний сая ярьсан шиг ийм асуудал хөндөгдөөд, тэгээд урьд нь өргөн барьсан байсан хууль орж ирсэн. Тэнд нь хоёулаа байсан. Би хувь гишүүнийхээ хувьд эхний удаад төрийн өмчийн оролцоотой, тэдгээртэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдүүдийнх нь хувьд энэ хуулиа гаргачихаад, тэгээд дараа нь бусдыг шаардлагатай үед гаргаад явчих ийм боломж байна гэж үзэж, ажлын хэсэг дээр ч, Байнгын хороон дээр ч хэлсэн. Гишүүдийн олонхи нь одоо бараг хоёулангий нь төрийнхийг нь ч, хувийнхтай нь ч хамт явж байгаа.

Хувиудыг сая Сэдванчиг гишүүн ярьсан. 51 хувь гээд. Энэ бол анхны төсөл дээр орж ирсэн хувь бол Монголын талын хувь хэмжээ 51 байна гэсэн ийм санаа орж ирсэн. Одоо Байнгын хороогоор орж ирсний дараа өөр болсон байгаа. 49 хүртэлх хувийг нь эзэмшихэд Засгийн газраас зөвшөөрөл аваад 51-ээс дээш бол Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал зөвшөөрөл өгч байх ийм заалтууд орж ирсэн байгаа. Ер нь бол тухайн проект дээр гадна, дотны хөрөнгө оруулалтын харьцаа гэж яривал бид нарын энэ ажлын хэсгээс гаргаад Байнгын хороогоор оруулсан байгаа хэсэг дээр анх төсөл дээрээ гуравны нэг гэж байсан, одоо бол 15 хүртэл хувь компаниуд хоорондоо яриад ямар нэгэн зөвшөөрөлгүйгээр, одоо бусад үйлчилж байгаа хүчин төгөлдөр хуулиудын дагуу яваад, 15-49 хүртэлх хоорондох зай Засгийн газарт зөвшөөрөл авдаг, 49-өөс гарвал Улсын Их Хурлаас авдаг ийм л хамгийн сүүлийн хувилбар явж байгаа. Энэ дээр гишүүд санал хураагаад өөрснөө шийднэ биз дээ.

Тогтвортой байдлын гэрээ, бусад гэрээний хувьд миний ойлгож байгаагаар энэ хууль эргэж үйлчлэх ёсгүй гэж бодож байгаа юм. Би ажлын хэсэг, Байнгын хороон дээр ч хэлсэн. Нэгэнт бид нар урьд нь өөрснөө хууль гаргаад, тэр хуулийн дагуу гадна, дотны хөрөнгө оруулагчид хөрөнгөө оруулаад үйл ажиллагаагаа эхлүүлээд Монгол Улсын төр, Засгийн газар хуульд нь итгээд явж байгаа бол үүнийг сүүлд нь тоглоомын дүрмээ өөрчлөөд, одоо энэ хууль гарсан учраас та нарын юмыг бүгдийг дахиж хянаж үзнэ, шинэ хуультай нийцүүлнэ гэсэн ийм асуудал байж болохгүй болов уу гэж бодож байгаа юм. Үүнийг гишүүд тодруулж их сайн ярих ёстой. Тэгэхгүй бол Байнгын хороон дээр ч тэр, ажлын хэсэг дээр ч гишүүдийн байр суурь өөр өөр байгаа зүйлүүд бий. Заавал тодруулж хэлэх ёстой. Тэгэхдээ олонхийн саналаар гарчихсан саналууд одоо зарчмын зөрүүтэй санал болж томъёологдоод ороод ирсэн байгаа гэдгийг та бүхэнд хэлэх байна.

Ер нь хуулийн төсөл дээр олон улсын гэрээний тухай заалтууд байгаа л даа. Манай нийтлэг зарчим бий шүү дээ. Хэрэв дотоодын хууль тогтоомж, Монгол Улсын байгуулсан олон улсын гэрээ хэлэлцээртэй зөрчилдвол олон улсынхыг нь баримталж, мөрдөж ажиллана гэсэн ийм заалт хоёр ч газар байх шиг санаж байна.

Д.Балдан-Очир: Би гишүүдийн өргөн барьсан хуулийн үзэл санааг дэмжиж байгаа юм. Үнэхээр цаг хугацаа шахаад, яаруу тэвдүү юмаа оруулаад ирж байна. Үндсэн санааг нь дэмжиж байгаа юм. Гэхдээ яг энэ байдлаар цааш нь энэ хуулийг батлаад хэрэгжүүлэхэд Монгол Улсын гадны нэр хүнд, олон улсын эдийн засаг, хамтын ажиллагаа, худалдааны харилцаанд хүндрэл үүсэх вий. Үндсэндээ энэ

хэдэн гишүүдийн асуудал бишээ. Бид нар сүүлийн 20 жилд зах зээлийн далд гар гэдэг юм зохицуулдаг ийм юмнууд харанхуйгаар шүтээд, Монгол төрийн зохицуулалтыг хаячихсанд л байгаа юм. Ингээд 20-иод жил зах зээлийн эдийн засагтай явсан, үнэхээр улс үндэстний аюулгүй байдал, эдийн засгийн бие даасан байдал гээд чухал чухал эмзэг асуудлуудад сөрөг үзэгдлүүд бий болсон. Үүнийг зохицуулах нь зайлшгүй. Тэгэхээр зэрэг санаачилсан гишүүдээс хэд хэдэн зүйл асууя. Зарчим ерөнхийдөө санаа зовж байгаа энэ байдлыг би дэмжиж байгаа юм.

Улс орны эдийн засгийн хараат бус байдал, бие даасан байдал гэдэг энэ талаас нь авч үзээд, ингэж зохицуулж болохгүй байсан юм уу? Монгол Улсын эдийн засагт гадаадын тодорхой улс орнуудын эзлэх хувь хэмжээ, тухайлбал Монгол Улсын нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, нийт улсын төсөвт эзэлж байгаа хувь хэмжээ, экспортод гаргаж байгаа бүтээгдэхүүнд тухайлсан улс орнуудын тодорхой нэг орнуудын тэр нийт хэмжээнд эзлэх хувь хэмжээгээр жаахан хязгаарласан бол болохгүй байсан юм болов уу? үүнийг та нар авч үзсэн үү. Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсын ДНБ үйлдвэрлэл дотор гадаадын хөрөнгө оруулалттай үйлдвэр, аж ахуйн нэгжүүд тэдэн хувийн хэмжээнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хэмжээнд захирагдана гэсэн лимит, хувь хэмжээнд баригдах ёстой. Ингэвэл арай соёлтой юм шиг.

Хоёрт, стратегийн салбарт эхлээд 6 салбарыг хамруулж байгаа, сүүлдээ 3-хан болгоод цөөлчихөж, эрдэс баялаг, банк, санхүү, хэвлэл гээд. Магадгүй үлдэж байгаа бусад салбарт гэнэтхэн дахиад ийм сөрөг үзэгдэл бий болоод эхлэхээр Улсын Их Хурал дахиад магадгүй тэвдэж, сандрахаараа алив хөдөө аж ахуйн салбар, алив хүнсний салбар, эмийн үйлдвэрлэл гээд бусад юманд ийм сөрөг байдал үүсч, энэ салбаруудад үндэсний эдийн засгийн хараат бие даасан байдал алдагдах гээд байна гээд зөндөө гадаадын хөрөнгө оруулагч нарын үйл ажиллагаа явчихсан хойно дахиад Их Хурал нь ингэдэг ийм юм үүсчих вий. Тийм учраас энэ стратегийн салбарт хамруулах цөөхөн салбараа яагаад та нар эхэлж сугалж авсан юм бэ? яг нарийн яривал газар гэдэг энэ асуудал чинь Монгол Улсын тусгаар тогтнолын баталгааны 50 хувь шүү дээ. Тэгээд хөдөө аж ахуй, газар тариалан, энэ талыгаа хаячихаад, гэв гэнэтхэн Монгол Улсын газрын ихээхэн хэсэг нь гадны эзэмшилд орсон хойно –өө боль, 51 хувиа буцааж өг гэхэ юм уу? яагаад заавал ингэж явцуу хүрээнд энэ асуудлыг хоёр, гурван салбарын хүрээнд авч үзэв? Нарийн яривал хүнсний аюулгүй байдал, хөдөө аж ахуй, монгол үндэстний оршин тогтнох чинь мал аж ахуйн эдийн засгийг та нар яагаад анхаарлын гадуур орхив?

Гурав дахь асуулт, мөнхийн энэ хоёр том хөршийн удаан урт хугацааны хамтын ажиллагаа, цаашдаа ч зөндөө энэ 20 жилийн хугацаанд явчихсан, цаашдаа улам үргэлжилнэ. Тэгэхэд жирийн мэдээлэл, харилцаа солилцох түвшинд энэ төрийн зохицуулалт өндөртэй, төрийн өмчийн аж ахуйд илүү их суурилж, эдийн засгаа авч явдаг энэ улс орнуудад төдийлөн таалагдахгүй байх вий гэсэн ийм л сэтгэл зовиол байна. Энэ 3 асуултад тодорхой хариу авъя.

Г.Занданшатар: Баярлалаа. Нэгдсэн хуралдаанд төслийн анхны хэлэлцүүлэг явах дэгийг нэгдүгээр танилцуулъя гэж бодож байна. Дэгээр зөвхөн Байнгын хороо урьдчилан хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргасан төслийг хэлэлцэнэ. Анх өргөн барьсан хэлэлцэх эсэх дээр хэлэлцдэг асуудлууд яригддаггүй юм шиг байна.

Хоёрдугаарт, Байнгын хорооны дарга л асуултад хариулж, энэ гаргасан санал дүгнэлтийнхээ талаар хариулах ийм дэгтэй юм биш үү? үүнийг дэгийн

талаар тодруулаад өгчихнө биз дээ. Тэгэхгүй бол дэвэн дэлхийн коминтерний асуудал хүртэл хэлэлцээд явчих нь зохимжгүй болоод байна.

Ерөнхийдөө гадны хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаад байгаа юм биш үү гэж байгаа юм. Гадны хөрөнгө оруулалтуудын хязгаарладаг индекс байгааюм. Энэ индексээр хамгийн өндөр индекстэй улсуудад БНХАУ, Саудын Араб, Индонез, Энэтхэг, Япон, Шинэ Зеланд, Исланд, Мексик, Иордона, Тунис, ОХУ, Канад, Солонгос, Казакстан гэх мэтчилэн ийм улсууд орж байна. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хуулиар хязгаарладаг хязгаарлалтын зохицуулалтынхаа хэм хэмжээгээр. Зохицуулдаг салбарууд нь 20 гаруй салбар байгаа юм. Энэ бол дэлхий нийтэд ийм жишиг байгаа зүйл гэдгийг нэгдүгээрт хэлмээр байгаа юм.

Хоёрдугаарт нь, энэ хуулиар аль нэг улсын хөрөнгө оруулалтыг хааж хорьж байгаа, хөрөнгө оруулалт буурчихаар тийм зохицуулалт байхгүй ээ. Мэдээж энэ хуулийг хэлэлцэх явцад гишүүдийн дотор анхны өргөн барьснаас өөрчлөгдсөн. Нэг хэсэг нь болохоор хэтэрхий чангаруулах гээд нөгөө туйл руу нь явчихдаг, нэг хэсэг нь хэтэрхий суллах гээд бүр огт байхгүй болгох гээд эсэргүүцээд байдаг ийм хоёр туйлын дунд явж байна. Ерөнхий агуулгаараа энэ бол зөвшөөрөл авах журмын тухай хууль. Хааж байгаа, хорьж байгаа зүйл байхгүй ээ. Өнөөдөр Байнгын хорооны санал, дүгнэлтээр эрдэс баялаг, банк, санхүү, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбооны гурван салбарт л энэ зөвшөөрөл авдаг журамд шилжинэ. Өнөөдөр нийтдээ 514 аж ахуйн нэгж энд үйл ажиллагаа явуулж байна, гадаадын 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай 277 компани, хамтарсан 237 компани үйл ажиллагаа явуулж байгаа юм. Эндээс үзэхэд зөвшөөрөл авах журам нь хэлцэл хийж байхдаа Монгол Улсын зах зээл өрсөлдөөнтэй ажиллах бололцоог хангамаар байна. Төрийн өмчит компани бол маш олон давуу талуудыг эзэлдэг. Дэмжлэгүүд авдаг, төрийн лиценз журам бүх юмаараа давуу байдаг учраас зах зээлийн өрсөлдөөнийг алдагдуулдаг гэж дэлхий нийтээр үздэг.

Зах зээлийн системд горим, журмаараа ажиллахын тулд зөвшөөрөл авах ёстой. Түүнээс энэ салбаруудад гадаадын хөрөнгө оруулалтыг ор тас хориглосон ийм заалтууд байхгүй. Батбаяр гишүүний санаачлагаар 51 хувь нь байна гэдэг заалт орсон, үүнийг цаашдын аж ахуйн нэгжүүд 51 хувь байна гэсэн заалт орж ирсэн. Энэ дээр Байнгын хороо хэлэлцээд, саналын томъёоллыг Улсын Их Хурлаас зөвшөөрөл авдаг журмаар өөрчилсөн. Эхний хэлэлцүүлгээ яриад байхаар энэ төсөл чинь сунжраад байна, анхны өргөн барьсан төслөө. Шинэ өргөн барьсан хуулийн төслөө уншаад хэлэлцээд явбал арай үр дүнтэй болох болов уу гэсэн зарчмын саналаа хэлж байна.

Э.Мөнх-Очир: Балдан-Очир гишүүний асуусан асуултад Занданшатар гишүүн хариулчихлаа.

Г.Батхүү: Байнгын хороо байр сууриа илэрхийл.

Э.Мөнх-Очир: Ажлын хэсэгт 4 гишүүн орсон. Ажлын хэсэгт орсон 4 гишүүн тэгээд эрдэс баялаг, ашигт малтмалын газраас ажлын хэсэгт орсон манай гишүүд энд байна. Энэ хүмүүс маань хоорондоо ярилцаад энэ салбарыг хумия, 4 болгоё. Аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай холбоотойгоор орж ирсэн салбаруудаас авъя гээд оруулсан байгаа. Байнгын хороон дээр үүнтэй холбоотой асуудал гараагүй. Асуулт гараагүй юм чинь Байнгын хороон дээр бид нар яриагүй.

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Уг нь үүнийг нэлээн дэлгэрэнгүй ойлголцлоор Улсын Их Хурал дээр хэлэлцэх явдал нь гадаад талдаа бас ойлголт ямар агуулгаар явсан юм бэ гэдэг тэр чиглэлд ойлголт өгөхөд ач холбогдолтой юм.

Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдолтой гэсэн ийм гол үзэл санаа энд байж байгаа юм. Ер нь эхлээд таван салбар, дараагаар нь үйл ажиллагааны төрлүүд, энэ хоёрыгоо нийлүүлээд ингээд ийм их өргөн хүрээг хамарсан агуулгатай эхэлж байсан. Тэгээд ажлын хэсэг дээр ирээд үүнийгээ үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдолтой гэдэг агуулга нь нэн тэргүүнд илэрхийлэгдэж байгаа энэ салбаруудаа бол банк санхүү, хэвлэл, мэдээлэл, харилцаа холбоо, эрдэс баялгийн салбар гэж ингэж үзээд энэ гурвыг оруулаад, бас нэг зүйлийг нэмж оруулж байгаа. Хэрэв стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт хамруулах асуудал гарвал үүнийг Улсын Их Хурлаар шийдвэрлэнэ гэж. Энэ хууль дээр шийдэх олон асуудлууд бий. Маргаантай асуудлууд, саналаар шийдэх асуудал. Миний ойлгож байгаагаар, тодорхой хэмжээний зөвшөөрлийн системээр дамжуулж, Монгол Улсын стратегийн ач холбогдолтой салбар дахь гадны хөрөнгө оруулалтын өсөлт, хуваарилалт, шилжилт энэ болгон яаж явагдаж байна вэ гэдэг дээр ерөнхий мониторингийг хангаж бий болгох энэ чадамжийг энэ хуулиараа бий болгож авч чадаж байгаа гэж үзэж байгаа.

Энэ бол гол зөвшөөрлийн систем гэхээс илүү бүртгэлжилтийн илүү сайн механизмтай болж авах. Зөвшөөрөл нь үндэсний аюулгүй байдлын ач холбогдол хангахад гэсэн тэр агуулга руугаа үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалаар тодорхойлогдсон тэр хэм хэмжээ, хязгаарууд, тэр бодлогуудын баланс алдагдахааргүй байвал энэ зөвшөөрлийн систем маань үнэн хэрэг дээр бүртгэлийн системийн агуулгаараа цаашаа явагдах юм гэж ингэж ойлгож байгаа. Өөрөөр хэлбэл Засгийн газраас зөвшөөрөл өгөхдөө Их Хурлаас өгөх зөвшөөрлийн хэмжээ гарч ирэхэд. Өөр нэг зүйл бол бид барих барьцтай байх ёстой.

Г.Батхүү: Энхболд дарга түрүүн Сэдванчиг гишүүний асуултад нэг зүйл дутуу хариулсан байх. Түүнийг тодруулаад хариулчихъя.

Ц.Сэдванчиг: Би Занданшатар сайдыг хариулж өгөөч гэж хүсмээр байна. Гадаад харилцаа, гадаад худалдаа эрхэлсэн сайд байхаа та чинь. Эрдэс баялаг, банк санхүү, мэдээлэл харилцааны салбарт яг өнөөдрийн байдлаар гадны хөрөнгө оруулалт хэдэн хувьтай байна вэ? би эрдэс баялгийн салбарт нэлээн өндөр болов уу гэж бодож байна. Монгол Улсад олгогдсон ашигт малтмалын зөвшөөрлүүд ихэнх нь гадны хүмүүст худалдагдсан байдаг, энэ өндөр байх. Банк, санхүү ч гэсэн энэ арилжааны банкууд ихэнх нь гадаад эзэнтэй, гадаад эх үүсвэртэй гэж ярьдаг. Энэ тоо харьцааг хэлээд өгөөч. Өнөөдрийн байдлаар ямар байна вэ?

Г.Занданшатар: Сэдванчиг гишүүний асуултад хариулъя. Эрдэс баялгийн салбарт 257 гадаадын 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай компани, хамтарсан 208 компани, нийт 465 аж ахуйн нэгж, хуулийн этгээд үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүний дүрмийн сангийн хэмжээгээр гадаадын 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай 350 сая долларын хамтарсан 408 тэрбум, нийт 759 тэрбум төгрөгний дүрмийн сантай байна. Үүний нийт 759 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын 408 тэрбум нь хамтарсан, 350 тэрбум нь хувийнх байгаа. Энэ дотроо ашигт малтмалын салбарт 324 тэрбум нь 100 хувь гадаадынх, 363 тэрбум нь хамтарсан, ингээд нийтдээ 688 тэрбум төгрөгний гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт орж ирсэн. Газрын тосны салбарт нийт 48 тэрбум төгрөгний хөрөнгө оруулалт орж ирсэн. Хамтарсан 39

тэрбум, гадаадын 8 тэрбум. Энэ бол дүрмийн сангийн хөрөнгө оруулалтын хэмжээгээрээ оруулж ирж байгаа дүнгүүд нь.

Салбараар нь ангилаад үзвэл геологи, уул уурхайн салбарын үйл ажиллагаанд Монгол Улсад бүртгэгдсэн нийт компаний 3,4 хувь нь гадаадын компаний хөрөнгө оруулалт. Энд нэг зүйлийг дахин тодруулж хэлэхэд, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан, хориглосн заалтыг аль болох оруулахгүй, зөвхөн зөвшөөрөл авдаг журмын хууль байсан юм. Энэ салбарууд өргөжлөө гэж гишүүд хэлээд байна. Анх оруулж ирсэн салбаруудын тоо бол 6 байсан. Дээр нь орж ирсэн том салбаруудын тоог гишүүд хэлэлцэх үедээ Эдийн засгийн байнгын хороон дээр Раш гишүүн зам тээврийн салбар туйлаас чухал үндэсний аюулгүй байдлыг хангах гэдгээр санал хураалгасан. Салбар болон үйл ажиллагаа гэхээр үйл ажиллагаа үндсэндээ орж байгаа. Салбар болон үйл ажиллагаа гэж байгаа учраас салбар дотор явж байгаа үйл ажиллагаа үндсэндээ гол заалт. Салбар, үйл ажиллагааны цар хүрээг хумисан. Энэ утгаараа ерөнхийдөө зөвшөөрөл авдаг журмын тухай хууль санал болгосон, Гончигдорж гишүүний хэлснээр бүртгэдэг, илүү их хяналттай байдаг. Манай хашаан дотор хэн ч орж ирээд юм хийх нь нээлттэй. Гагцхүү үүнийг эзэнд нь хэлдэгл ёстой байгаа юм. Танай хашаан дотор чинь би ийм юм хийх гэж байна шүү гэдгийг хэлээд зөвшөөрөл авч байгаа юм. Манай хашаанд ийм юм хийх гэж байна шүү гэж эзнээс нь зөвшөөрөл аваад, тэгээд зөвшөөрнө, зөвшөөрөхгүй гэдгээ өгнө. Ихэнх тохиолдолд зөвшөөрөх байлгүй дээ. Энэ бол дэлхийн 50 гаруй улсууд байгаа.

С.Бямбацогт: Баярлалаа. Асуулт асуухын өмнө хууль санаачлагчийн хувьд ганцхан тайлбар хэлчихье гэж бодож байгаа юм. Энэ хуулийг бид нар санаачлахдаа хэн нэгэн хүнд, хэн нэгэн компанид аль нэгэн улсад зориулж энэ хуулийг санаачлаагүй. Анх 2009 онд энэ хуулийг бид нар санаачилж, Засгийн газраас санал авах гээд явуулсан, саналаа авсан. 2010 онд Улсын Их Хуралд өргөн барьсан. 2011 оны 4 дүгээр сард энэ хуулийн хэлэлцэх эсэх нь шийдэгдсэн. Энэ бүтэн жилийн хугацаанд Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хороон дээр хэлэлцэх эсэх асуудал хэлэлцэгдээд, ажлын хэсэг байгуулагдаад ажиллаж байсан. Одоо өнөөдөр эхний хэлэлцүүлэгт ороод явж байгаа, тийм учраас хэн нэгэнд зориулж энэ хуулийг санаачлаагүй гэдгээ бас эхлээд хэлэх нь зөв байх гэж бодож байна.

Санаачилсан хуулиас сая яригдаад байгаад эрчим хүч, зам тээврийн салбар маань алга болчихжээ. Энэ их чухал салбар гэж бид нар үзэж байгаа. Эрчим хүчний, зам тээврийн салбарт гадныхны хараат болчихвий. Тийм болохоор зайлшгүй энэ салбарт үйл ажиллагаа явуулах тохиолдолд зөвшөөрөл авах ёстой гэж бодож оруулж ирсэн. Гэтэл энэ маань алга болчихож. Дээрээс нь өнөөдөр ярьдаг шүү дээ, хоёр дахь асуудал. Хамгийн хүчтэй зэвсэг бол цөмийн зэвсэг, тэгээд бактериологийн зэвсэг, химийн зэвсэг, галт зэвсэг, хүйтэн зэвсэг гэж ярьдаг. Цөмийн зэвсгийн талаар цөмийн цацраг идэвхт бодис ашиглахтай холбоотой асуудлыг бид тусдаа хуулиар зохицуулчихсан байгаа. Энд бактериологийн зэвсэг, химийн зэвсэг, галт зэвсэг болчих түүхий эдийг импортлох, түүхий эдийг боловсруулах, түүнийг олборлох тохиолдолд тодорхой заалт оруулж ирж, энд зөвшөөрөл авдаг бай гэж оруулж ирсэн юм. Тухайлбал, 5.2.1 дээр үйлдвэрлэлийн зориулалттай тэсрэх, дэлбэрэх материалын үйлдвэрлэл, тэдгээрийг түгээх үйл ажиллагаа. Химийн хорт бодис ашиглах, үйлдвэрлэл явуулах, түгээх үйл ажиллагаа, био технологийн үйлдвэрлэлд реокомбинат, технологи, халдварт өвчин үүсэх үйл ажиллагаа гээд тодорхой оруулаад ирсэн заалтыг манай ажлын хэсэг маань хасчихсан байна. Бид зайлшгүй энэ байх ёстой. Энэ бол зэвсэг.

Өнөөдөр нэг талаар үйлдвэрлэлд ашигладаг боловч нэг хувиргах юм бол шууд зэвсэг болчих юмаа. Тийм учраас бид энэ салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалтыг энэ хуулиар зохицуулж байна.

Г.Батхүү: Бямбацогт гишүүн ээ, та хууль санаачлагч. Дэгээрээ асуулт асуухгүй нэгдүгээрт. Хоёрдугаарт та тайлбар яриад байна.

С.Бямбацогт: Би асуулт асуух эрхтэй. Миний санаачилсан хуулийг ажлын хэсэг өөрчилчихсэн байна, тийм болохоор би асууж байна.

Г.Батхүү: Дэгээрээ асуухгүй л дээ.

С.Бямбацогт: Яагаад ингээд өөрчилчихөв өө? Энэ чухал гэж үзсэн юмаа. Энэ салбаруудын үйл ажиллагаанууд нь яагаад хасагдчихав? Үүнийг хариулж өгөөч.

Хоёрдугаарт, салбараас яагаад эрчим хүч, төмөр зам, зам тээврийг аваад хаячихав? Би чухал гэж бодоод бид нар хууль санаачилсан улсууд оруулсан юм.

Н.Энхболд: Ажлын хэсгийн саналууд бол олонхиороо гарч байгаа. Нэг, нэгээр нь байцаана гэвэл бүгдээс нь асуух хэрэгтэй болох байх. Бид ажлын хэсгийн хүрээнд бас яриагүй юм. Энэ талд санаа зовж байгаа их олон хүн байгаа. Бизнесийн их олон байгууллагуудаас саналууд ирсэн. Хэдийгээр бид нар зөвшөөрлийн тухай хууль гэж яриад байгаа ч гэсэн яг энэ бизнесийн салбарт энэ дээр бас хууль нь яаж гарах бол? урд өмнө хөрөнгө оруулсан хүмүүсийн асуудалд яаж хандах бол гэсэн маш их санаа зовсон зүйлүүд гарч, гадны компаниуд, элчин сайдын яамд их олон талаас нь харж үзээрэй гэсэн ийм саналыг байнга ярьж байгаа юм. Өдөр болгон бид нартай уулзъя гэж байгаа, бид тийм ч олон хүлээж аваад, уулзаад байхгүй, бичгээр ирсэн саналууд, ганц нэг хүмүүсийг яах аргагүй уулзаад тэр асуудлыг хэдийгээр бид нар ингэж тайлбарлаж байгаа ч гэсэн санаа зовж байгаа зүйл их байгаа, үүнийг бас хэлэх хэрэгтэй байх гэж бодож байна. Манай хууль яаж гарахаас тэр хүмүүсийн санаа зовж байгаагийн тайлал нь гарах байх. Ер нь бол болгоомжилж байгаа ийм юм байгаа, үүнийг бид ил тод хэлэх хэрэгтэй. Тэгэхээр бид нар хуулиа аль аль талд нь ашигтай байх, өөрснийхөө ч эрх ашгийг бодсон, бидэнд Монгол Улсын хуульд итгээд хөрөнгө оруулчихсан байгаа хамтраад ажиллая гэсэн, ер нь үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд туссаны дагуу өөрснөө урьж авчирсан ийм улсууддаа яаж хандах вэ гэдгээ бид нар бас заавал бодолцох ёстой гэдгийг хэлж байна.

Стратегийн ач холбогдолтой салбар, үйл ажиллагааны тухайд гэвэл бид нар ярьж байгаад одоо шууд энэ хуулийг гарангуут хэтэрхий өргөн цар хүрээ хамарсан бараг л анх орж ирсэн хувилбараараа Монголд стратегийн ач холбогдолгүй юм үлдэхээргүй тийм их олон салбар, олон үйл ажиллагаа орж ирсэн байсан. Тэгээд ярьж байгаад үүнийг цөөлье, хэд хэдэн шалтгаан байна. Өнөөдөр бид нар гадны хөрөнгө оруулалтыг энэ салбаруудад оруулж ирүүлэхгүй байх хэмжээнд өөрснөө хөгжсөн билүү? Үгүй билүү? Техник, технологи нь байна уу? ноу, хау байна уу? хөрөнгө оруулалт нь байна уу? чадахгүй, хөгжүүлье гэж бодож байгаа юмнуудаа энэ удаад орхиё. Хамгийн чухал гэж үзэж байгаа, хамгийн их мөнгө эргэлдэж байгаа салбар байна, уул уурхай, эрдэс баялгийн салбар. Оюун санааны салбар, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбооны салбар байна. Мөнгөний салбар байна, банк, санхүү. Энэ дээрээ юуны өмнө Монгол Улс ийм хууль гаргаж байна шүү гэдгээ илэрхийлье. Магадгүй хөгжлийнхөө явцад салбарууд томроод, компаниуд

нь том болоод, өөрснөө биеэ даагаад дотоодынхоо, хөгжлийнхөө, аюулгүй байдлынхаа бүх хэрэгцээг хангах тийм түвшинд очсон үед одоо бол энэ салбарт бидэнд гадаадын хөрөнгө хэрэггүй, үүнийг стратегийн гэж зарлана, тэгээд эндээ зохицуулалт хийнэ гэсэн ийм байр суурьтай байвал яасан юм бэ гэж ярьж байгаад саяны хэлсэн 3 салбарыг л ажлын хэсгээс санал болгож оруулсан юм. Тэгээд Байнгын хороон дээр бас олонхийн саналаар дэмжигдээд явж байгаа ийм л зүйл.

Р.Гончигдорж: Би Энхболд гишүүний тайлбар дээр бас нэг санаа, тухайлбал ажлын хэсэг дээр 3 болгосон санаагаа товчхон хэлье гэж бодож байна. Өнөөдөр бусад гэсэн салбарууд дээрх гадаадын хөрөнгө оруулалтын байдал болон хөрөнгө оруулалт өөрөө хэрэгжих, хэрэгжиж байгаа хөрөнгө оруулалтын бусдад ийш тийшээ гадагшаа, дотогшоо шилжээд явчих тэр агуулгууд нь харьцангуй өнөөдөр үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдолтой гэсэн одоохондоо эмзэг тийм байдалд хүрээгүй байна. Цаашдаа шаардлагатай гэвэл Улсын Их Хурлаас тогтооно гээд оруулчихсан. Гэтэл эрдэс баялгийн салбарт гэхэд бид нар 400 хэдэн аж ахуйн нэгж, үүнийг манайхан судлах ёстой юм. Үүнийг нэгдмэл сонирхолтой, гуравдагч этгээдээр нь, тэгээд хэлхээ холбоо бүхийгээр нь ярих юм бол энэ бол ерөнхийдөө асар том тоо хэмжээнд хүрнэ.

Тийм учраас хамгийн түрүүнд энэ гурав дээрээ үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдолтой тэр статусыг нь бий болгоод энэ дээр миний түрүүний хэлсэн үзэл санаагаар, энэ дээр хариуцлагатай мониторингтой байа гэсэн ийм л үзэл санаа хамгийн чухал тавигдаад үүнийгээ цөөлсөн. Бусад салбаруудад бас өнөөдөр хөрөнгө оруулалт зайлшгүй шаардлагатай байгаа. Уул уурхай, эрдэс баялгийн салбараа бүх нутаг даяараа тартал явуулах сонирхол бидэнд алга шүү дээ. Гэхдээ эрчим хүчний, замын дэд бүтцийг бүх Монгол нутаг даяараа тархтал нь хиймээр байна. Тэгэхээр энд бол хоёр өөр зүйл байгаа шүү дээ. Хэвлэл, мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарт өнөөдөр ямар эмзэг асуудлууд үүсч болж болзошгүй вэ гэдэг асуудал банк, санхүүгийн салбарт энэ л агуулга нь юмаа гэдгийг, өөр нэг зүйлийг хэлэхэд, энд бид нар ийм системийг бий болгож чадаад, үүнийгээ зөв бий болгож чадах юм бол манайд татвараар дамжиж орж ирэх ёстой тэр зүйлүүд хаашаа хэнд шилжээд байна вэ? шилжих тэр татварын шилжилтийг Монголын нутаг дэвсгэрт төлсөн байх тэр үүргийг үүрэгжүүлж хэлцэл нь хийгддэг байх. Тэр үүргийг өөр дээрээ ногдуулж авдаг нь бас Монголд үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа тэр лицензтэй компани байх, үүнийг зангидаж өгөх зайлшгүй шаардлагатай. Тэгэх юм бол бидэнд орж ирэх ёстой баялаг бусдад урсгал болж гарч ирээд байгаа зүйлүүд дээр харшилна. Энэ бол үндэсний аюулгүй байдлын нэг чухал зүйл. Монголд байх ёстой, Монголд өмчлөгдөх ёстой зүйл бусад руу өмчлөгдөж, хамааралгүй явах юм бол энэ бол хамгийн том эмзэглэж байгаа зүйл. Олон түмэнд хүртэж байх ёстой юм хүртэгдэхгүйгээр гадуур шилжээд явж байх юм бол болохгүй юм. Энэ л агуулгаараа хамгийн идэвхтэй байгаа, эрчимтэй байгаа нь энэ 3 салбар дээрээ юм гэсэн ийм л бодлоор 3 болгосон. Шаардлагатай үедээ Улсын Их Хурал энэ салбаруудаа нэмэх замаар явах боломжтой юм.

Өөр нэг үзэл санаанууд яваад байгаа юм. Монголдоо хийж чадахаар болсон үедээ гээд, тэр бол бидний дараагийн асуудал бөгөөд Монголдоо хийж чадахаар байгаа юмандаа бид нар харин илүү орох ёстой гэдэг асуудлыг Байнгын хороон дээр санал гаргаад нэг асуудлууд орсон.

Г.Батхүү: Үдээс хойш 15 цагаас хуралдаанаа үргэлжлүүлж, Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбоотой асуулт Алтангэрэл гишүүнээс эхэлж явна.

Завсарлага

П.Алтангэрэл: Би энэ хуулин дээр жаахан эргэлзсэн байр суурьтай байгаа юм. Түрүүн Бат-Үүл гишүүний хэлсэн үгийг эсэргүүцээд юм уу? тоохгүй өнгөрч болохгүй л дээ. Энэ хууль яригдаж эхэлснээс хойш ерөнхийдөө нийт масст, гадаадын хөрөнгө оруулагчдын дунд яг тиймэрхүү нөхцөл байдал үүссэн, үүнийг үгүйсгэх аргагүй. Тийм учраас одоо энэ хууль дээрээс Занданшатар гишүүний өөрийнх нь тайлбарлаад байгаа шиг үнэхээр гадаадын хөрөнгө оруулагч нарт энэ ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл байхгүй, үүнийг хааж, боож байгаа юм байхгүй гэдэг нь ойлгогдохоор ямар өгүүлбэр байна вэ? наад дотроосоо нэг заалт уншиж өгөөч. Нээрээ түүнийг уншаад, өө нээрээ тийм биш юм байна гэсэн эргэлзээ таалагдахаар тийм ямар ямар заалтууд байна вэ? нэгд.

Хоёрдугаарт, гадаадын хөрөнгө оруулалттай компани, ер нь Монголын тал бол 15-аас 49 хувийг нь эзэмшье гэлэл Засгийн газраас зөвшөөрөл авахаар байна. Манайх техник технологи нэвтрүүлнэ, ер нь 51 хувийг нь эзэмшье гэвэл бүр Их Хурлаас зөвшөөрөл авах юм байна гэж би энэ хуулийг ойлгоод байгаа юм, зөв ойлгож байна уу? буруу ойлгож байна уу? хэрвээ ийм заалт байгаа бол энэ бас ямар бол? түрүүний Бат-Үүл гишүүний хэлдгээс засагтай ярина гэдэг чинь авлига ярина гэсэн үг гэдэгтэй би санал нэгдээд байгаа юм. Энэ дээр ямар байр суурьтай байдаг юм бол.

Гуравдугаарт, ер нь энэ хуулийн бас янз бүрийн юм яригдаад, нөхцөл байдал үүсээд байгаатай холбоотойгоор хоёр хөршийн эрх ашиг яаж хөндөгдөж байна вэ? хоёр хөрш маань энэ дээр ер нь ямар санаа бодолтой байгаа бол үүнийг санаачлагчийн хувьд, бас Гадаад харилцааны сайдын хувьд Занданшатар гишүүнээс үүнийг тодруулж асууя гэж бодож байна.

Дөрөвдүгээрт, энэ хууль анх орж ирэхдээ Засгийн газрын хөрөнгө оруулалттай компаниуд нь Монголын Засгийн газраас зөвшөөрөл авахаар ийм заалттай байсан гэж би ойлгоод байгаа юм. Уг нь тийм чигээрээ байвал зүгээр юм биш үү? хувийн компаниуд бол тэр зах зээлээр явдаг зарчмаараа яваад манайх өөр ямар механизмаар байдаг юм бэ? хянадаг юмаа л хянана биз.

Нөгөө талаар энэ анх орж ирэхдээ 6 салбарыг стратегийн ач холбогдолтой салбар гэж орж ирсэн. Тэгтэл энэ дотроосоо хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарыг хасчихсан байгаа юм. Миний бодлоор бол энэ хүнс, хөдөө аж ахуйн салбар чинь харин жинхэнэ стратегийн ач холбогдолтой салбар байх юм биш үү? хүнсний аюулгүй байдал гээд бид нар маш их ярьж байгаа. Ер нь улс үндэстний оршин тогтнох асуудал нь хүнснээсээ л шалтгаалдаг гэж яриад байгаа. Хүнсэн дотор хөдөө аж ахуйн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн манай Монголын хувьд хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн л байна шүү дээ. Гэтэл энэ салбарынхаа юмыг стратегийн ач холбогдолгүй гэж үзэж байгаа юм уу? эсхүл яаж байгаа юм бэ? үүнийг хасчихсан байна, үүнийг энэ хуульд нэмж оруулахгүй юм бол миний хувьд энэ хуулийг дэмжиж чадахгүй.

Төгсгөлд нь би Батбаяр гишүүний хэлсэн үгтэй холбогдуулаад ганц үг хэлчимээр санагдаад байгаа юм. Улсын Их Хурлын гишүүн хүн энэ чуулганы танхимд үндэстэн ястны асуудалтай холбоотой болчимгүй үг хэрэглэж болохгүй

шүү дээ. Буриадууд гэдэг чинь өөрсдөө коментерн ч гэх шиг тийм сонин юм яриад. Буриадууд, өөрөө өөрсдийгөө хэлмэгдүүлсэн юм шиг ийм юм ярьж болохгүй шүү дээ. Цаашдаа ч ийм юм, Ц.Батбаяр гишүүн тийм юм яриад сууж байгаа юм. Би энэ Их Хурлын чуулганы танхимд буриадын ард түмний төлөөлөл болж сууж байгаагийн хувьд иймэрхүү сонин, сонин юмыг яриад байгаагий нь би эсэргүүцэж байгаа юм. Тийм сонин юм яриад байх юм бол би ч гэсэн бас сонин юм яриад байж чадна шүү дээ.

Г.Батхүү: Энхболд гишүүн хариулъя.

Н.Энхболд: Одоо Байнгын хорооноос орж ирж байгаа хувилбараар 15 хүртэл хувь нь өөрснөө хоорондоо хийгээд явчихаар, 15-49 хүртэл Засгийн газраас зөвшөөрөл авч байхаар, 49-өөс дээш бол Засгийн газрын мэдүүлснээр Улсын Их Хурлаас зөвшөөрөл авч байхаар ийм л хувилбар орж ирээд байгаа юм л даа. Энэ удаа орж ирэхдээ сэдэл нь өөрөө төрийн өмчийн оролцоотой компаниудын тухай байхаар тэгж гарсан. Тэгэхдээ дагаад нэгэнт энэ асуудлыг байгаа юм чинь гээд энэ өргөн барьсан гишүүд хувийн өмчийн юмтай холбоотой тэр хуулийн төслийг өргөн барьсан. Тэгээд ажлын хэсэг яах аргагүй тэнд нь л ажиллаж байгаа юм. Түүнээс бид нар уг нь бас ярьж үзсэн л дээ. Зөвхөн Засгийн газрын хэсгийг нь энэ удаадаа аваад, бусдыг нь тооцоотой, судалгаатай, бас цаг наранд хавчигдалгүй яривал яасан юм бэ? гэсэн. Бид нар оруулж байгаа хувилбар, төслөө л яривал ярина, өөрөөр бол яриа байхгүй гэсэн ийм байдалтай. Тэгээд ажлын хэсэг ажиллаад, Байнгын хороогоор ийм л заалт орж ирж байгаа юм.

Бид нарыг ажиллах байх хугацаанд үнэхээр таны ярьж байгаа шиг тийм санаа зовсон байдал бол нэлэнхүйдээ байгаа. Бидэнд ч гэсэн хувь хүний байр суурь өөр байсан ч нэгэнт ороод ирсэн хуулийн төсөл дээр ажиллаж байгаа ажлын хэсгийн хувьд энэ бол зөвшөөрлийн тухай хууль, түүнээс хорих, хаах тухай асуудал биш гэдгийг чадлаараа л тэр хүмүүст ярьж байгаа. Тийм эргэлзээ үнэхээр байна. Нэгэнт ийм хууль гарчихвал энэ тэгээд одоогийн байдлаас лав хөнгөрөхгүй шүү дээ гэсэн маягтай хандаж байгаа улсууд байна. Бид хэлж байгаа. Энэ бол улс улсад байдаг хуулиа. Улс болгон өөрийнхөө стратегийн амин чухал ач холбогдолтой салбаруудынхаа хөрөнгө оруулалтыг тодорхой хэмжээгээр зохицуулдаг хуультай юм билээ. Бид ч гэсэн манай энэ хууль боловсруулсан улсууд ч гэсэн энэ хуулийн төслийг нь бичихдээ бас ийм ижил төстэй хуулиудтай орнуудын туршлагыг судалсан. Тэр хуулиудаас нь санаа авсан тийм юмнууд байгаа гэж.

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Түрүүн хэлсэн л дээ 6 салбараас 3-ыг нь яагаад авсан бэ гээд. Цаад 6 салбарууд бүрэн хаагдаж байгаа юм уу гэвэл эндээ бас санал оруулсан, хэрэв шаардлагатай гээд, , үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт багтаах, ер нь тэгээд цаашдаа бүхэл бүтэн салбараар нь ярих юм уу? эсхүл анх энд орж ирсэн үйл ажиллагаа гэж бас байдаг. Тодорхой салбарын тодорхой үйл ажиллагааг багтаах юм уу гэдэг асуудлыг Улсын Их Хурлаар энэ хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой юм. Тэр үе нь одоо ямар байдлаар шалтгаалаад бий болчихов гэдэг нь нэлээн тодорхой судалгаан дээр тулгуурлаж, тэгээд тэр нь үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дахь тодорхой жишиг хэмжүүрүүдээр тооцогдож, одоо болон ойрын хугацааны дотор ямар байдал үүсэх нь вэ гэдэг дээр мониторингийнхоо, ер нь бол энд манай ажлын хэсэгт тодорхой байгууллагуудын төлөөллүүд ч байгаа.

Бидэнд юу мэдрэгдэж байна вэ гэхээр бүртгэлийн мониторинг үнэхээр алдагдахад гэв гэнэтхэн сандрах байдлууд үүсээд байж болохоор юм байна гэдэг нь харагдаад байгаа юм. Нөгөө тал нь зөвхөн энд гадаадын төрийн болон төрийн өмчтэй мөн төрийн хяналтанд байдаг гэдэг зөвхөн түүгээр хязгаарлахаар зэрэг хувийн хэвшлийн 100 хувийн Монголын лицензтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, түүний холбоо бүхий компаниуд нь дээрээ гадна талд Монгол Улсын гадна талд, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээс гадна талд гэрээ хэлцэл хийхэд тэр нь өөрөө ямар нэгэн улсын төрийн өмчийн болон төрийн хяналтын дор байдаг тийм компаниуд руу гулсаж шилжих ийм шилжилтүүд гарч болзошгүй байгаа юм. Тийм агуулгаар нь энд орж ирж байгаа хувийн хөрөнгө оруулалтын асуудал бас үүнийгээ нэг бүрэлдэхүүн болж орж ирэхгүй бол болохгүй ийм шинжтэй юм.

Ер нь гишүүний хэлж байгаа асуудал, сүүлд нь энд хэлэлцэхэд бид нар 49 хувь хүртэл Засгийн газрын зөвшөөрөлтэй, түүнээс цааш Их Хурлын зөвшөөрөлтэй гэдэг асуудлаа магадгүй үүнийгээ чухамхүү яг ямар нэг улсын төрийн өмчийн буюу төрийн хяналтад байдаг тэр аж ахуйн байгууллагын мэдэл рүү шилжихтэй холбогдсон үед нь зааглах, түүгээр уг нь түүнийгээ энэ хүрээнд нь хамруулчихвал их л зүгээр бодогдож байгаа юм. Тэгэхдээ манай гишүүдийн өөрсдийн шийдэх асуудал. Үүнийгээ цэвэр хувийн гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хувьд ч гэсэн энэ шаардлагаа адил тавихад, бидний үндэсний аюулгүй байдалд ач холбогдол бүхий тийм стратегийн салбар дахь бидний одоо яг болгоомжлох зүйл үү? энэ нь харин цаашаагаа өөр тийшээ гулсах асуудал дээр нь бид нар болгоомжлох зүйл үү гэдгээ бас явцдаа бодох шаардлагатай гэж ингэж бодогдож байгаагаа нэмж хэлье гэж бодож байна.

С.Эрдэнэ: Юуны өмнө стратегийн салбарууд, аж ахуйн нэгжүүд, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хууль маань нэгдүгээрт зайлшгүй шаардлагатай гэж ойлгож байна. Энэ хуулийн зохицуулалт, эрх зүйн асуудлыг шийдэхдээ нэлээн бодож, судалж байж шийдэхгүй бол энэ олон болгоомжлолыг дагуулсан ийм хууль гарах гээд байна. Өнөөдөр зарим гишүүдийн хэлж байгаагаар гадаадын хөрөнгө оруулалтыг шууд хориглосон, гуравдагч орны олон тулгуурт эдийн засгийн бодлогод сөрөг нөлөө үзүүлэх ийм хууль болчих вий, энэ хуулиа нэлээн сайн хянаж, судалж, тооцож байж энэ хуулиа баталбал яасан юм бэ гэсэн энэ болгоомжлолуудыг би зүй ёсны болгоомжлол гэж ойлгож байгаа.

Нэг талаасаа зөвшөөрлийн тухай хууль юм шиг мөртлөө нөгөө талдаа бас гадаадын хөрөнгө оруулалтуудыг хянасан, цензурдсан, мөн гадны хөрөнгө оруулагчдын дургүйцэл, бухимдлыг төрүүлсэн ийм хууль болчихвий гэж ингэж болгоомжлоод байгаа юм. Өнөөдөр Монгол орон дотоодын үйлдвэрлэлээ хөгжүүлж чадаагүй, өөрсдөө дотоодынхоо хэрэгцээг хангах хэмжээний нөөц үйлдвэрлэл бий болоогүй ийм цаг үед гадны хөрөнгө оруулалтыг хязгаарласан ийм асуудал руу алхаад байх нь зөв бодлого байж чадаж байна уу? үүнийгээ нэгдүгээрт бодох нь зөв байх. 15-49 хувийг Засгийн газраас зөвшөөрөл авах замаар хийж байх шиг байна. Энэ 49-өөс доошоо заавал аль нэг төрийн байгууллага оролцох шаардлага байгаа юм уу? 49-өөс доош тохиолдолд, би бол 49 хувиас дээш тохиолдолд Засгийн газар, Улсын Их Хурлын оролцоо байх нь зүйтэй байх. 49-өөс дооших хувийн асуудал дээр хувийн хэвшлийн байгууллагууд өөрсдөө асуудлаа зохицуулах эрх зүйн боломжтой байвал яасан юм бэ? 15 хувийн хөрөнгө оруулалтаас давсан тохиолдолд нэг түшмэлийн гар хараад, нэг яам, агентлагийн үүд сахиад явах асуудал үүсэх нь л дээ. Одоо уул уурхай, ашигт малтмалын компаниудын явуулж байгаа үйл ажиллагаа нэлээн өргөжиж байгаа ийм цаг үед 15 хувь гэдэг бол дэндүү бага босго юм биш үү, үүнийгээ жаахан

дээш нь татаж болдоггүй юм уу? манайхаас өөр бусад орнуудад энэ 49-өөс доош хувьд нэг их олон цензур, шалгалтууд тавиад байдаггүй шүү дээ. Үүнийг заавал ингэж хуульчлах шаардлага байсан юм уу? Энхболд дарга аа, үүнийг би бүр тодорхой асуумаар байна. 15-49 хувийг заавал Засгийн газар мэдэж байх ямар шаардлагатай юм бэ? Тэгэхээр би бол 49 хувиас доош тохиолдолд тухайн хувийн хэвшлийн байгууллагууд ч байдаг юм уу? аль нэг аж ахуйн нэгж нь өөрөө мэдээд явдаг. 49 хувиас дээш тохиолдолд Засгийн газар, Их Хурал асуудлыг шийддэг байхаар ингэж оруулбал энэ нь илүү үндэсний аюулгүй байдалд зөв тактикийн асуудал болох юм бишүү? Үүнийгээ бас сайн судалж, тооцож, бодож энэ хуулиа баталбал яасан юм бэ? манайх үндэсний аж ахуйн нэгжүүдээ дэмжмээр байна. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, үндэсний аж ахуйн нэгжүүдээ боломж олгох гэж байгаа юм шиг нэг ийм хууль санаачилчихаад, тэгээд босго тавьчихдаг, 15 хувиас дээш үндэсний ч бай, гадаадын ч бай аж ахуйн нэгжүүдэд эрх олгохооргүй ийм л юм гарчихаад байна шүү дээ. Тэгээд үндэсний аж ахуйн нэгжүүдийнхээ ажиллах боломжийг хязгаарласан, багалзуурдсан ийм хууль хийгээд байх шаардлага байгаа юм уу? үгүй юу гэсэн ийм асуулт байна.

Н.Энхболд: Би ажлын хэсгийн дүгнэлтийг л тойруулж ярина уу гэхээс өөр юм ярихад хавчигдаад байна. Хувь хүний хувьд хэлэхэд би бол өөрийн чинь санаатай яагаад болохгүй гэж бас дэмжихээр л байна. Миний харж байгаагаар өнөөдөртөө бид нар хэдийгээр үнэхээр байгалийн баялгаа өөрснөө ашиглах, ард түмний мэдэлд илүү их эрх мэдэл байлгах гэх мэтчилэн ийм зүйлүүдээ бодох ёстой ч гэсэн яг цаг нь өнөөдөр мөн үү? биш үү гэдгийг эргэлзээд л байгаа юм. Гишүүдийн өөрснөө яриад л шийдэх асуудал. Бид нарын Байнгын хорооноос оруулж ирсэн саналыг дэмжвэл дэмжээд л явчихна, дэмжихгүй энэ дээр унагана, тэгээд дараа нь өөр вариант байгаа гэж байгаа бол энэ гишүүдийн өөрсдийн л мэдэх асуудал. Одоо ганцхан хэлэлцүүлэг л үлдсэн байгаа. Түүнээс би ганцаараа шийдсэн асуудал биш шүү дээ.

С.Эрдэнэ: Би Занданшатар, Батбаяр гишүүдээс асууя, энэ хууль санаачлагчдынх нь хувьд. Энэ хуульдаа хэлэлцүүлгийн явцад 15-49 хувийг заавал Засгийн газраас зөвшөөрөл авах ийм заалт оруулчихсан байна. Үүнийг 49 хувиас тодорхой 65 хувь ч гэдэг юм уу? гуравны хоёр нь хэд байдаг вэ? 66 хувь ч байдаг юм уу? тэр хүртлээ Засгийн газар нь мэддэг, түүнээс дээш бол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлдэг ч байдаг юм уу? энэ хувиа жаахан дээшлүүлж болоогүй юм уу? тэгээд хувийн хэвшлийн болоод гадны хөрөнгө оруулалт дээр хэтэрхий их цензур хориг тавих нь ямар ашигтай юм бэ? нэгдүгээрт.

Хоёрдугаарт, Засгийн газрын оролцоо их байх тусмаа л нөгөө хүнд суртал, авлига, хээл хахууль гэдэг юм чинь дагалдана шүү дээ. Тэгээд үүнийг тооцож бодсон юм уу гэж асуумаар байна.

Г.Занданшатар: Хоёр чухал асуулт асуусан учраас, хуулиар орсон өөрчлөлтүүдийн талаар биш хэлэлцэх эсэх шиг хэлэлцүүлэг яваад байгаа учраас дэгийнхээ талаар анхаараач гэж хэлсэн юм. Түрүүн бас хоёр хөршийн талаарх харилцааны тухай чухал асуулт асуусан. Энэ талаар хариулах ёстой. Хоёр хөрш оронтой стратегийн түншлэлийн харилцаагаа бид хөгжүүлэх ёстой. Бүх түвшинд идэвхжүүлэх ёстой. Итгэлцлээ бэхжүүлэх ёстой. Хамгийн их санаа зовж байгаа зүйл бол харин энэ хэвлэл мэдээллийн зарим хэрэгслүүдээр хөрш орнуудын талаар сөрөг, буруу мэдээллүүд цацагдах, энэ харилцаанд сөрөг нөлөө учруулж болзошгүй нөхцөл байдлуудыг үүсгэдэг. Хөрш оронтой төдийгүй, дэлхийн бусад улс орнуудтай энэ худалдаа, эдийн засаг, улс төрийн харилцаагаа бүх талаар

идэвхтэй хөгжүүлэх ёстой. Үүний төлөө байх ёстой, үүний төлөө байгаа. Хоёр хөрштэй хамгийн сайн харилцааг хөгжүүлэх ёстой, итгэлцлийг бий болгох ёстой. Ард түмнүүдийн хоорондын итгэлцлийг бий болгох хэрэгтэй.

Нөгөө талаас тодорхой асуудлаар Монгол Улсын үндэсний язгуур эрх ашиг хөндөж байгаа энэ асуудлуудаар хөрш орнуудтайгаа болон дэлхийн аль ч улсуудтай ямар ч компани, аж ахуйн нэгжүүдтэй харилцаан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх нь зайлшгүй. Улс орныхоо язгуур эрх ашгийг бид эхний ээлжинд тавьж ажиллах ёстой. Энэ чиглэлээр анх оруулж ирсэн хуулийн төсөл дээр цөөн тооны тодорхой үйл ажиллагаанууд байсан юм. Уул уурхайн салбар жишээлбэл хавтгайрч байгаагүй. Алт, зэс, нүүрс, төмрийн хүдэр, газрын ховор элемент зэрэг экспортын гол нэрийн бүтээгдэхүүний үнийн шууд түвшинд нөлөөлж болзошгүй үйл ажиллагаа гэж байгаа юм. Тэгтэл өнөөдөр уул уурхай гээд нэг салбар заагаад оруулчихаар жоншны уурхай бүгдээрээ орчихож байгаа. Өмнө Эдийн засгийн байнгын хорооны ажлын хэсэг дээр хэлэлцэж байгаа энэ газрын тос, зам тээвэр гээд бас хавтгайруулаад өргөн болгосон. Ингээд хавтгайрчихлаа гээд эргээд тунахаараа бас ингээд хавтгай болгочихоод байгаа юм. Хуучин бол тэсэрч дэлбэрэх бодис, химийн хортой бодис, нислэгийн аюулгүй байдал гээд ер нь гадны хөрөнгө оруулалт тэр болгон орж ирээд. . . /Хугацаа дуусав/.

Р.Гончигдорж: Хууль санаачлагч Эдийн засгийн байнгын хороо бидэнд хамаагүй. Таны өргөн мэдүүлсэн хуулийг ярьж байна. Та зөвшөөрөөгүй бол өргөн мэдүүлсэн хуульдаа түүнийг оруулах шаардлага байхгүй шүү дээ. Ажлын хэсэг дээр бид нар үүрэг хүлээж ажилласан. Энэ үүрэг хүлээж ажилласныхаа хувьд энд оруулсан өөрчлөлтөө бид нар бас тайлбарлах ёстой. Энэ 6 салбар бүхэлдээ, энэ 6 салбарын ямар нэг юм бол тэр ерөөсөө стратегийн ач холбогдолтой. Дараагаар нь үйл ажиллагаа гэж 5.2 гээд бөөн жагсаалт байгаа юм. Ингээд нийлүүлэх юм бол жагсаалтаар 16, салбараар 6, ингээд энэ чинь бүр том тойрог. Хууль санаачлагч өөрөө санаачилсан хуулийн төсөлдөө хаанаас ямар шаардлагаар оруулсан тухай асуудал нь бидэнд ямар ч хамаагүй. Ингэж ийм өргөн орж ирсэн зүйлийг нь 3 салбар дээр болгоод тэр үйл ажиллагааны . . . /хугацаа дуусав/.

Г.Баярсайхан: Баярлалаа. Бид хувийн хэвшил дээр тулгуурласан эдийн засагтай нийгэм байгуулна гэж 22 жил ярьж байгаа. Сүүлийн үед ялангуяа уул уурхайн салбарт хувийн хэвшил биш гадаадын тэр тусмаа Засгийн газрын хөрөнгө оруулалттай энэ хувь өсөх хандлага ажиглагдаж байна. Тэгэхээр ийм зүйл ажиглагдсан тул Сэдванчиг гишүүн бусад нөхдүүд бид энэ асуудлыг бас Их Хурлын сонорт хүргэхээр тухайн үед хэвлэлийн бага хурал хийж байсан. Монгол Улсын эдийн засаг өнөөдөр голланд өвчинд нэрвэгдсэн байгаа. Ганцхан уул уурхай гэсэн үндсэн том баганатай ийм өрөөсгөл эдийн засаг гэж би хувьдаа бодож байгаа. Энэ утгаараа гадаадын хөрөнгө оруулалт зайлшгүй шаардлагатай. Жирийн монгол айл хуримтлал бий болгоогүй байгаа. Хуримтлал нь юу вэ гэвэл, таван ханатай гэр, тэгээд ялангуяа хотын иргэд 07 га газар гэсэн ийм л хөрөнгөтэй байгаа. Тэгээд 100 мянган айлын орон сууц маш их бүтээн байгуулалтын асуудлыг манай банк, санхүүгийн салбар тэр хэмжээгээрээ санхүүжүүлээд явж чадах бололцоо боломж байхгүй байгаа. Энэ утгаар гадаадын хөрөнгө оруулалтыг би улс орны хамгийн чухал хөрөнгийн урсгал гаднаас орж ирж байна гэж би хувьдаа харж байгаа. Харин уул уурхайн салбар дээр Занданшатар сайдын оруулж ирсэн хуулийн төслийн уул уурхайн салбарын стратегийн ордууд дээр төр хяналт тавих ёстой. Гадаадын засгийн газрын хөрөнгө оруулалттай зүйл байх юм бол хяналт тавих ёстой гэсэн ийм байр суурийг зөв гэж үзэж байгаа юм.

Харин өргөн цар хүрээгээр нь хэвлэл мэдээлэл, мөн банкны салбарыг хамрах нь хэр оновчтой юм бол гэдэг дээр сайн тунгааж ярих ёстой. Энэ асуудлыг яг тэр чиглэлээр нь Эдийн засгийн байнгын хороон дээр хэлэлцэх нь зүйтэй гэж би хувьдаа бодож байгаа юм.

Үнэхээр түрүүн Бат-Үүл гишүүн ч хэлж байсан. Бид чинь ярьж байсан зүйлийнхээ эсрэг яваад байна шүү. Гуравдагч хөршийн бодлого гэдэг чинь бид дэлхийн түүх, дипломат харилцаа тогтоосон улс оронтой эдийн засгийн харилцаан дээр л тулгуурласан гуравдагч хөршийн бодлого гэж би хувьдаа бодож байгаа. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дээр тодорхой заачихсан байгаа шүү дээ. Аливаа гуравдагч хөршийн эдийн засгийн оролцоог илүү гаргахгүй гээд. Нуухыг нь авах гээд нүдийг нь сохлов гэдэг асуудал үүдээд гарах вий гэсэн ийм болгоомжлол байна, миний хувьд. Ганцхан уул уурхайн баялаг, газар шороотойгоо холбоотой гадаадын Засгийн газрын хөрөнгө оруулалтын асуудал энэ асуудал дээр яримаар байгаа юм. Түүнээс биш бусад салбаруудыг боомилж болохгүй. Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг би хувьдаа юу гэж ойлгож байна вэ гэвэл, хүнтэй харьцуулах юм бол ам хамраараа агаар амьсгалж байгаатай ижил. Ам хамрыг нь боочих юм бол тэгээд ямар нүх сүвээрээ амьсгалах юм бэ? Баярлалаа.

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Гишүүдийн гаргаад байгаа, болгоомжлоод байгаа зүйлүүдийг хүлээн зөвшөөрч байгаа юм. Нэг л зүйлийг ойлгоё. Ажлын хэсэг үүргийнхээ дагуу ажиллахдаа энд байгаа тодорхой дэлгэмэл байдлыг харьцангуй хумих, эргээд олон удаа тайлбарлаад байгаа. Ер нь гадаадын хөрөнгө оруулалтын гэсэн том хүрээн дотор ойлгож байгаа Монголын стратегийн аж ахуйнууд дахь гадаадын хөрөнгө оруулалт, түүний шилжилт хөдөлгөөн, энэ зүйлүүд дээр л ерөнхийдөө Үндэсний аюулгүй байдлын үүднээс мониторинг хийж, тэр үүднээсээ зөвшөөрлийн системийг бий болгох энэ чиглэл дээр хуулийн гол үзэл санаа явж байгаа. Ер нь эхлээд 51 хувь нь Монголын тал байсан гэдгийг ажлын хэсэг дээр зөөлрүүлж байгаа нь энэ шүү дээ. 49 хувь хүртэлхийг нь Засгийн газар зөвшөөрөл өгнө, 49-өөс дээш гарч болно, дээш гарах юм бол Улсын Их Хурлаас зөвшөөрөл өгнө. Үүнийгээ төрийн өмчийн болон төрийн гадаад улсын төрийн хяналтад байдаг ямар нэг аж ахуйн нэгж байгууллагын мэдэл рүү ийм хувь хэмжээгээр шилжих буюу ийм хувь хэмжээгээр эзэмших тохиолдолд үнэхээр энэ бол зайлшгүй хатуу зөвшөөрлийн системтэй байх ийм зүйл. Гол нь яг үүнийг барьж авах цэгээ зөв гаргаж ирэх хэрэгтэй. Гадна талд байгаа, хилийн чанадад байгаа тэр томоохон компаниудын тухай асуудлыг бид барьж чадахгүй учраас Монголд байгаа тэр чиглэлээр нь гол үүргийг нь хүлээлгэж, тэр цэгээс нь үндсэн мэдээллүүдийг нь авч, тэр цэг дээр нь хариуцлага тооцож ажиллах ийм л байдлыг бас нэмж бий болгох ёстой. Үүнийг ажлын хэсэг хоёрдугаар хэлэлцүүлэгт ярихдаа ярина. Гишүүд үүнийг санал хураалтаараа өөрсдөө шийдвэрлээд өгчих хэрэгтэй.

Ажлын хэсэг тийм шийдлүүдийг бүрэн дүүрэн боломжтой гэж үзэж байгаа.

Г.Занданшатар: Хууль анх орж ирэхдээ тодорхой үйл ажиллагаануудыг үндэсний аюулгүй байдлыг хангах стратегийн ач холбогдолтой цөөхөн үйл ажиллагааг зөвшөөрөл олгоход чиглэгдэж байсан. Эдийн засгийн байнгын хороон дээр хэлэлцэх эсэх нь шийдэгдээд явж байхдаа салбарууд нэмэгдсэн. Хоёрдугаарт нь, энэ хуулийг оруулж ирэхдээ ажлын хэсэг банк, санхүүгийн үйл ажиллагааг нэмсэн. Хэвлэл мэдээллийн салбарыг тэр чигт нь нэмсэн. Хумисан гэж бас хэлж болохгүй. Энэ бол ажлын хэсгийн саналаар хоёр салбар цоо шинээр нэмэгдэж орж ирж байгаа. Урд талын хувилбар дээр ч байхгүй байсан, хэвлэл мэдээлэл, банк, санхүүгийн үйл ажиллагаа байхгүй байсан юм, энэ хоёрыг ажлын

хэсэг нэмсэн шүү гэдэг бодит байдлыг хэлэхгүй бол болохгүй шүү дээ. Өмнөх салбар бол үйл ажиллагаатайгаа давхцаж байж, хамт орж ирж байгаа юм. Салбар, үйл ажиллагаа хоёр давхцах учраас зөвхөн үйл ажиллагааныхаа хүрээнд л энэ үйлчилнэ. Уул уурхай гэхэд тэр чигээрээ энд байхгүй, зөвхөн стратегийн экспортын гол нэрийн бүтээгдэхүүнүүдийнх /хугацаа дуусав./

Г.Батхүү: Энэ хуулийг ер нь Эдийн засгийн байнгын хороо хэлэлцээгүй шүү дээ. 2009 онд өргөн баригдсан хууль дээр ажлын хэсэг байгуулагдсан байсан. Эдийн засгийн байнгын хороо ажлын хэсэг байгуулаагүй гэж би ойлгож байгаа. Албан ёсоор хэлэлцсэн асуудал Эдийн засгийн байнгын хорооноос орж ирээгүй.

Н.Ганбямба: -Юуны өмнө хоёр жилийн хугацаанд Эдийн засгийн байнгын хороон дээр хэлэлцэх эсэх нь хэлэлцэгдсэн юм. Тэнд нэг ажлын хэсэг байгаа. Удаан явсаар байгаад сүүлд нь энэ хүн сайд болсныхоо дараа өргөн барьсан гишүүд маань нэгэнт Засгийн газраас санал авчихсан юм чинь гээд шууд явчихсан чинь санал авах асуудал нь Занданшатар гишүүнтэй холбоотой болоод ирэхээр дахиад энэ хүний нэр ороод явчихсан. Зарим улсууд нөгөө сайд орчихлоо гэдгийн учир нь энэ, сайдтай нь хамаагүй юм байгаа.

Тэгэхээр Эдийн засгийн байнгын хороон дээр хамгийн түрүүнд эхэлж хэлэлцэгдсэн юм. Он, сар, өдрийг Тамгын газрынхан гаргаад өгчих байх.

Хоёрдугаарт, би ажлын хэсгээс асууя. Хүнс, хөдөө аж ахуйн салбар маань эдийн засгийн аюулгүй байдал хүнд болсон ийм салбар байдаг. Хүнснийхээ 70 хувийг гадаадаас авдаг орон байхгүй шүү дээ. Тэгэхдээ яг нарийндаа энэ хүнс маань өөрөө гарал үүсэл нь тодорхойгүй, хугацаагүй, худалдаанд борлогдож байгаа зүйлийн 50-иас илүү хувь нь хугацаа хэтэрсэн бөгөөд хугацаагүй гээд аваад үзэх юм бол үндэсний аюулгүй байдалд хурцаар тавигдаж байгаа салбаруудаа хасаад хэрэггүй байсан юм. Яагаад хассан юм бол гэж ажлын хэсгийнхнээс би Байнгын хороон дээр асууж байсан юм.

Эрчим хүч үндсэндээ бид оргил ачааллынхаа үед Кусенный Озерогоос авдаг. Нефть бүтээгдэхүүн гээд хоёр кранттай, хойд хөршөөсөө. Нэг л крантаа хаах юм бол тэгээд манай бүх соёл, иргэншил зогсоход бэлэн байдалтай байдаг. Нарийн зүйлүүд их бий. Ер нь бол бид нар энд зөвшөөрлийнхөө асуудлыг хөндөх гэж энэ хуулийг санаачилсан болохоос яг нарийндаа хэний ч гэсэн охиныг бэр гуйж авдаг, манай сайхан уламжлалтай, зөвшөөрөл авдаг шиг тийм л зөвшөөрлийг олгох тухай асуудал ярьж байгаа юм. Зарим оронд зарим шаардлагатай юман дээрээ 100 хувийн ч асуудал байж болно. 51-ийн асуудал байж болно. Энэ бол салбар, салбарынхаа онцлогоос болоод явчихна. Одоо бол бид банк, санхүүг ажлын хэсгийн саналыг дэмжиж байгаа юм. Монгол Улсад мөнгө хүүлэх ажиллагаа айхтар газар авлаа. Ямар ч вэб сайтаар ороод үзэхэд дэлхийд зээлийн хамгийн өндөр орон Монгол Улс нэг номерт манлайлж яваа. Хамгийн хатуу нөхцөлтэй, өөрөөр хэлбэл санхүүгийн зах зээлийг бараг 99,99 хувь нь банк эзлээд авчихсан. 50-иас илүү хувь байх ёсгүй шүү дээ, банк. Санхүүгийн зах зээлийг тэр аяар нь эзлээд авчихсан. Тийм учраас энэ банк санхүүгийн системийг энэ Үндэсний аюулгүй байдлын хувьд нь тохируулсан ийм хяналтын зохицуулалтын хязгаарлалтууд хийхгүй бол болохгүй нь ээ гэдэг үүднээс энэ Банк, санхүүг нэмж оруулж ирж байгааг зөвшөөрч байгаа юм. Мэдээлэл, технологийн салбар ч мөн адил. Тэрбитгий хэл манайх харилцаа холбоогоо тавиад туучихсан байгаа шүү дээ. Үндсэн сүлжээ зөвхөн төрийн өмч байна шүү гэсэн чинь байж болно гээд өөрчлөгдсөн явж байгаа, аюултай. Одоо шилэн кабель тавьж л байна. Хажуугаар

нь зэрэгцээд, зэрэгцээд тавьчихсан. 3 салаа шилэн кабелиуд явж байгаа, ямар их хөрөнгө байна. Ийм ийм байдалд орчихсон учраас үндсэн гол салбарууд дээрээ энэ хязгаарлалтын зохицуулалтууд хийх нэн шаардлагатай гэж үзэж байгаа юм.

Би ажлын хэсгээс дахин асуухад, тэр хасчихсан салбаруудаа оруулаад явчихаж болоогүй юм уу? санаачилж өргөн барьсан салбарууд, үндсэндээ 6 салбар л байгаа. 3 нь үндсэндээ хасагдаад явж байна гэж асуух гээд байна.

Г.Батхүү: Тамгын газар тайлбар өгнө. Намайг асуухаар зэрэг Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцээгүй гэж хариулаад байгаа. Микрофоноо асааж байгаад Тамгын газраас Эдийн засгийн байнгын хороогоор энэ асуудал хэлэлцсэн эсэх тухай дээр албан ёсны тайлбараа өг.

Э.Түвшинжаргал: Яг энэ хуулийн төсөл дээр 2009 оны 10 сарын 15-ны өдөр Занданшатар, Н.Батбаяр нарын гишүүдийн санаачилсан хуулийн төсөл өргөн баригдсан. Улмаар хуулийн төслийг 2010 оны 1 сарын 22-нд буцааж татаж авсан. Дараа нь 2010 оны 7 сарын 8-ны өдөр Бямбацогт, Ц.Батбаяр нарын гишүүд хуулийн төслийг өргөн барьсан. Энэ төсөл дээр Эдийн засгийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороодын хамтарсан ажлын хэсэг гараад, 2011 оны 5 сарын 24-ний 10/06 тоот хамтарсан ажлын хэсэг гарсан. Энэ ажлын хэсэг нэлээн хэд хэдэн удаа хуралдсан. Зарим гишүүд энэ дээр гарах санал өгсөнтэй холбоотойгоор, дээр нь энэ асуудал Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны асуудал байна гэдэг дээр гишүүд нэлээн ярилцсаны эцэст Засгийн газраас өгсөн санал дээр Занданшатар гишүүний нэр явж байсан. Энэ хуулийн төслийг Засгийн газраас санал аваагүй гэж үзсэн. Засгийн газрын саналыг тусгахаар байгаа бол Занданшатар гишүүд өөрсдөө дахин өргөн барих нь зүйтэй гэдэг үндэслэлээр 2012 оны 4 сарын 23-ны өдөр дахиад энэ хуулийн төслийг өргөн бариад, үүн дээр Аюулгүй байдлын байнгын хороо дангаараа ажлын хэсэг байгуулаад, ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд, Р.Гончигдорж, С.Оюун, Д.Одхүү, Х.Наранхүү нар ажиллаад, одоо бол Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны ажлын хэсэг ажиллаж байгаа.

Г.Батхүү: Хамгийн сүүлд одоо бид нарын хэлэлцэж байгаа хуулийг Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцээгүй, ажлын хэсэг байгуулаагүй гэж ойлгож байна зөв үү?

Э.Түвшинжаргал: Зөв.

Г.Батхүү: Энэ дээр тодруулга байхгүй. Гончигдорж гишүүн хариулъя.

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Хоёр ойлголтыг тодруулъя. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд үндэсний аюулгүй байдалд ач холбогдол бүхий стратегийн ач холбогдол бүхий салбар гэсэн ийм ойлголт байгаа. Энд ярьж байгаа нь гадаадын хөрөнгө оруулалттай холбогдож, энэ хуулийн харилцаанд оруулж байгаа салбарыг нь томъёолж байгаа.

Хүнсний асуудал дээр санаа зовж байгаа нь үнэн боловч өнөөдөр энд аюулгүй байдлын асуудал нь хүнсний импорт нь хүнсний хангамжийн ихэнх хувийг эзэлж байгаа асуудал. Импортын харилцаа бол энэ хөрөнгө оруулалтын харилцаагаараа зохицуулагдаж байгаа асуудал биш, харин бид нар тодорхой хэмжээнд Монгол Улсад өндөр стандартын хүнсний үйлдвэрлэлүүдийг магадгүй гадаадын хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгтэйгээр бий болгож, өөрсдөө хүнсний

бүтээгдэхүүнээ дотоодын үйлдвэрлэлээр хангах явдал нь үндэсний аюулгүй байдлаа хангах хамгийн чухал элемент. Энэ дээр манай дотоодын хүнсний үйлдвэрлэлийн хэрэгцээг хангасан үйлдвэрлэлийн хэмжээ бол байхгүй. Тариалалтын хувьд хангалттай хэмжээндээ одоо хүрч байна гэдэг бол бас нэг чухал зүйл.

Би нэлээн өмнө тайлбарласан. Тэр үүднээсээ үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дахь дэлгэмэл агуулгаар нь биш, гадаадын хөрөнгө оруулалтын харилцааг нь зохицуулах тэр салбаруудаа эхний ээлжинд энэ 3 салбараа авъя гэж ингэж томъёолсон. Өөр нэг зүйл. Энэ тодорхойлолт дотор стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгж гэж энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан салбар болон үйл ажиллагааны аль нэг төрлийг эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, эсхүл зах зээлийн үнэлгээ нь 100 тэрбум төгрөгөөс дээш үнэлгээтэй компанийг гэж байгаа юм. Энэ агуулгаараа юу хэлж байна вэ гэхээр, энэ чинь бүхэл бүтэн том өргөн хүрээ. Бүтэн салбараар нь хамраад, энэ салбараас гадна үйл ажиллагааны чиглэлүүдээр нь ингээд хамарсан. Үүнийг ажлын хэсэг дээр ингэж нэг засч эхэлсэн юм, эхний санаа нь. 5 дугаар зүйлд заасан, стратегийн ач холбогдол бүхий салбарын 5.2-т заасан үйл ажиллагааны чиглэлээр гэж. Өөрөөр хэлбэл, хоёр том дугуй байсан бол болиод эхний дугуй дотор нь дараагийн дугуйгий нь, хүрээг нь багтаах замаар ингэж хумъя гэж байсан юм. Тэгснээ эргээд банкны асуудал бол банкны байгууллагуудаас тодорхой хуулийн төслийн санал бүхий тийм санаачлагууд ирсэн. Энэ үндсэн дээр ажлын хэсэг хэлэлцэж байгаад банк, санхүүгийн салбараа гадаадын хөрөнгө оруулалт нь энэ хуулиар тодорхой хэмжээний зохицуулалтад хамрагдах тийм салбар болгож оруулъя гэсэн ийм байдлаар орж ирсэн гэдгийг тодруулж хэлье гэж бодож байна.

Байнгын хорооноос хууль санаачлагч Байнгын хороог төлөөлөхгүй, төлөөлсөн мандат ч байхгүй.

Д.Зоригт: Баярлалаа. Ажлын хэсгээс Энхболд даргаас асууя. Стратегийн салбар гэж 3 салбарыг гаргаж томъёолж байгаа юм байна. Эрдэс баялаг, банк санхүү, Мэдээлэл харилцаа холбоо гээд. Энэ салбарын нэгийг нь аваад үзэхэд их өргөн хүрээтэй ойлголт болоод байгаа. Тухайлбал, эрдэс баялгийн салбарт орон нутгийн хэмжээний элс хайрганы карьер, жижиг жоншны үйлдвэр, жижиг чулууны уурхай хамаарч байгаа юм. Банк, санхүүгийн салбарт болохоор хадгаламж зээлийн хоршооноос эхлээд жижиг лизингийн компани, банк бус санхүүгийн байгууллага хүртэл хамаарч байгаа. Ийм хувийн хэвшлийн жижиг орон нутгийн ач холбогдолтой бага хэмжээний ийм аж ахуйн нэгжүүдэд гадаадын хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг хийхдээ заавал Засгийн газар бүр 49-ээс дээш бол Улсын Их Хурал энд оруулж ирж хэлэлцэж шийдвэр өгдөг гэдэг бол ер нь аль ч улсад байдаггүй байх гэж би бодож байгаа юм. Энэ хуулийн үндсэн үзэл баримтлал болох стратегийн энэ 3 салбарт гадаад улсын Засгийн газрын төрийн өмчийн оролцоотой компанийг хянах, зохицуулах, зөвшөөрөл өгөх механизмд шилжүүлэх шаардлагатай гэдэгтэй би санал нэг байна.

Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг том, жижиг гэж ялгахгүйгээр хавтгайруулж зөвшөөрлийн системд оруулж байгаа нь энэ сөрөг үр дүн үзүүлж болзошгүй гэсэн болгоомжлол байгаа. Гадаадын хөрөнгө оруулалт үндсэндээ манай улсад хөдөлмөрийн бүтээмж, техник, технологийн шинэчлэл, хоу, хау хөрөнгийн эх үүсвэр гээд их олон юм оруулж ирж байгааг бид бүгдээрээ л мэдэж байгаа шүү дээ. Энд бид нар буруу дохио, буруу шийдвэр гаргавал их тааламжгүй зүйл гарна. Тийм учраас бид энэ талаас нь уг асуудлыг Эдийн засгийн байнгын

хороон дээр яаралтай яриад, тэгээд санал, дүгнэлтээ Аюулгүй байдлын байнгын хороонд хүргүүлээд, нэгтгээд хэлэлцвэл яасан юм бэ? Ер нь өнөөдрийн чуулган дээр хэлж байгаа олон гишүүн тийм санал хэлж байна. Ихэнх нь Засгийн газрын оролцоотой хэсгийг бид нар авъя гэж. Энэ талаар ажлын хэсэг дээр нэлээн яригдсан л юм байна.

Горимын санал байгаа юм. Эдийн засгийн байнгын хороогоор энэ асуудлыг хэлэлцэх нь зүйтэй. Занданшатар нарын хамгийн сүүлд өргөн барьсан хуулийг Байнгын хороо хэлэлцэж, санал дүгнэлт гаргаагүй, хэлэлцэгдээгүй байгаа.

Г.Батхүү: Асуулт байна, дээр нь горимын санал байна гэж ойлголоо. Горимын санал байгаа учраас санал хурааж шийдэх ёстой. Одоо асуултад нь хариулъя. Ирцээ бүрдүүлье.

Н.Энхболд: Өргөн барьсан төсөл дотор бас том, жижгээр нь ялгасан санаа байсан юм. 100 тэрбум төгрөгөөр хязгаарлаад, 100 тэрбумаас дээш бол стратегийн ач холбогдолтой аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа гэж үзье. Түүнээс доош бол стратегийн гэж үзэхгүй гэсэн ийм санаа байсан юм. Тэгээд бид нар тал талаас нь ярьж байгаад нэг талаараа манай гишүүдээс бас нэмж хариулах зүйл байвал хэлээрээ. Нэг талаар 100 тэрбум төгрөг бол өнөөдөр тийм ч том хөрөнгө биш болчихоод байгаа юм, хөрөнгө оруулалтынхаа хувьд, ялангуяа уул уурхайн салбарт бол. Тэгээд тоо тогтооё гэхээр яг хэдээс дээш гэдгийг нь стратегийн гэж үзэх вэ гэхээр бас төвөгтэй л юм билээ. Тэгж ярьж байгаагүй, ерөөсөө үйл ажиллагааны цар хүрээгээр хязгаарлахаа больё. Ерөөсөө салбараараа оруулаад үзье гэж ажлын хэсгээр ороод, Байнгын хороогоор дэмжигдсэн явж байгаа.

Саяны Зоригт гишүүний хэлдэг бол үнэн л дээ. Нэгэнт эрдэс баялаг, уул уурхайн салбар гээд л орчихсон бол тэнд дотор байгаа жаахан бараг хайрга авах юман дээр ч гэсэн гадны компани би наадахыг чинь мөнгөө гаргаад хийчихье дээ гэхээр наадах чинь Засгийн газраас зөвшөөрөл авахдаа гэдэг юм уу ийм асуудал тулчих гээд байгаа юм. Тэгээд яахав гэсэн гарц хэлбэл бидэнд их сайн байна. Ажлын хэсэг ч тэр, одоо бид нарт нэг хэлэлцүүлэг дутуу байгаа шүү дээ. Ажлын хэсэг бол энд гишүүд янз бүрээр ойлгоод байх шиг байна, энэ хуулийг гаргахын төлөө байгаа. Ажлын хэсэг гаргахын төлөө байгаа. Бид нар түүхийг нь мэднэ. Хоёр жил энэ хууль яригдаад гараагүй юм. Яг өнөөдөр гишүүд энэ дээр ярьж байгаа шиг ийм төвөгтэй асуудлуудаас болоод ажлын хэсэг нь тараад, хүмүүс нь гараад ингээд орхичихсон юм. Бид ч гэсэн энэ ажлын хэсэг байгуулагдаж байхад ер нь бас яадаг юм билээ гэж бодож байсан. Тэгээд ер нь гаргах нь зүйтэй юм байна. Богино хугацаанд гаргахаа бодъё, тэгээд ажиллая гээд харин их идэвхтэй ажиллаад явж байгаа. Би бол гаргахын төлөө байгаа. Дотор нь зөндөө олон мэдэхгүй, бид нарын урьд нь тулгарч байгаагүй асуудлууд байна, ний нуугүй хэлэхэд. Бүр хамгийн сүүлд Байнгын хорооны хуралдаан дээр ярьж байхад хүртэл Монголд байгаа орд дээр лиценз авсан улсууд гадуур наймаа хийгээд, хөрөнгийн зах зээлээс хөрөнгө мөнгө босгоод энд ямар ч ашиг байхгүй, зөвхөн тэр лицензийг эзэмшиж байгаа хүмүүсийн ирээдүйд үйлдвэрлэл явна гэж итгэсэн итгэл дээр тулгуурлаад наймаа хийгээд, хөрөнгө босгоод тэр нь Монголд үр ашгаа өгөхгүй байгаа асуудлыг яриад, үүнийг ер нь тэгвэл бид нар бас энэ хуулиараа яаж зохицуулах юм бэ? үүгээр зохицуулах юм уу? татварын хуулиар зохицуулах юм уу? зарчмын хувьд Монгол Улс тэнд бидэнд мэдэгдэхгүй явагдаж байгаа гүйлгээ, орлогоос бид ч гэсэн хувиа хүртэж байх ёстой гэдэг зарчмаараа санал хураагаад үүнийг аль нэг хуульд тусгах ёстой гэж тавьчихаад, одоо яг яаж томъёолох вэ? аль хуульд оруулах вэ гэдгийг эцсийн хэлэлцүүлгээр ярих ёстой. Энэ чинь бас их

төвөгтэй асуудал юм билээ. Жишээ нь, манайд нэг ордтой, бүр уурхайтай гэж бодъё. Тэгсэн мөртлөө дэлхийн өөр олон улс орнуудад манайхаас дутуугүй олон уурхайтай, хоёр том компани хоорондоо наймаа хийхэд хувьцаагаа өгөлцөж, авалцлаа гээд, түүнд Монголд оролцох уу? үгүй юу? бид нар танайтай, танайхгүй өчнөөн төчнөөн уул уурхайтай, лицензтэй газрууд байж байна. Бид нар хоорондоо наймаа хийж байна шүү дээ гэж суугаад, гэхдээ тэнд дотор нь Монголын нэг том орд газар байж байгаа, үйлдвэр байж байгаа нь өөрөө тэр компаний үн элгээнд нөлөөлж л байгаа. Энэ энэ зүйлүүдийг яаж зохицуулдаг юм бэ гэдгээс эхлээд ярих асуудал их байгаа. Үүнийг бид нар эцсийн хэлэлцүүлэг дээрээ их сайн ярьцгаах ёстой. Болж өгвөл зарчмыг нь тусгаад авчихсан байх ёстой. Өнөөдөр бид нарын хамгийн их ярьж зовинож байгаа, тэгсэн мөртлөө бидний хувьд шинэ үзэгдэж, мэдэхгүй байгаа зүйл бол саяны миний тэр ярьдаг лицензийн наймаа, бирж дээгүүр явж байгаа худалдаа наймааны асуудал шүү дээ.

Г.Батхүү: Гончигдорж гишүүн нэмж хариулъя. Ирцээ бүрдүүлээрэй, санал хураалт явуулах шаардлагатай болж байна.

Р.Гончигдорж: Зоригт гишүүн ээ. Эхлээд орж ирсэн нь ийм юм. 3 олонлог байгаа юм. Салбар, үйл ажиллагаа, эсхүл үнэ цэнэ. Зоригт гишүүний хэлж байгаа бол юу вэ гэхээр, ийм 3 хэсэг олонлогоор нь биш, тухайлбал банк, санхүүгийн салбар бол стратегийн ач холбогдолтой салбар. Энэ салбар дахь 100 тэрбумаас дээш үнэ цэнэтэй гэж ингэж давхар нөхцөл гаргаж өгөх гэж байна. Анх энэ нь ингэж байгаагүй юм. Ингээд 3 хэсгийг нийлүүлээд стратегийн ач холбогдолтой гэж байсныг нь 100 тэрбум гэсэн үнэлгээгий нь хаяад, төрөл зүйлийг нь хаяад, үйл ажиллагаагий нь хаяад, салбараас нь хасахыг нь хасаад, нэмсэн нь банк, санхүү. Магадгүй бид нар уул уурхайн салбар дахь стратегийн ач холбогдол гээд тэнд нь үнэ цэнэ хэлж болно. Мэдээлэл, холбоон дээр хэлээд нэг үнэ цэнэ хэлж болно, давхар. Банк санхүү дээр нь хэлээд нэг үнэ цэнэ хэлнэ.

Г.Батхүү: Баярлалаа. Өнөөдөр Улсын Их Хурлын чуулганы үйл ажиллагаатай Улсын Их Хурлын гишүүн Занданшатарын урилгаар Баянхонгор аймгийн Баянхонгор сумын иргэд Монгол дээд сургуулийн гаалийн татварын мэргэжлээр төгсч байгаа оюутнууд, Улсын Их Хурлын гишүүн Одбаярын урилгаар өөрийнх нь тойргийн сонгогчид тус тус чуулганы үйл ажиллагаатай танилцаж байна. Та бүхэнд сурлагын өндөр амжилт, сайн сайхан бүхнийг хүсье. /Алга ташив/.

Н.Батбаяр: Баярлалаа. Өнөөдрийн хууль үнэхээрийн Монгол Улсын хувьд нэн ач холбогдолтой хууль. Ер нь бид нар зах зээлийн харилцаанд ороод 20 гаруй жил болж байна. Энэ хооронд Монгол Улс маш олон суурь хуулиудаа өөрчилсөн. Тэгээд түүний дотор бидэнд байгаа хууль ч байна, байхгүй хууль ч байна. Өнөөдрийн энэ зохицуулалтын хууль, энэ бол аливаа нэгэн гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглосон зүйл, заалт нэг ч байхгүй. Гагцхүү гадаадын хөрөнгө оруулалт орж ирэхэд Монгол Улсад гадаадынхан орж ирж хөрөнгө оруулалт хийгээд ажиллах гэж байгаа бол Монгол Улсын Засгийн газраас тодорхой хэмжээний зөвшөөрөл авдаг тогтолцоонд оруулах гэж байгаа юм. Энэ зүйл бол шинэ зүйл биш. Дэлхийн бүх орон ийм хуультай. Америк, Герман ч ийм хуультай. Одоо бид нар энэ дээр 3 салбар зааж өгч байна шүү дээ. Эрдэс баялаг, банк, санхүү, Мэдээлэл харилцаа холбоо гэж. Тэгвэл Германы улсын жишээ авахад, Герман улсын дурын аль ч салбарын хамаагүй, аж ахуйн нэгжийн 25 хувиас дээш хувьцааг гадаадынхан авах юм бол зөвшөөрөл авдаг. Тэнд дотор гадныхан гэхээр төрийн өмчтэй, төрийн өмчгүй гэж ялгадаггүй. Бид нар харин дотор нь жаахан

ялгаж байгаа. Ялгахдаа төрийн өмчтэй байх юм бол 1 хувь байсан ч зөвшөөрөл авдаг болгоё. Хувийн хэвшлийнхэн байх юм бол 15 хувь гэж бодож байгаа, бид нарын анхны оруулсан санал бол 33 хувь байсан. Ажлын хэсэг дээр ярьж байгаад 15 хувь болж өөрчлөгдсөн байж байгаа. Яагаад гэвэл Австрали болон бусад орнуудад тийм жишигтэй байгаа учраас тийм байдлаар орж ирж яригдсан байгаа.

Энэ асуудлыг оруулж ирсэн түүх ярих юм бол сая олон удаа ярьсан, Занданшатар гишүүн бид хоёр анх 2009 онд тавьсан юм. Түүнээс хойш 3 жил энэ хууль хэлэлцэгдээгүй дарагдсан. Би шалтгааныг нь яривал ярина. Тэгэхдээ одоохондоо орхичихъё. Бидэнд гол нь үр дүн хэрэгтэй. Тэгээд одоо энэ хууль өргөн барьснаас хойш Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал гэдэг бичиг баримт батлагдсан Их Хурлаар. Түүнийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч санаачилж, Их Хурал баталсан. Түүний нэг заалтыг би уншаад өгчихъё л дөө. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.2-т, гадаадын аль нэг орноос хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээг гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс хэтрэхгүй байлгах бодлого баримтална. Гадаадын төрийн өмчит компанийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, стратегийн ач холбогдолтой салбарт хөрш орон өндөр хөгжилтэй бусад орноос оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тэнцвэртэй байлгах бодлого баримтална гээд заагаад өгчихсэн байгаа. Энэ бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс оруулж ирээд, Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тусгагдсан заалт. Үүнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор энэ хууль гарч ирж байгаа гэж ойлгож болно.

Тэгвэл салбар гэж хэлээд байна, өргөн байна уу? нарийн байна уу гэж яриад байна. Салбарын хувьд бас энэ үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд заагаад өгчихсэн. Энд юу гэж зааж өгсөн бэ? стратегийн ач холбогдолтой эрдэс баялаг, хүнс, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, зам тээвэр, мэдээлэл, харилцаа, холбоо, санхүүгийн салбарыг хэлнэ гээд заагаад өгчихсэн байгаа. Тэгэхээр бид нар энэ 6 салбарыг анх хуулийн төсөлд өргөн барихдаа оруулж өгсөн юм. Яагаад гэвэл энэ Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн үзэл баримтлалыг баримтлаад. Тэгээд ажлын хэсэг дээр ярилцаад, эхний удаад харьцангуй 3 салбараа авъя. Газар доорх баялгаа нэг учиртай болгоё. Энэ хүмүүсийн оюун ухаан, тархи толгойтой ажиллаж байгаа харилцаа холбоог нэг янзалья, монголын зүрх судас болсон мөнгөний бодлогыг баримталья гэсэн үүднээс энэ 3 салбарыг үлдээе гэж ярьсан юм. Тэгээд энэ дагуу уг асуудал орж ирж байгаа юм, нэгдүгээрт.

Хоёрдугаарт, үүнийг Эдийн засгийн болон Аюулгүй байдлын байнгын хороодын хамтарсан ажлын хэсэг байснаа болиод, энэ нь үндэсний аюулгүй байдлын асуудал учраас Аюулгүй байдлын байнгын хороог дагнуулах нь зүйтэй гэсэн Их Хурлын удирдлагын . . . /хугацаа дуусав/.

Г.Батхүү: Ирц ямар байна вэ? горимын саналаар санал хураалт явуулъя. Горимын санал гарахаар санал хураадаг дэгтэй биз дээ. Ажлын алба танилцуул даа. Ажлын алба саяны санал хураах дэгийг нь уншаад танилцуул.

Н.Цогтсайхан: Дэгийн хуулийн 22 дугаар зүйлд, нэгдсэн хуралдаанаар төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах гэж бий. 22.1-д, зөвхөн холбогдох Байнгын хороо урьдчилан хэлэлцэж, санал дүгнэлт гаргасан төслийг хэлэлцэнэ. 22.2-т, санал, дүгнэлттэй холбогдуулан гишүүд асуулт, хариулт явуулна. Үүнийг явуулсны дараа шууд Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналуудаар санал хураалт явуулах ийм дэгийн заалт байгаа.

Мөн энэ зүйлийн 22.9-т, гишүүн зөвхөн хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбоотой горимын санал гаргах хүсэлт тавьж болох бөгөөд хуралдаан даргалагч горимын саналыг сонсож, түүгээр санал хураалгана гэсэн ийм заалт байна.

Г.Батхүү: Тэгээд зарчмын зөрүүтэй саналаар санал хураалт явах нь зөв юм уу? буруу юм уу? тайлбарыг нь хэл л дээ.

Горимын саналаар.

Н.Цогтсайхан: Гишүүн горимын санал гаргасан бол Хуралдаан даргалагч горимын саналыг сонсоод, түүгээр санал хураалгана гэж байна.

Г.Батхүү: Тийм л горимтой юм байна шүү дээ, тэгээд яах ёстой юм бэ? горимынх нь дагуу санал хураалт явуулъя л гэсэн.

Асуулт, хариултаа дуусгачихаад горимын саналыг хураалгая. Раш гишүүн.

Р.Раш: Би энэ хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх тухай асуудлыг хэлэлцэж байхад ярьсан юм. Ер нь уул уурхай түүний дотор уран, газрын ховор элемент, газрын тос, хий, батлан хамгаалах объектын дэргэдэх ашигт малтмал тэгээд нүүрс, зэсний хувьд нөөцөөс нь хамааруулаад энэ асуудлаа зөвхөн энэ хуульдаа оруулчихвал яасан юм бэ гэсэн ийм саналыг хэлсэн юм. Энэ бол уг нь ингэвэл зүгээр ч юм шиг, анхаарч үзэж, эргэж харсан тал бий болов уу? гэж би ажилласан хүмүүсүүдээс лавлаж байгаа юм.

Хоёрдугаарт нь, хэрвээ салбар гэж ингэж орвол би эрчим хүч, төмөр зам хоёрыг ярих гээд байна л даа. Тэр жил Далай ламыг ирэх тэр үеэр төмөр замыг цөөхөн цаг хаасан юм, урд хөршийн зүгээс. Тэгээд дараагаар нь зүгээр болгосон л доо. Тэгэхэд улсын дотор энэ хүнсний юм гээд бид нар их л тооцоо хийгээд самгардаж байсан шиг санаж байгаа юм. Энэ төмөр замын царигийн тухай асуудлаар одоогийн ерөнхийлөгч Якунин гэдэг хүний бичсэн ном байдаг юм, монгол хэл дээр ч гарсан. Төмөр замын цариг бол Орос улсын геополитикийн нэг үндэс юм гэж. Энэ үүднээс нь аваад үзэхэд, тэгээд олон л юмнуудыг ярьж болно. Эрчим хүч энэ хоёрыг хэрвээ салбар гэвэл оруулчихад илүүдэхгүй байсан юм биш байгаа даа гэж бодож үзэж байгаа юм.

Гуравт, энэ хуулийг хэлэлцэх нь зүйтэй. 90-ээд онд үнэхээр бид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг оруулах гэж даллаж байсан. Өнөөдөр арай өөр цаг үе байна. Түрүүн Зоригт гишүүн болон бусад хүмүүсийн ярьж байгаа жижиг юмнуудаар бид нар оролдоод хэрэггүй. Гагцхүү томоохон ийм асуудал дээр нь Засгийн газартаа дуулгачихаж байх нь зөв юм болов уу даа гэж бодсон хэрэг.

Г.Батхүү: Раш гишүүн ажлын хэсгээс асууж байна. Гончигдорж гишүүн хариулъя.

Р.Гончигдорж: Эхний асуултын хувьд эрдэс баялаг гэсэн энэ салбарынхаа хүрээнд таны түрүүний хэлсэн ураны болон цэргийн объектын дэргэдэх ашигт малтмалын уурхай, бусад бүгд эрдэс баялаг гэдэгтээ бүхэлд нь хамарч байгаа юм. Би дотроо ойлгоод байгаагаа, Засгийн газрын зөвшөөрлийн систем бий болж байна шүү дээ. Ингэж зөвшөөрлийн систем эрдэс баялаг дээр бид нар хаагаагүй шүү дээ. Манай батлан хамгаалахад чухал объектын дэргэдэх эрдэс баялгийн орд

байна. Энэ дээр гадны ийм орон хөрөнгө оруулалтын юм уу? эсхүл ийм хүсэлт ирсэн байна. Энэ хуулийн дагуу Засгийн газраас зөвшөөрөл авах гэж байна гэж орж ирэхэд энэ бол үгүй ээ гэдэг хариулт илүү давамгай өгөгдөж байх. Зөвшөөрлийн систем гэдэг бол ямар нэгэн албан тушаалтны дур хүслийн юм болох бол Бат-Үүл гишүүний хэлээд байгаа авлигын эх сурвалж чинь энэ шүү дээ. Энэ хууль гарсны дараагаар Засгийн газар юун дээр зөвшөөрөх, юун дээр зөвшөөрөхгүй байх. Ер нь зөвшөөрөл гэдэг нь бидний гол бүртгэлийн зарчим. Түрүүн Батбаяр гишүүн уншлаа. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дахь хэд хэдэн нормативиуд. Үүнийг хангах балансжуулах баланс дотор энэ ямар байр суурь эзэлж байна вэ гэдгийгээ харгалзаж үзээд, тэгээд ямар нэг эрх тушаалтны мэдлээр биш, тэндээс гаргаж ирсэн тэр горим школын дагуу тэр нь өгөгдөж явдаг ийм л нарийвчилсан журамтай болох ёстой гэж бодож байгаа. Тэгэхгүй хүний дур хүслийн асуудал болох юм бол өгмөөргүй байсан газар нэг нөхөр өгчихнө, өгчихөөр байсан газар өгөхгүй гэж сууна. Өгөхгүй гэж суусны хариуд тэр нь аягүй бол хээл хахуул, авлигын нэг суурь болоод явчих юм бол энэ бидний хамгийн эмзэглэдэг зөвшөөрлийн систем шүү дээ. Би бол гэгээхнээр бодож байгаа юм. Яг энэ үндэсний аюулгүй байдлын энэ гол гол зарчмуудтай нийцүүлсэн агуулгаар л тэр зөвшөөрлийн систем явагдах ёстой. Энэ агуулгаар бүртгэл зөвшөөрлийн системийн шинжтэй гарах юм гэж ингэж бодож байгаа юм.

Төмөр зам, эрчим хүчний салбарын хувьд энэ дээрээ нэлээн ярьсан. Ер нь таны ярьж байгаа энэ салбарууд дээр угаасаа гадныхан орохгүй, хувьд шилжиж болохгүй, нэлээн хэдэн гол баримтлалууд байдаг. Өнөөдөр эрчим хүч, зам гээд дэд бүтцийн асуудлаа үнэхээр бид нар Монгол орон даяараа өргөн дэлгэр болгох шаардлагатай байна. энэ үед үнэхээр зайлшгүй томоохон хэмжээний хөрөнгө оруулалтууд шаардлагатай байна. Том хэмжээний концессын гэрээнүүд шаардлагатай байгаа шүү дээ. Түүгээр хийгдэж байгаа. Энэ болгоныгоо харгалзаж үзээд үүнийгээ яг өнөөдөртөө энэ хөрөнгө оруулалт нь энэ хуулиар зохицуулагдах тэр салбартаа түр оруулахгүй явчихъя. Цаашдаа ингэж хангагдахын хэрээр энэ нь өөрөө олон улсын сүлжээ болон бусад сүлжээ болохын хэрээр үүнийгээ бид нар стратегийнхээ ач холбогдлыг, хөрөнгө оруулалтын энэ хуулийнхаа хамаарах субъект болгож оруулах асуудлыг нь тухай бүрт нь Улсын Их Хуралд оруулаад шийдвэрлүүлээд явж байх ийм боломжтой юм. Ингэж л үзсэн. Түүнийхээ дагуу энэ салбараа энэ удаад нь багтааж оруулалгүйгээр ингээд явж байгаа юм гэдгийг хэлмээр байна.

Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дээр байгаа салбар дотор стратегийн салбар. Тэр үндэсний аюулгүй байдал дотор байгаа тэр салбаруудаас гадаадын хөрөнгө оруулалтын харилцааг нь эн тэргүүнд өнөөдөр зохицуулалтууд нь аль байна вэ гэдгийг сонгож байгаа. Түүнээс стратегийн ач холбогдолтой энэ салбараас гаргачихаж байгаа юм биш. Энэ хуульд гадаадын хөрөнгө оруулалтын харилцаанд нарийвчлагдах тэр салбарыгаа энэ хууль руугаа зарим хэсгийг нь авч оруулж ирээд л явж байгаа юм.

Би түрүүн тэр хоёр ялгааг нь хэлэх гэж оролдсон.

Г.Батхүү: Баярлалаа. Энхболд гишүүн ажлын хэсгээс нэмж хариулъя.

Н.Энхболд: Эрчим хүчтэй холбоотой асуудал гарсан, бид нар бас ярьсан юм. Одоо хоёр, гурван аргументыг ярьж үзсэн. Эхний хамгийн тулчихсан асуудал гэхэд л эрчим хүчний тавдугаар эх үүсвэрийн тухай асуудал олон жил яригдаад одоо тендер юм нь ингээд явах гэж байгаа. Гадны компаниудтай хамтарч хийнэ

гээд, өнөөдөр түүнийгээ өөрөө дангаараа хийх боломжгүй байгаа. Жишээ нь энэ хууль гарлаа гэхэд эхний ээлжинд яг түүнтэй холбоотой харилцаануудыг цоо шинээр зохицуулах асуудал гарах гээд байгаа юм.

Хоёр дахь том асуудал, эрчим хүчин дээр гэхэд нарны, салхины энергийг их хэмжээгээр гаргаж аваад ашиглах тухай асуудлыг бид нар өнөөдөр яг тэр технологи нь ч байхгүй, тэр хэмжээний хөрөнгө мөнгө ч байхгүй, гэтэл манайд хамгийн ирээдүйтэй гэж тооцогдож байгаа энэ салбаруудаа стратегийн гэж зарлаад 51 хувийг нь манайх өөрснөө гаргана гээд суучихвал бас их төвөгтэй байдлууд үүсчих гээд байгаа юм. Ийм ийм юмнуудыг бид нар тал талаас нь ерөнхий үзэл баримтлалын хүрээнд ч ярьж үзсэн. Өнөөдөр, маргааш тулж байгаа асуудлуудтайгаа ч холбож үзэж байгаад ингээд 3 салбарыг эхний ээлжинд оруулж ирсэн нь тэр л дээ.

Г.Батхүү: Бат-Эрдэнэ гишүүн асуултаа асууя.

Б.Бат-Эрдэнэ: Баярлалаа. Стратегийн ач холбогдол бүхий аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай Их Хурлын гишүүдээс санаачилсан хуулийн төслийг дэмжиж байгаа. Харин ч их оройтож баталж байна. Энэ хуулийг эрт баталсан бол өнөөдөр бий болоод байгаа ийм үндэсний аюулгүй байдлын хэмжээндээ ирсэн ийм асуудлууд гарахгүй байсан байх гэж ингэж бодож байгаа. Тийм учраас энэ хуулийг яаралтай хэлэлцэж батлах нь зөв гэсэн ийм байр суурьтай байна.

Их Хурлын гишүүдээс санал гаргаад стратегийн аж ахуйн нэгж, аливаа бараа, бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээг худалдан авсан тохиолдолд Монгол Улсад бүртгэлтэй Монгол Улсын үндэсний аж ахуйн нэгжид давуу эрх олгох журам батална гэсэн ийм саналыг гишүүд олонхиороо дэмжсэн гэж байна. Энэ талаар ажлын хэсгээс тодорхой хариулбал, үүнийг би яагаад олзуурхаад асуугаад байна вэ гэхээр, өнөөдөр жишээлбэл, Гол мөрний урсац бүрдэх, эхийг хамгаалах тухай хууль батлагдсантай холбоотой уул уурхайн компаниуд ажилгүй боллоо гээд зарим асуудлууд яригдаад байгаа шүү дээ. Нөгөө талдаа энэ бол нэлээн сайн дэмжиж, нээж өгсөн, нөгөө аж ахуйн нэгж, ажилчдыг ажлын байраар хангах, тэнд давуу эрхтэй оролцох, бараа, ажил үйлчилгээ авах ийм эрхийг нь нээж өгсөн сайн заалт дэмжигдсэн юм болов уу гэж ингэж ойлгоод байгаа. Үүнтэй холбоотой үүнийг нэг тодруулж хэлж өгөөч гэсэн асуулт байна.

Г.Батхүү: Гончигдорж гишүүн хариулья.

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Стратегийн аж ахуйн нэгж нь аливаа бараа, бүтээгдэхүүн ажил, үйлчилгээг худалдан авахдаа Монгол Улсад бүртгэлтэй, Монгол Улсын үндэсний аж ахуйн нэгжид давуу эрх олгох журмыг баримтлах ба энэ журмыг Засгийн газар холбогдох стратегийн аж ахуйн нэгжтэй зөвшилцөж баталж мөрдүүлнэ гэсэн ийм саналыг гаргаж, манай Байнгын хороо дэмжсэн юм. Жаахан шүүмжлэл бол, энэ хуулийн харилцаанд хамрах уу? үгүй юу гэдэг асуудлаар жаахан шүүмжлэгдэж болно. Ер нь бол энэ ямар санаа вэ гэхээр, зөвхөн энд ч биш, зөвхөн стратегийн аж ахуй ч төдийгүй, ер нь бол гадаадын хөрөнгө оруулалттай томоохон хэмжээний аж ахуйн нэгжүүд, яг ийм бараа бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээ худалдан авахдаа яг энэ Монголын талыг, Монголд бүртгэлтэй үндэсний аж ахуйг илүү давуу эрхтэйгээр оролцуулах тухай асуудал. Тухайлбал, Оюутолгой дээр ч гэсэн, зарим газрууд дээр яг зайлшгүй байх, жишээлбэл нарийвчилсан хайгуулын өрөмдлөгийн асуудал гэхэд л тэр өрөмдлөгийн компани сонгож авахдаа хөрөнгийн ийм чадамжтай, тийм

чадамжтай гээд маш өндөр хэмжээний тавьдаг, түүнд нь тэнцэх өнөөдөр Монголын үйлчлэх аж ахуйн нэгж байхгүй л байгаа юм. Энэ болгон дээр Монголдоо энэ чадавхийг бий болгох, ажил хийж байж, хөрөнгө хуримтлал бий болно. Тэгээд томорно. Ингэхэд Монгол Улсад чичирхийллийн судалгаа, ерөмдлөгийн ажиллагаанууд үүнийг монголчууд өөрсдөө хийх, хүний чадавхийн хүчин зүйл аль хэдийн бүрдчихсэн. Нэг тоног төхөөрөмж асар өндөр үнэтэй ийм байдлууд үүсдэг. Тийм учраас энэ бол зөвхөн стратегийн аж ахуйн нэгжид төдийгүй, ерөөсөө гадаадын хөрөнгө оруулалттай томоохон төслүүдэд яг ийм бараа ажил үйлчилгээ авахад Монголын талын оролцоог давуу байдалтай байлгах, тэдгээрийг оролцуулахгүй байх өндөр шаардлагуудыг үндэслэлгүйгээр тавихгүй байх ийм зүйлүүдийн харилцаа бол зөвхөн энэ хуулийн төдийгүй, холбогдох нэлээн хуулиудад заавал орж байх ёстой юм. Энд хамгийн түрүүнд стратегийн аж ахуйд ийм байдлыг бий болгох ёстой гэсэн ийм санал оруулж ярьж байгаа юм. Энэ бол өнөөдөр тулгамдсан асуудал. Ер нь цаашдаа жаахан хэтрүүлж, хальтирч юм ярьж байж магадгүй, уучлаарай. Монголын томоохон үндэсний аж ахуйн нэгж, компаниуд ч гэсэн жижиг, дунд үйлдвэрлэлээрээ хийчих ёстой бараа ажил үйлчилгээ, үйлдвэрлэлийг эрхэлдэггүй байх тухай асуудлыг ч гэсэн хуульчилж өгмөөр байгаа юм. Тэгж байж тэр жижиг, дунд үйлдвэрлэл, ажил үйлчилгээ явуулах орон зайг нь гаргаж өгөхгүй бол ерөөсөө л том аж ахуйн нэгжүүд том хөрөнгөтэй, түүгээрээ жижигхэн ажлуудыг ч хүртэл хамж хийгээд байгаа юм. Ингэхээр бид нар яаж өнөөдөр жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг бий болгох юм бэ? энэ үүднээсээ томоохон үндэсний компаниуд ч гэсэн өөрийнхөө, өөртөө зайлшгүй шаардлагатай бараа, үйлчилгээ бүтээгдэхүүн нийлүүлэх, тэр нь өөрөө жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн хэлбэрээр хийгдэх бүрэн боломжтой байгаа бол түүнийг жижиг, дунд үйлдвэрлэлээр хийлгүүлнэ. Тэднийг бойжуулах замаар өөрийн охин компани биш, жинхэнэ бусад иргэдийн өмчлөлийн компани нь ингэж бойжуулах ёстой гэсэн үүнийг ч гэсэн зохих хууль тогтоомжид оруулах зайлшгүй шаардлага байгаа. Энэ л үзэл санааны үргэлжлэлээр энэ асуудлыг оруулсан, Байнгын хороо дэмжсэн ийм зүйл.

Г.Батхүү: Мөнх-Оргил гишүүн асуултаа асууя.

Ц.Мөнх-Оргил: Баярлалаа. Гадаадын төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжүүд, Монгол Улсын уул уурхайн томоохон орд газруудыг авах юм уу? давамгайлах юм уу? Монгол төрийн оролцоо орсон, тодорхой хэмжээнд бүртгэдэг, зөвшөөрөл өгдөг энэ тогтолцоог зөвшөөрч байна, энэ бол зөв гэж бодож байна. Гэтэл энэ хуулийн төсөл маань орж ирэхдээ үүнээсээ халиад олон салбаруудыг хамруулаад, сүүлдээ аж ахуйн нэгжүүдийн гэрээ хэлцлийг Их Хурлаар хэлэлцдэг ийм тогтолцоо орж ирэх гээд байгаад санаа зовоод байна. энэ өөрөө явж явж нэг аюултай юм, манай нийгэмд, Их Хурал дотор бид нар энэ хууль тогтоогчдын дунд ч гэсэн ажиглагдаад байгаа бусдыг үгүйсгэх ч байдаг юм уу? бүр үзэн ядах, тэгээд дотогшоо хумигдах, давжаарах энэ аюултай хандлагын илрэл болов вий дээ гэж санаа зовоод байгаа юм. Энэ өөрөө миний бодлоор манайх шиг жижиг орны хувьд тун аюултай. Би хэдэн жилийн өмнө нэг Их Хурлын гишүүнтэйгээ хамт Дээдсийн гэгээн Далай багшид бараалхах бололцоо гараад, тэгээд уулзаад нэлээн удаан ярьсан. Тэр хүн бурхны шашныхаа юмыг яриад, ном журмаа ярьж байгаад, яг бид нар босоод явах гэсэн чинь, би нэг юм хэлье, та нар Их Хурлын гишүүд байна, Монголчууд байнга бодож байгаасай гэж бодож явдаг нэг юмаа хэлье гэж байгаа юм. Тэр нь юу вэ гэхээр, Монгол, Түвд хоёр бол олон мянган жилийн түүхтэй, соёл, шашин, иргэншил бид нар бүх юмаараа их адилхан улсууд байсан. Аль аль нь босч үзсэн, аль аль нь унаж үзсэн. Ингээд түүхийн энэ замналаар явж байтал өнөөдөр 21 дүгээр зууны эхэнд чи Түвдийг хар, Монголыг хар, асар их ялгаа биз.

Бид нар тусгаар тогтнолоо олж авч чадахгүй, тусгаар тогтнолынхоо төлөө яаж тэмцэхээ мэдэхгүй маш хүнд байдалтай байна. Тэгэхэд танай Монгол улс аль 21 онд тусгаар тогтнолоо олж аваад, НҮБ-ын гишүүн болоод 165 гишүүн оронтой дипломат харилцаа тогтоочихсон, ардчилалтай, зах зээлийн эдийн засагтай улс болчихсон байна. Ялгаа нь юу байна вэ? би үүнийг маш их удаан боддог. Тэгээд би түвдүүддээ ч гэсэн хэлдэг. Ялгаа нь 20 дугаар зууны эхэнд Монголчууд гадагшаа гарсан. Бусад улс орнуудтай соёлын хувьд ч байдаг юм уу? улс төрийн хувьд ч байдаг юм уу? ямар нэгэн байдлаар Монгол гэдэг улс байгаагаа харуулаад, бусад улс орнуудтай харьцаж эхэлсэн. 90 оноос хойш энэ процесс чинь асар хурдтай хөгжлөө. Түвд бол харамсалтай нь дотогшоогоо хумигдсан. Өөрийнхөө соёлыг хамгаалж байна, түүхээ хамгаалж, онцлог байдлаа хамгаалж байна гээд бусдыг үгүйсгээд, тэрүүхэн дотроо л бид нар бужигнаад байсан. Энэ хоёрын хооронд түүхийн ийм том их ялгаа гардаг юм байна. Үүнийг та нар байнга бодож явах ёстой. Аль ч нийгэмд, аль ч улс дотор дотогшоо хумигдах хандлага, тенденцүүд их аюултай байдаг юм билээ. Түүнийг давж гарч байж улс орон хөгждөг юм байна гэдгийг бид нар өнөөдөр Түвдийнхээ жишээн дээр харж байна шүү. Үүнийг Монголын улс төрчид байнга бодож, төрийнхөө бодлогод хадгалж яваарай гэж захиж байгаа юм.

Энэ зөвхөн Монгол, Түвдийн түүхтэй холбоотой биш, ерөөсөө жишээ нь Япон улс гэхэд 300-400 жил дотроо хумигдаж хоорондоо самураинууд нь үзсээр байгаад мейжийгийн хувьсгалаар нэг том хөгжилд гарч ирлээ шүү дээ. Хятад улс ч гэсэн Диньсяопин гарч ирж байж Хятад улсыг гадагшаа тэлж байж, нээлттэй болгож байж, хөрөнгө оруулалтыг оруулж ирж байж энэ улс хөгжиж байгаа юм. Тэгэхээр бид нар ийм хандлага давтах вий дээ гэж болгоомжилж байгаа юм. Гадаадын хөрөнгө оруулалт байхгүй болох юм бол манай Монгол Улсын эдийн засгийн ардчилал, чөлөөт байдал байхгүй болно. Эдийн засгийн чөлөөт байдал байхгүй болох юм бол улс төрийн ардчилал, энэ бол том аюул болно. Энэ хоёр хоорондоо цогц уялдаатай, хамтарч явдаг юм байна гэдгийг Монгол байтугай, дэлхийн түүх бидэнд өчнөөн харууллаа.

Гишүүд маш их асуугаад байгаа нь босгын асуудлыг хоёрдугаар хэлэлцүүлэг дээр дахиж нэг ярьж өгөөч ээ. Яагаад гэвэл 100 тэрбум бид нар хэрүүлтэй бага гэж байгаа юм. Гэтэл жижиг, дунд бизнесүүд чинь 100 биш, 10 тэрбум төгрөгний хөрөнгө оруулалт хийх гээд жижигхэн банк бус санхүүгийн байгууллага байгуулах гээд 10 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт орж ирээд, тэр нь 50 хувь боллоо гэхэд л бид нар Их Хурлаар хэлэлцэх гээд байна. Тийм аюул байна уу? үгүй юу? хасчихаад, 100 чинь байхгүй болчихоор, 10 тэрбумын хөрөнгө оруулалт чинь хүртэл Их Хурлаар орчих гээд байгаа юм.

Их Хурал яахаараа Засгийн газраар шийдэгдсэн, хэлэлцэж байгаа асуудлыг заавал энд хоёр компаний хөрөнгө оруулалтын асуудлыг авч хэлэлцэх шаардлага байна вэ? энэ хэрэг байна уу? үгүй юу?

Гуравт, зөвшөөрөл биш, бүртгэл байвал яасан юм бэ гэсэн гишүүдийн олон саналыг хоёрдугаар хэлэлцүүлэг дээрээ авч үзмээр байна. Зөвшөөрөл биш, бүртгэлийн тогтолцоо. Тэгээд Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцүүлээд, анхны хэлэлцүүлгээ давхар хийж болохгүй юу гэсэн тэр горимын санал дээр санал хураалгаж өгөөч.

Н.Энхболд: Саналууд голдуу явчихлаа.

Г.Батхүү: Наранхүү гишүүн ажлын хэсэг хариулья.

Х.Наранхүү: Бидний хувьд энэ асуудлыг анхнаасаа яг хатуу нэг талд нь байгаагүй. Бид нар өөрснөө дотроо нэлээн эргэлзээтэй байсан. Миний хувьд сая Мөнх-Оргил гишүүний асуултуудыг дотроо зөндөө бодсон. Байдал ийм байна, миний ойлгож байгаагаар нэлээн эдийн засаг, аж ахуй талаас. Өнөөдрийн манай байгаа эдийн засаг, бид нар нэг их том болчихсон юм шиг, өнгөрснөө хараад тэгж бодоод байгаа юм. Яг нарийн яривал бид нарын яриад байгаа том үсрэл, хөгжил гэж яриад байгаа тэр нь үнэхээр ойрын үед ирэх юм бол манай өнөөдрийн эдийн засгийн дэргэд хамаагүй том хүрээтэй, том эдийн засаг орж ирэх юм. Том хөрөнгө оруулалт шаардлагатай. Ялангуяа уул уурхайн салбарт. Тэгэхдээ гадна байгаа энэ хөрөнгө, мөнгө, бидний энэ ашиглах гээд байгаа санхүүжүүлэх гээд байгаа төсөлтэй харьцуулахад хамаагүй том. Үүнийг зүгээр нэг барууны дунд хэмжээний компани манай яригдаад байгаа бүх төслийг бүгдийг худалдаад авахад ямар ч асуудал байхгүй.

Тийм учраас өнөөгийн нөхцөлд бизнесийн орчинд бодит байдал ямар байна вэ гэхээр, мөнгө байхгүй лиценз байж байдаг. Хайгуулын ажлаа ч хийж чадахгүй. Манай улс яаж байна вэ гэхээр 40 хувиа зарчихаад түүгээр нь нөгөө үнэн хэрэг дээрээ хайгуул хийгээд, тэгээд аажуухан, аажуухан явсаар байгаад дараа нь дахиад тэдэн хувиа зараад гээд ингээд нэг мэдэхэд 50-иас дээш хувь нь гол эрх мэдэл нь гадны хөрөнгө оруулагчдын гарт орчихоод байгаа юм. Тэгэхээр зэрэг бид нарын энэ механизм хийж оруулж байна гэдэг бол санаа нь энэ шүү дээ. Эхлээд гадны хөрөнгө оруулалтыг оруулахаасаа өмнө дотроо хоорондоо дотоодын хөрөнгө оруулагчдаа нэгдүгээрт эрж, хайгаач ээ. Хоёрдугаарт, шууд өөрийнхөө хувь эрх мэдлээ гадны хөрөнгө оруулагчид өгөхийн оронд гаднаас зээл, санхүүгийн өөр арга бодооч ээ. Гадна хөрөнгө их байна, зээл авч болж байна. Урьдчилгаа авч болж байна, баталгаа гаргаж болж байна. Шууд битгий гадныхны мэдэлд юмаа өгчихөөч гэсэн ийм хоёр дахь санаа.

Гуравдугаарт, дотроо хоорондоо хамтраач ээ. Монголын бизнесийнхэн хоорондоо, хувийн сектор, төрийн сектортойгоо хамтраад байгаа боломжоо төвлөрүүлээд ингээд энэ боломжуудаа илүү дотогшоо хандуулаач гэсэн санаа. Өнөөдөр сүүлийн 2-3 жил ажиллаад байгаа, томорч байгаа энэ компаниуд чинь тэгж яриад байна шүү дээ. Бид нар зээл гаднаас авч болж байна, авч болдог юм байна. Зээл аваад гаднаас тэр технологи бүх юмыг олоод ирж болж байнаа. Тэгээд болж байгаа юм бол тэр чиглэл рүүгээ илүү хандаач дээ. Заавал ч үгүй эрх мэдлээ, тухайн компаний гол юмаа гадны компаниудад өгөх нь хэр оновчтой юм бэ гэдэг ийм л асуудал.

Тэгэхээр энэ бол нэлээн хатуу юм шиг харагдаад байгаа боловч энэ бол механизм, хүчтэй механизм байж магадгүй. Гэхдээ хүчтэй механизмыг яаж хэрэглэхээс хамаарна. Яг эмтэй адилхан, багаар хэрэглэвэл, зөв хэрэглэвэл хүний биенд сайн. Буруу хэрэглэвэл ялгаагүй бусад юмтай адилхан өөрөө хордоно шүү дээ. Тийм учраас энэ боломжийг ямар ч байсан бий болгочихлоо. Түүнийг нь ямар хэмжээнд ашиглах вэ гэдэг Засгийн газар байна, Их Хурал байна. Ерөөсөө л энэ тухай асуудал. Тийм учраас энэ дээр би өөрөө нэлээн эргэлзэж байгаад ерөнхийдөө хэрэглээд үзэх ёстой юм байнаа, бид нар. Үзэх ёстой юм байна. Өнөө хүртэл 1997 оны хуулиас хойш бид нар нэлээн задгайрчихаад одоо хумиад үзвэл яасан юм бэ? өөрснөө юмаа хийгээд үзье. Тун болдоггүй бол аяндаа бас өөрчилж болно шүү дээ. Тийм учраас бид нар салбарын хүрээг нэлээн хумиж өгөөд явж байгаа юм.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Болд гишүүн

Л.Болд: Баярлалаа. Уржигдар Байнгын хороон дээр энэ асуудлыг нэлээд тодорхой ярьсан. Зарим асуудлууд гарч байсан. Уржигдар зурагт үзэж байхад анх удаагаа өөрийгөө төв телевизийн мэдээгээр харлаа. Энэ мэдээгээр миний хэлсэн үгийг нэг хэсгийг тасдаж авч гаргаад, тэгээд Занданшатар сайд нэлээн дэлгэрэнгүй хариу өгч байгаа ийм мэдээ гарлаа. Телевизийн мэдээн дээр би хэлэх гээд байна. Миний ярьж байсан санааг дундаас нь тасдаад Занданшатар сайд нэг их урт хариулж байгаа юм. Түүний цаана юу гэж ойлгож байна вэ гэхээр, би энэ хуулийн эсрэг юм шиг, ер нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг төлөөлсөн нөхөр, Занданшатар сайд болохоор эх орноо хамгаалагч болж гарч байгаа юм. Түүний би бас ташаа юмаа гэж хэлмээр байна. Түүрүүн Нямдорж сайдыг саяхан би Цагдаагийн даргатай уулзчихаад, би унтаад боссон чинь гээд хэлсний зөвхөн унтаад боссоныг нь авчихлаа гээд гомдолсон шүү дээ, тиймэрхүү юм болчих гээд байна. Тийм учраас би тэгээгүй юм. Би энэ хуулийг дэмжиж байгаа юм. Ийм хууль Монгол Улсад шаардлагатай гэдгийг хаа хаанаа ойлгож ярьж байгаа. Би Гадаад яамыг юун дээр шүүмжилсэн бэ гэхээр, энэ хуулийг өргөн бариад 2-3 жил гаруй болж байна гэж яриад байна. Энэ хугацаанд үнэхээр Монгол Улс ийм эгзэгтэй нарийн асуудлаар гадаад, дотоодод ойлголтоо их зөв бүрдүүлэх асуудлыг хийгээгүй юм байна гэж. Яагаад гэвэл дөнгөж энэ хуулийг Монголын парламент дээр хэлэлцэж байна гэдэг мэдээ гарангуут дэлхий дахинд маш их шуугиж байгаа. Та нар интернэт рүү ороод үз. Монгол Улсыг Зимбабвегийн түвшинд аваачиж ярьж байгаа. Тэр худлаа, би мэдэж байна. Би Монгол Улсыг тийм болсон гэж хэлэхгүй. Гэхдээ бидний гадаад сурталчилгаа ийм л байна. Ямар ч нөхцөлд гадаадын хөрөнгө оруулалт хийдэг улсууд байдаг. Тэдний хувьд тэртэй тэргүй аль болохоор өндөр босготой бэрхшээлтэй ийм байх тусмаа бараг асуудал нааштай гэж ойлгогддог. Би юун дээр тодорхой жишээ хэлэх вэ гэхээр Монгол Улсад өнөөдөр ийм зарчим үйлчилж байгаа салбар бий. Энэ бол газрын тосны салбар. 1991 онд хууль гараад түүнээс хойш үйлчилж байгаа. Засгийн газар байтугай, яам, Засгийн газар, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл дээр очиж зөвшөөрөл гаргадаг. Нийтдээ 20 хэдэн талбай байгаа, энэ хугацаанд энэ бүх зөвшөөрлийг хэнд авдаг вэ гэхээр, ерөөсөө энэ чинь нэг зөвшөөрөл энэ олон шатаар явсаар байгаад 3-4 жил, зарим нь 5-6 жил болж байж очдог, зөвшөөрөл нь. Ингэхэд зөвхөн нэг л улсын, тэр нь манай урд хөршийн компаниуд үндсэндээ энэ шалгуурыг давж чаддаг юм. Та нар жагсаалтыг нь аваад үз. Өнөөдөр Газрын тосны хайгуулын зөвшөөрөл авсан. Дээр нь сүүлийн үед зарим нэг манай дотоодын нефть импортолж оруулж ирдэг компаниуд авсан байгаа, тэд нарын хайгуул ямар явж байгааг мэдэхгүй, эрхбиш дотоодын компани учраас давуу эрх өгөөд бид нар тухайн үедээ зориуд бодлогоор олгож байсныг санаж байна. Гэхдээ ер нь гадны компани гэвэл яг ийм л байдаг юм.

Бидний хүсээд байгаа гуравдагч хөршийн компаниуд юунаас айдаг вэ гэхээр, хүнд суртал, авлига хоёроос л айдаг. Энэ өөрөө том босго болдог. Өнгөрсөн бүх хугацаанд Монгол Улсад гадаадын хөрөнгө оруулалт ороход хөршүүдээс бусад орны хувьд ямагт энэ босго бол байнга байж ирсэн. Яагаад гэхээр манай хууль тогтоомжийг ойлгох, түүнийг орчуулах, эргээд энэ бүх шат дамжлага, энэ бүх юмыг давдаг гэдэг чинь манай хөршүүдийн хувьд мэдээжийн ойлгомжтой асуудал байдаг. Үүнээс цаашаа бид нар гуравдагч хөрш ярихаар энэ чинь бүрэн хаагддаг. Өнгөрсөн хугацаанд манай хөрөнгө оруулалтын гол түншүүдээ бод.

Яг ийм бэрхшээлтэй үед үнэхээр Монголд ямар хөрөнгө оруулагч байдаг вэ гэхээр, Туул жин пан дүүрч. Үүний хажуугаар Алтан дорнод гээд иймэрхүү хэмжээнд өнөөдөр бид нар бүгдийг л амссан шүү дээ. Ийм л хөрөнгө оруулагчид ирнэ. Битгий эргэлз. Эд нар ямар ч Засгийн газраас зөвшөөрлөө авч чадна. Харин бидний хүсээд байгаа хөрөнгө оруулагчдаа яаж энэ босгоос нь чөлөөлөх вэ гэдэг асуудлаа үнэхээр бид бодох ёстой. Энэ өөрөө Монголын эдийн засгийн хөгжлийн ирээдүйн асуудал шүү. Тийм учраас Эдийн засгийн байнгын хороон дээр хэлэлцээгүй гэж сая яригдчихлаа. Би гайхаж байгаа юм. Энэ бол байж болохгүй. Мэдээж аюулгүй байдал талаасаа бид нар түүнийг хорино, үүнийг ингэнэ гэхээсээ илүү үнэхээр Монгол Улсад цаашид аюулгүйн нөхцөл байдалд ямар нэгэн эрсдэл тулахгүй байх тэр нөхцөл байдлыг хангах ёстой. Үүнийгээ ажлын хэсэг сайн бодсон уу гэдгийг л асуух гэсэн юм.

Д.Дэмбэрэл: Одхүү хариулья.

Д.Одхүү: Баярлалаа. Зарчмын хувьд Болд гишүүний хэлж байгаа, асууж байгаа саналтай нэг талын санал нэгдэж байна. Яагаад гэхээр өчигдрөөс хойш Австрали, Япон, өнөөдөр Америкийн элчин сайдын яамны эдийн засгийн албаны хүмүүс нь Төрийн ордонд ирж уулзлаа. Би чадах ядахаараа тайлбар өгсөн л дөө. Анх өргөн барьчихаад энэ маань дөнгөж хэлэлцэж эхлээгүй байгаа. Энэ хууль өргөн баригдчихаад хоёр жил гаруй хугацаанд дарагдсан. Тийм учраас энэ хууль угаасаа Их Хурал дээр өргөн баригдаад хэлэлцэгдэж явсан гэдгийг тайлбарлаж өглөө. Бид сонгуулийн өмнө яаран сандран үүнийг хийж байгаа бишээ гэдгээ тайлбарлаад.

Хоёрдугаарт нь, өргөн барьсан хууль дээр ажлын хэсэг ажиллаад, түүний бүрэлдэхүүнд Энхболд гишүүний ахалсан ажлын хэсэг нэлээн өөр болгосон гээд сүүлийн үндсэн зарчмыг ярихаар зөв ойлгож байнаа, Болд гишүүн ээ. Бас харьцангуй ойлгож эхэлж байна. Тэгээд би танай улсуудад ийм төстэй хуулиуд байгаа. Зарим улсууд нь бүр түүнээс илүү хатуу хуулиуд байгаа, үүнтэй ойролцоо. Тэгэхээр энд та нар гайхаад, Монголчуудыг Зимбабве юм уу? энд тэндэхтэй харьцуулаад байх юм байхгүй ээ. Монгол Улс бусад улстай адилхан өөрийн гэсэн үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай, тэр битгий хэл өөрийнхөө эдийн засгийн аюулгүй байдалтай холбоотой аливаа шийдвэрийг гаргах нь өнөөдөр Монгол Улсын хувьд амин чухал шаардлага болсон байгаа гэдэг ийм байдлаар тайлбар өгсөн. Тийм учраас мэдээж Их Хурал энэ асуудлаа шийдээд явна.

Миний ажлын хэсэг дээр барьсан байр суурь бол энэ хууль хэдийгээр зарим талаар буруу ойлгогдож тайлбарлагдаж байгаа боловч энэ хууль гараад хэлэлцэгдээд явна. Зарим талаар өөрчлөгдөж байгаа. Тэр гуравдагч этгээд гээд бид ажлын хэсэг дээр томъёолоод зарим талаар ярьсан юман дээр хөрөнгийн бирж дээр арилжаалагдаж байгаа хувьцаануудын шилжилтийг та нар хянаж чадахгүй байж яаж зөвшөөрөл авах юм бэ гэсэн асуултууд байсан. Үүнийг бид хоёр дахь хэлэлцүүлэг дээр ярьж гэсэн ийм хоёр байдлаар буцаж ярьсан.

Гурав дахь юм нь болохоор эргэн үйлчлэх үү гэж асуугаад байна. Одоо зарчмын зөрүүтэй саналын томъёолол дээр би дараа нь цөөнх болсон асуудлаар тайлбар өгчихнө. Үүнээс бусад асуудлаар сүүлийн хоёр хоног сонирхсон тэр гадаадын элчин сайдын яамны эдийн засгийн зөвлөхүүдийн асууж байгаа асуултад хариулсны дараа их том драм болж, уурлаж Монгол Улсын хувьд хөрөнгө оруулалт хаагдлаа гэж зарлахгүй байна, гайгүй байна билээ. Тийм учраас гишүүддээ амлахад мэдэхгүй та бүхэнтэй бас харьцаж л байгаа байлгүй, надтай

уулзсан улсуудын дүр төрхийг харахад бас харьцангуй ойлгож хандаж байгаа шүү, гишүүд ээ. Энэ дээр драм болгоод энэ хуулийг хойшлуулах үндэслэл болохгүй гэж миний хувьд үзэж байна.

Хоёр дахь асуудал нь, Эдийн засгийн байнгын хороогоор яагаад хэлэлцүүлээгүй байна вэ гээд зарчмын зөрүүтэй санал оруулаад байна. Түүнийг горимын дагуу Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцүүлэхэд болохгүй ч юм байхгүй. Тэгэхдээ нэг л юм байгаа нь бид өнөөдөр энэ хуулийн нөхцөлөөс болоод их олон байгууллага, юмны нүдний үзүүрт байгаа болохоор бид дахиад эндээсээ ухраад Их Хурлын чуулганаасаа дахиад Эдийн засгийн байнгын хороогоор хуралдаагүй гээд хуралдах гээд яваад орох юм бол энэ хууль чинь гарах, гарахгүй асуудал хүнд болно шүү дээ. Энэ нөхцөл байдалд Их Хурал өөрөө энэ хуулийг гаргахгүй байна гэсэн ойлголт ард түмэнд гарна. Энэ чинь өөрөө ашиг сонирхлын зөрчилтэй байгаа хүмүүсийн лобби яваад энэ Их Хурал чинь амаа үдүүлсэн гээд Сонгуулийн өмнө эрхмүүд минь тэгж ард түмэндээ ойлгогдох болно шүү. Тийм учраас энэ дээр санал гаргаж байгаа гишүүд зарчмын зөрүүтэй саналаад аваад татчихвал, би ч гэсэн Аюулгүй байдлын байнгын хороо, Эдийн засгийн байнгын хороонд хоёуланд нь л байгаа. Би бол энэ байр сууриа Эдийн засгийн байнгын хороон дээр илэрхийлээд явах учраас ингэж айхтар шаардах шаардлага байна уу даа. Үүнийгээ хэлэлцээд, зарчмын зөрүүтэй саналаа хэлэлцээд явбал яасан юм бэ? Эдийн засгийн байнгын хороон дээр нэг их аймаар зарчмын юм гарахгүй байх гэж би хувьдаа бодоод байгаа юм. Тэгээд үүнийг дэмжиж өгөөч.

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Түрүүн хариулж эхлэхдээ хэлсэн. Бидний энэ чуулганы хуралдаан дээр хэлэлцэж байгаа явц бол бас үүнийг болгоомжлох үүднээс сонирхож байгаа талуудад нэлээн ойлгогдож болохуйц тайлбар болох болов уу гэж бодож байна. Би Болд гишүүний хэлж байгаа нэг зүйлтэй санал, манай энэ Их Хурал цаашдаа ч гэсэн. Гадаад харилцаатай холбоотой тийм асуудлаар хууль тогтоомжийг гаргахын өмнө ерөнхийдөө тэр бодлого гадна талд ойлгогдсон байх нь маш чухал ач холбогдолтой зүйл. нөгөө нэг нь ерөөсөө нийт Монголын сонгогчиддоо гаргах гэж байгаа хууль ямар үзэл санаагаар гарах гэж байгаа вэ гэдэг нь зөвөөр ойлгогдож эхэлсэн байгаад Улсын Их Хурал хэлэлцэх юм бол энэ бол чухал. Тэгэхгүй бол энэ завсар хооронд чинь өөр сонирхлын үүднээс үүнийг үл ойлголцлын парламентын олон түмнээсээ, эсхүл Монголыг гадаад ертөнцөөсөө салгах гэж оролдох тэр юманд энэ дээр анхаарч үзэх хэрэгтэй.

Д.Дэмбэрэл: Энхбат гишүүн асуултаа тавья.

Д.Энхбат: Үнэхээр буруу ойлголт гадуур их байгааг бүгдээрээ ярьж байгаа. Үүнтэй холбогдуулаад зарчмыг нь Их Хурлын даргад, бусад хүмүүст хэлэхэд, иймэрхүү томоохон хуулиудыг яг тэр Канадыг дуурайгаад хэлэлцэхээсээ нэг сарын өмнө интернэт дээр тавьдаг хууль журам хэрэгтэй юм билээ. Тэгэхгүй бол их өөр өөрөөр тайлбарлаад, өөр өөр яриад яваад байдаг. Үүнийг хуульчлах ёстой. Ялангуяа Монгол Улс эдийн засгийн талаар дэлхийд нээлттэй болж байгаа энэ үед хөндлөнгийн аль эсхүл хариуцлагагүй сэтгүүлчийн үгээр бүх юмыг хийж болохгүй. Тийм учраас Их Хурал өөрөө тийм процедуртай болох нь гарцаагүй хэрэгтэй нь харагдаж байгаа юм.

Нөгөө дэх нь нэг асуулт байгаа. Үнэхээр энэ бол хөрөнгө оруулалтыг хорьж байгаа бишээ гэдгийг бүгд ойлгож байгаа. Энэ бол хөрөнгө оруулалтыг бүртгэж байгаа, тухайн үед бодлогын зохицуулалт хийх. Гэхдээ нэг айдас байгаад байгаа. 51 хувийн зөвшөөрөл өөрөө авлигал болохгүй байх баталгаа хаана байгаа вэ гэж.

Өөрөөр хэлбэл авлигын маш том эх үүсвэр болохгүй байх. Тэгэхээр хоёр асуулт асууя.

Нэгдүгээрт нь, ажлын хэсгийнхнээс яг 51 хувийн баталгааг авлигал болгохгүй байхаар хийнэ гэсэн концепци хэлэхгүй юу? нэгдүгээрт.

Хоёрдугаарт, манай Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд байгаа. Гадаадын аль нэг орны хөрөнгө оруулалт, нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс илүү давахгүй байх ёстой гэж. Энэ механизм энэ 51-тэй яаж уялдаж байгаа юм бэ? өөрөөр хэлбэл гадныханд бид нар энэ 51-ийг бас хэрэглэж магадгүй вэ гэдгийг бас тодорхой хэлэх ёстой. Өөрөөр хэлбэл авлигагүй байх баталгааг тодорхой хэлэх ёстой. Хоёрдугаарт нь, гарцаагүй зогсоох бас нөхцөлүүдийг хэлэх ёстой. Нэгэнт л 51 гэдэг тоо байгаагаас хойш зогсоох магадлал байж л байна гэсэн үг. Тэгэхээр тэр магадлал нь ердөө 10 хувь юмаа. Энэ нь тухайн орны хөрөнгө оруулалт, гуравны нэгээс давсан үед ч гэдэг юм уу? бүр гарцаагүй зогсоох нөхцөлүүдээ мөн огт зогсоохгүй нөхцөлүүдээ авлига байхгүй байх баталгаануудаа тодорхой тусгахгүй бол энэ чинь тойроод л нэг таамаг яваад байна. Дараа нь 6 сарын дараа мартчихаад Их Хурал маань 51-ийг бүр хатуу хорих ч юм уу? хатуу бүр өөр юм болгочих аюултай шүү дээ. Тэгэхээр дараагийн алхмуудын тодорхой концепцийг нь хэлэхгүй юу?

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Хариулъя. Одохуу

Д.Одохуу: Энхбат гишүүний асуултад хариулахад, хуулийн 7 дугаар зүйлд яг энэ тухай нэлээн тодорхой байгаа. 7.2-т, хүсэлтийг хүлээж авч, хэлэлцэж шийдвэрлэхтэй холбогдсон нарийвчилсан журмыг Засгийн газар энэ хуульд нийцүүлэн батална гэж тавьчихаад 7.3-т, таван үндсэн зүйлээр зөвшөөрөл өгөх, нягтлах үндэслэлүүд нь, нэгдүгээрт нь, хөрөнгө оруулалтын аливаа үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтын шинж чанар нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд харшилсан эсэх, хоёрдугаарт нь, хүсэлт гаргагч нь Монгол Улсын хууль тогтоомж, бизнесийн тогтоосон хэм хэмжээг дахин сахин биелүүлэх, нөхцөл боломжийг хангасан эсэх. Гуравдугаарт нь, хөрөнгө оруулалт нь тодорхой салбар дахь өрсөлдөөнийг хаах, монополь тогтоох шинжийг агуулсан эсэх. Дөрөвдүгээрт нь, хөрөнгө оруулалт нь Монгол Улсын төсвийн орлого, бусад бодлого үйл ажиллагаанд ноцтой нөлөөлөл үзүүлэх эсэх, Тавд нь, хөрөнгө оруулалт нь тухайн салбарын үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх эсэх гээд өөрөөр хэлбэл нэлээн тодорхой байдлаар ийм нөхцөлүүдээр татгалзах буюу эс татгалзах үндэслэл гарна гэсэн байгаа юм. Тэгэхээр Энхбат гишүүний асуулт бол их гоё асуулт байна. Засгийн газарт энэ хуулийг гаргахдаа хатуу үүрэг өгөх ёстой. Зөвхөн энэ үндэслэлүүдийг тодруулсан байдлаар ийм нөхцөл байдлын үндсэн дээр зөвшөөрөх, эс зөвшөөрөх нөхцөлөө тавина. Түүнээс ямар нэгэн албан тушаалтны субъектив ойлголтоороо тайлбарладаг ийм журмыг гаргаж болохгүй гэдгийг хатуу зааж өгөх ёстой. Тэгж байж авлигал байна. Тэгэхдээ авлигал чинь хоёр янз байгаа шүү. Тэр нь юу вэ гэхээр төр, засгийн байгууллагын түвшинд удаан байх нэг ийм вариант байгаа. Нөгөө талд нь бас цаг хугацааны хувьд хүндрүүлэх асуудал байгаа учраас Засгийн газар энэ хуулийн 7.4-т заасан саналыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 45 хоногийн дотор зөвшөөрсөн, эс зөвшөөрсөн шийдвэрийн аль нэгийг гаргана гээд хугацаагаар нь нэлээн тулгасан байгаа гэсэн үг. Тэгэхээр өөрөөр хэлбэл дургүй байж болно, дуртай байж болно, тэгэхдээ ямар нэгэн шийдвэрийг гаргах ёстой гэсэн ийм заалт. Мэдээж дээшээ янз бүрийн юм болно. Тэгэхдээ одоо энэ хуулийг хэрэгжүүлж эхлэх үндэслэл нь бараг дараагийн Засгийн газар болох байлгүй дээ. Тэгээд тэр үед нь миний горьдож

байгаагаар авлигад бага идэгдсэн, шударга түшээд олон гарч ирэх байлгүй дээ гэж бодож байна даа.

Д.Энхбат: Одоо гуравны нэг нь давчихсан тохиолдолд энэ хуулийг шууд хэрэглэх үү гэж асууж байгаа юм. Гуравны нэг нь давах магадлал хангалттай болчихоод байгаа шүү дээ.

Н.Энхболд: Энхбат гишүүн баталгааны талаар асуугаад байна. Ер нь аливаа хууль гараад үг, үсэг агуулгыг яг ягштал мөрдөж ажиллана гэж бодож л гаргана шүү дээ. Түүнээс хууль гаргаж байгаа улсууд энэ хууль 100 хувь хэрэгжихийг би батална гэж хэн ч хэлэхгүй байх, хэлбэл Их Хурал бүхэлдээ л хэлэх байх. Түүнтэй яг адилхан тоо нь хэд ч байсан энэ хууль гарсан хойно энэ хуулийн үг, үсэг, агуулгыг яг чанд мөрдөөд, тэгээд Монгол Улсын эрх ашгийг төрийн албан хаагчид хамгаалж, чин сэтгэлээсээ ажиллана гэж бидний итгэж байгаа итгэл л түүний баталгаа гэж хэлэх байна. Боловсруулж байгаа, ажлын хэсэгт ажилласан хүмүүс.

Буцааж хэрэглэхийн хувьд бол буцааж хэрэглэхгүй гэж бодож байгаа. Гуравны нэгийн хувьд бол одоо ч нарийн тооцвол нэг улсынх гуравны нэгээс хэтэрчихсэн явж байгаа. Энэ хуультай, хуульгүй. Бид нар яваандаа л үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тохируулаад бусад хөрөнгө оруулагчид, гуравдагч хөршүүд, өөр хаанаас эх үүсвэр байдаг, тэндээс хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх /Хугацаа дуусав/.

Д.Дэмбэрэл: Маш их нарийн ярилцах шиг боллоо. Саналуудаа хэллээ. Үг хэлэх гишүүн байна уу.

Уг нь энэ анхны хэлэлцүүлэг явж байгаа. Үг хэлэхгүй байх ёстой юм. Санал хураагаад явдаг горимтой шүү дээ. Энэ уг нь анхны хэлэлцүүлэг. Санал хураагаад явах ёстой. Гишүүд тэгж ойлгож байгаа биз дээ. Хуулиараа явбал яасан юм бэ? Хуулиараа бол зарчмын зөрүүтэй саналаар санал хураагаад л явах ёстой. Тэгвэл эдгээр гишүүд горимоороо явах учраас үг хэлэх асуудал байхгүй. Ойлголоо. Хуулиараа явъя.

Д.Зоригт: Миний горимын санал бол өнөөдөр энэ хэлэлцүүлгээс харахад маш олон гишүүд энэ хуулийн хүрээг тэлж, хэтэрхий хавтгайруулж хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг бүгдийг зөвшөөрч, том, жижиг гэж ялгалтгүй зөвшөөрлийн системд оруулах гээд байна гэсэн шүүмжлэл гараад байгаа юм. Энэ хөрөнгө оруулалтын асуудал бол улс орны эдийн засаг, өрсөлдөх чадвар гээд их олон юмтай холбоотой учраас бид нар энэ асуудлыг Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцээд, саналаа гаргачихвал яасан юм бэ гэсэн юм.

Д.Дэмбэрэл: Баярсайхан гишүүн

Ц.Баярсайхан: Энэ хууль өргөн баригдаад нэлээн удаж байгаа юм. Эхний хоёр ч удаа өргөн барихад бид нар үндсэндээ энэ хуулийн үзэл баримтлалыг нэлээн олон талаас нь яриад ойлголцож, бас санаачилсан гишүүний хувьд би бас оролцож байсан. Бид нар гадны хөрөнгө оруулалтыг тодорхой хязгаарласан зүйлүүд хуулиудад байгаа. Жишээлбэл, Тендерийн хуульд хуучин бол нэг тэрбумаас дээших хөрөнгө оруулалт дээр гадныхан орж болдог байсныг нь хязгаарлаад 10 тэрбумаас доош гадныхан орж болохгүй гэсэн ийм зүйл хийсэн. Төмөр замын тээврийн хуульд суурь бүтэц бол төрийн өмч байна гээд хийчихсэн.

Энд гадныхан оролцох ямар ч эрх зүйн үндэслэл байхгүй. Өнөөдрийн энэ өргөн барьсан хуульд санал хураагдаад 3 салбар болгож байна. Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцье гэсэн саналыг ойлгож байна. Тийм учраас хоёрдугаар хэлэлцүүлгээр сая гишүүдийн гаргасан, эцсийн хэлэлцүүлэг дээр өөрөөр хэлбэл, тодорхой гэрээ хэлцлийн дүнгээр хязгаарлах уу гэсэн асуудал байна. Том, жижгээр нь ангилах уу гэдэг асуудал байна. Ийм цөөн хэдэн асуудлаар эцсийн хэлэлцүүлэг хийхдээ Аюулгүй байдлын болон Эдийн засгийн байнгын хороод хамтраад хуралдчихвал одоо горимын санал хэлэлцэхгүйгээр горимын саналаар хураагаад явчихъя гэсэн ийм саналтай байна. жишээлбэл, бид олон жил ярьж байгаа, хайгаагүй хэрнээ тодорхой илэрц гэдэг юм уу? өмнө хийсэн хайгуулын материалаар гадны компанийхан гадны хөрөнгийн бирж дээр томоо хэмжээний мөнгө босгож байгаа юм. Эндээс Монгол Улсын төсөвт юу ч ордоггүй. Тэр орд газраа ямар нэгэн ашиглалт явуулаагүй хэрнээ бие биендээ дамлаад худалдчихаж байгаа юм. Энд мөн ямар нэгэн хязгаарлалт алга. Ямар нэгэн орлого алга. Дээр нь өнөөдөр эдийн засаг, санхүүгийн байдалд нөлөөлж байгаа нэг томоохон асуудал бол олон улсын давхар татварын гэрээнүүд байгаа. Ингээд ийм татвартай холбоотой юмнуудаа энэ хуулийн дараа хэлэлцэх ёстой. Харамсалтай нь энэ парламентын хугацаа дөхөж байна. Тийм учраас энэ чиглэл рүү тодорхой алхам хийх эхлэлийг энэ парламент тавих ёстой гэсэн ийм байр суурьтай байгаагаа хэлэхийг хүсч байна.

Д.Дэмбэрэл: Зоригт гишүүний саналыг Баярсайхан гишүүн тодотгож хэллээ гэж үзэж байна. Зоригт гишүүн зөвшөөрч байна уу? Зөвшөөрч байгаа юм байна. Тэгвэл асуудал ингэж байна. Одоо бол энэ хэлэлцүүлгээ хийчихье. Эцсийн хэлэлцүүлгийн үед Эдийн засгийн байнгын хороо хэлэлцээд, дүнгээрээ гэнэ үү? жижиг, томоор нь ялгана гэнэ үү? хоёр, гурван тодорхой асуудал яриад байгаагаа нөгөө гуравны нэгээрээ үндсэн Байнгын хороог Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо гэж тогтсон шүү дээ. Тэндээ саналаа өгөөд, эцсийн хэлэлцүүлгийн үед саналаа оруулаад ирье. Ингээд явъя.

Энэ горимын саналыг хураалгая. Баярсайхан гаргасан, эцсийн хэлэлцүүлгийн үед Эдийн засгийн байнгын хорооны саналыг нэгтгэн оруулж ирье гэсэн саналыг дэмжье.

40 гишүүн санал хураалтад оролцож, 26 гишүүн зөвшөөрч, 65 хувийн саналаар Баярсайхан гишүүний горимын санал дэмжигдлээ.

Анхны горимын санал гаргагч үүнийгээ дэмжиж байгаа.

Бат-Үүл гишүүн Эдийн засгийн байнгын хороогоор хэлэлцэх үед зарчмын хоёр, гурван юм байгаад байх шиг байна, гишүүд маргаад байгаа түүнийгээ сайн ярилцаарай.

Ингээд санал хураалт явуулъя. Энэ саналаа хураагаад тэгээд эцсийн хэлэлцүүлэг дээрээ сайн ярья.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дэмжсэн саналууд:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд, Р.Гончигдорж, Х.Наранхүү, Д.Одхүү нарын гаргасан, Төслийн нэрийн “бүхий” гэсний дараа “салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 27 гишүүн зөвшөөрч, 69,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсгийн “энэ хууль” гэсний өмнө “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Өрсөлдөөний тухай хууль,” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 23 гишүүн зөвшөөрч, 59,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.1.Гадаад улсын төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, аж ахуйн нэгж, олон улсын байгууллага, тэдгээртэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээд Монгол Улсад үйл ажиллагаа эрхлэх, эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, компанийн үүнэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээдэд хөрөнгө оруулалт хийх тохиолдолд Монгол Улсын Засгийн газраас зөвшөөрөл авна.” гэсэн саналыг дэмжье.

Үүнэгдмэл гэдгийг чинь би сайн ойлгохгүй байна.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 26 гишүүн зөвшөөрч, 66,7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

4.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.2.Гадаадын хөрөнгө оруулагч, түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээд энэ хуулийн 5.1-д заасан стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа эрхлэхэд, эсхүл эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжтэй энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хэлцлийг байгуулахад Монгол Улсын Засгийн газраас зөвшөөрөл авна.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 28 гишүүн зөвшөөрч, 70,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

5.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.3 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.3.Энэ хууль нь Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээний хүрээнд хийгдэж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцаанд үйлчлэхгүй.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 28 гишүүн зөвшөөрч, 70,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

6.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.6 дахь заалтын “4.1.1-д заасан компаний” гэсний өмнө “4.1.1-д заасан аж ахуйн нэгжийг шинээр үүсгэн байгуулах,” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 28 гишүүн зөвшөөрч, 70,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

7.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.7 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“3.7.Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийн гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хувь 49 хүртэл байж болох бөгөөд үүнээс илүү гарах тохиолдолд Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 19 гишүүн зөвшөөрч, 51.3 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

Уучлаарай, үүнийгээ эцсийн хэлэлцүүлгийн үед дахиж Байнгын хороо авч үзээд оруулж ир. Түрүүчийн саналд 39 гишүүн оролцсон. Ойлгож байна, гурав дахь хэлэлцүүлэг нь байж байна шүү дээ. Та нар өөрсдөө саналаа өгчихөөд. Тийм ёс миний энэ хурал удирдаж байх үед байгаагүй.Эцсийн хэлэлцүүлгийнхээ үед л үүнийгээ босгож ир. Та нар болохгүй гэснээр юм болгож байдаг ёс хаана байна вэ?

Энхболд гишүүн. Өөрсдөө анхааралтай ханд л даа. Би хүртэл дэмжээд л дарсан шүү дээ, өөрсдөө буцаагаад л дарсан шүү дээ. Өөрсдөө буцааж дарчихаад. Энхболд гишүүн

Н.Энхболд: Энэ хууль батлагдахгүй хоёр, гурван жил болсон, сая арайхийж ойлголцолд хүрч байгаа гол зарчмын агуулгатай заалт нь энэ шүү дээ. Тэгээд би гишүүдийгээ жаахан анхааралтай хандаач ээ гэж хэлэх байна. Хэрэв одоо энэ ингээд унахаар явж байгаа бол нөгөө анх орж ирсэн 51 хувь, бусад бүх юмнууд нь бүгд дагаад байхгүй болж байгаа юм. Бид нарын хийсэн ажил ч хэрэггүй болно, энэ хууль ч гарахгүй тал руугаа орно. Энэ гарахгүй тал руугаа орно. Энэ тохиолдолд ингээд явбал жишээ нь би дахиад ажлын хэсэгт ажиллахад их хэцүү болж байна. Тийм учраас саяныхаа хураасан саналыг хүчингүйд болгох горимын санал хураагаад тэгээд тэр нь дэмжигдвэл та энэ саналаа дахиад нэг хураалгаж өгөөч гэж хүсч байна.

Д.Дэмбэрэл: Гишүүд анхааралгүй байсан учраас 7 дахь саналыг хүчингүйд тооцъё гэсэн санал хураалт явуулъя. 7 дахь санал хураалтын дүнг хүчингүйд тооцъё.

Анхааралтай байгаарай.

40 гишүүн санал хураалтад оролцож, 25 гишүүн зөвшөөрч, 62,5 хувийн саналаар 7 дахь саналыг дахин хураах нь зүйтэй гэж гишүүд үзлээ.

7 дахь саналын томъёоллыг би уншсан. Байнгын хороо дэмжсэн санал байгаа. Дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 24 гишүүн зөвшөөрч, 60,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

8.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1 дэх заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“4.1.1.“стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж” гэж /цаашид “стратегийн аж ахуйн нэгж” гэх/ энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжийг;” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 25 гишүүн зөвшөөрч, 62,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

9.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх заалтын “энэ хуулийн 3.1-д зааснаас бусад” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 29 гишүүн зөвшөөрч, 69,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

10.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.6 дахь заалтын “гадаадын хөрөнгө оруулагч,” гэснийг “гадаадын хөрөнгө оруулагчийн болон” гэж өөрчлөх саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 27 гишүүн зөвшөөрч, 67,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

11.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн ““зах зээлийн үнэлгээ” гэж тухайн хугацаанд тодорхой зах зээлд бүртгэлтэй энэ хуулийн 4.1.1-д заасан компаний тухайн өдрийн хаалтын ханшаар илэрхийлэгдэж буй нийт үнэлгээний дүнг” гэсэн 4.1.7 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 26 гишүүн зөвшөөрч, 65,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

12.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн ““Монголын тал” гэж Монгол Улсын иргэн, үндэсний аж ахуйн нэгж, Монгол Улсын Засгийн газар, түүний хяналтад байдаг байгууллагыг;” гэсэн 4.1.8 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 27 гишүүн зөвшөөрч, 69,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

13.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн ““үндэсний аж ахуйн нэгж” гэж Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд үүсгэн байгуулсан аж ахуйн нэгж, хувьцаа нь 100 хувь Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээдийн эзэмшилд байгаа компанийг.” гэсэн 4.1.9 дэх заалтыг хасах саналыг дэмжье.

Ганхуяг гишүүн асуултаа тавья.

Д.Ганхуяг: Тодруулъя. Ажлын хэсгээс асуух гэсэн юм. Энэ хасагдаж байгаа юм байна. Гэхдээ үндэсний аж ахуйн нэгж гээд бид нар нэлээн их ярьдаг. Тэгээд яг хуулиар тодорхойлсон тодорхойлолт бараг ямар ч хуульд байхгүй болов уу гэж ингэж ойлгож байгаа юм. Тэгээд уг нь байлгамаар байгаа юм. Энэ тодорхойлолтыг уг нь энэ дашрамд хийгээд авбал зүгээр юм байгаа. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж

гэж 25 хувиас дээш хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийг хэлнэ гээд заачихсан байгаа юм. Тэгэхээр ямар ч байсан хасч байгаа юм байна. Ер нь үндэсний аж ахуйн нэгж гэж тодорхойлолтыг энэ хууль болон ямар нэгэн хуульд өөр байдлаар, хувь хэмжээгээр тодорхойлж байгаа юу гэдгийг асууя.

Хоёрт нь, Одхүү гишүүн нэг зүйл ярьсан. Тэгэхдээ Одхүү гишүүнийг ярьснаас хойш энэ хуулийн ажлын хэсгийн бэлтгэсэн санал дээр эрээд олохгүй байна. Монополь аж ахуйн нэгж гэж ярьсан. Бид нар түүнийг монополь бол гадаад үг, тэгээд Өрсөлдөөний тухай хуульд зааглаад өгчихсөн байгаа. 100 хувь төрийн өмчийн тэгээд цахилгаан, ус нийлүүлдэг энэ аж ахуйн нэгжийг зүй ёсны монополь, тухайн зах зээлд нийлүүлж байгаа бараа бүтээгдэхүүний гуравны буюу түүнээс дээшихийг нь давамгайл байдалтай гээд ингээд оруулчихсан байгаа. Хэрэв тэр хавийн тодорхойлолтыг энэ хуульд авч байвал давамгайл байдалтай аж ахуйн нэгж гэдгээр явахгүй бол болохгүй байгаа шүү гэдгийг. Маш зүйтэй заалт нь анхны санал дээр Өрсөлдөөний хууль гээд маш зөв оруулсан байна билээ. Үүнийг бас тодруулъя. Тийм монополь гэсэн заалт энэ хуульд хаа нэгтэй оруулсан уу? үгүй юу? Үүнийг тодруулах гэсэн юм. Баярлалаа.

Д.Дэмбэрэл: Одхүү гишүүн хариулъя.

Д.Одхүү: Ганхуяг гишүүний асуулт зөвөө, зөв. Тэгэхдээ энд ийм байгаа юм. Үүнийг Энхболд дарга аа, яг энэ 13 дээр байгаа үндэсний аж ахуйн нэгж гэдгийг одоо хасах санал хураалтыг хийж болмооргүй юм байна. Яагаад гэхээр 28 дугаар санал дээр Гончигдорж, Мөнх-Очир гишүүд, бид гурвын оруулж байгаа стратегийн аж ахуйн нэгж нь аливаа бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ худалдан авахдаа Монгол Улсад бүртгэлтэй, Монгол Улсын үндэсний аж ахуйн нэгжид гэсэн энэ томъёолол дэмжигдсэн учраас автоматаар хасагдахаасаа буцаад энэ дэмжигдэх тохиолдолд Дэмбэрэл дарга аа, энэ буцаад яг Ганхуяг гишүүний хэлдгээр буцаж орох ёстой. Харин тэр монополийн гэдэг бол хуулиараа тэнд байгаа заалтууд наашаа орж ирнэ гэж би ойлгож байгаа.

Тийм учраас протоколд тэмдэглүүлж байгаа нь, энэ 13 дугаар саналыг одоо хураалгаад хэрэггүй гэж хэлж байгаа. Хурааж болохгүй, яагаад гэвэл 28 дугаар санал чинь дэмжигдсэн шүү дээ. Энэ чинь тодорхойлолт шүү дээ, Энхболд дарга аа. Тийм учраас би танд юу гэж хэлэх гэж байна вэ гэхээр, Дэмбэрэл дарга аа, 28 дугаар санал дэмжигдсэн тохиолдолд автоматаар энэ буцаад сэргэх ёстой. Энэ саналыг одоо хураалгаж хэрэггүй гэсэн санал оруулж байна.

13 дугаар саналыг одоо хураалгахгүй байж байгаад 28 дугаар саналын дараа автоматаар үлдэх ёстой болж байна гэж хэлэх байна.

Д.Дэмбэрэл: Баярлалаа. Үүнийг түр азналаа. 14 дэх саналыг 28-ын дараа хураана.

14.Төслийн 4 дүгээр зүйлд дор дурдсан агуулгатай 4.1.10 дахь заалт нэмэх:

“4.1.10.“хөрөнгө оруулалт хийх” гэж Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасныг, түүнчлэн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжийн гадаад улсад бүртгэлтэй компани, түүний охин болон хараат компани, тэдгээртэй нэгдмэл сонирхолтой этгээдийн хувьцааг худалдан авах, шилжүүлэхийг.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 24 гишүүн зөвшөөрч, 61,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

15.Төслийн Хоёрдугаар бүлгийн гарчгийн “үйл ажиллагаа, аж ахуйн нэгж, хэлцэл хийх” гэснийг “зөвшөөрөл авах хэлцэл” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 39 гишүүн оролцож, 23 гишүүн зөвшөөрч, 59,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

16.Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 хэсгийн “эрдэс баялаг, хүнс, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, зам, тээвэр, мэдээлэл, харилцаа холбооны” гэснийг “эрдэс баялаг, банк, санхүү, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбооны” гэж өөрчлөх саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 40 гишүүн оролцож, 24 гишүүн зөвшөөрч, 60,0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Д.Дэмбэрэл: Бямбацогт гишүүн

С.Бямбацогт: Баярлалаа. 16 дахь саналаар бид нар сая эрчим хүч, зам тээвэр, хүнс, хөдөө аж ахуй гэсэн салбаруудыг хасаад үндсэндээ 3 салбартай л үлдэж байгаа юм. Стратегийн ач холбогдолтой салбар маань маш явцуу болсон гэсэн үг. Тийм болохоор бид нар хуулийн төслийн 5.2-т байж байгаа бүхэлд нь хасах гэсэн саналыг дэмжмээргүй байгаа юм. Энд юу үлдэж байна вэ гэхээр, цаана нь эрчим хүч, зам тээврийн үйл ажиллагаа хасагдаад саяны 3 салбар үлдээд, цаана нь зайлшгүй юу хөндөх ёстой вэ гэхээр үйлдвэрийн зориулалттай тэсэрч, дэлбэрэх бодисын үйлдвэрлэл, тэдгээрийг түгээх үйл ажиллагаа, хот суурины усан хангамжийн эх үүсвэрийн нөөцийг ашиглах үйл ажиллагаа, химийн хорт бодис ашиглах, үйлдвэрлэх, явуулах, түгээх үйл ажиллагаа, био технологийн үйлдвэрлэл, реокомбинат, технологи, халдварт өвчин үүсгэгч үйл ажиллагаа гэсэн энэ бол зайлшгүй байх ёстой ийм 4 салбар үлдчих гээд байгаа юм. Хэрвээ одоо энэ саналыг бид нар унагаачих юм бол энэ хууль маань ингээд явчих бололцоотой. Эцсийн хэлэлцүүлэг дээр бид нар энэ асуудлыг зам тээвэр, эрчим хүчтэй холбоотой юмнуудыг нь хасаад, 5.2 дахь заалтаа хэвээр нь үлдээх бололцоо байгаа юм.

Ийм байдлаар энэ саналыг шийдэх боломж юу байна вэ? Аймаар том юм нь гайгүй болчих гээд байгаа юм. Яагаад гэвэл салбар хасагдсантайгаа холбогдоод. Энхболд даргаас би асууж байна.

Н.Энхболд: Бид нар аль ч салбарын байсан, ямар ч үйл ажиллагаа байсан, үйл ажиллагаа гэдэг юмыг энэ удаа зориуд орхиё гэж зарчмын тийм шийдэлд хүрсэн юм. Салбараа юу ч гэсэн тодорхойлоод авъя. Хуулиар урьд нь ингэж тодорхойлж байсан юм ерөөсөө байхгүй юм билээ. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал дотор хэдэн салбарын нэр байгаа. Гэхдээ энэ бол энд орохгүйгээрээ бусад салбар, энэ үйл ажиллагаанууд орхигдоно гэсэн үг биш. Цаашдаа өөр хууль тогтоомжуудаар баяжигдаад, нэмэгдээд явах бололцоотой гэж бодоод, ер нь бүхэлд нь үйл ажиллагаа гэсэн салбар доторхи жижиглэсэн үйл ажиллагаануудаа эндээсээ бүрэн хасъя гээд шийдсэн. Одоо энэ удаад үүнийгээ хасаад явсан нь дээр. Тэгэхгүй эндээс ингээд юм үлдчихвэл дахиад л үйл ажиллагаа гэж юуг хэлэх вэ гээд их олон юмнууд нэмж гарч ирэх гээд байгаа юм.

Цаана нь дахиад хуульд хэзээ ч нэмж орох нь нээлттэй байж байгаа. Үүнийг энэ удаа л ингэж тодорхойлж байгаа болохоос цаана нь аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд оруулсан бүхэл бүтэн 3 салбар тэр чигээрээ байж байгаа. Энэ дотор багтах, багтахгүй бүх үйл ажиллагаанууд байж байгаа. Дараа дараагийн алхам болгож хийе гэсэн.

Г.Занданшатар: Сая Зоригт, Мөнх-Оргил гишүүдийн гаргасан саналыг бас харгалзаж үзээд банк, санхүүгийн салбар тэр чигээрээ орчихоор сүүлчийн хэлэлцүүлэгт хэрэг болох үүднээс би протоколд тэмдэглүүлэх гээд байгаа юм. Тэр саналуудыг харгалзаж үзээд хадгаламж зээлийн хоршоо, жижигхэн банк бус санхүүгийн байгууллага бүгд Их Хурлаар орж ирэх болчихоод байгаа учраас эцсийн хэлэлцүүлэг дээр лимит тогтоох юмыг бас 100 тэрбум ч гэдэг юм уу? лимитийг энэ салбарууд дээр үлдээчихвэл яадаг юм бэ гэдэг юмыг протоколд тэмдэглүүлэх зорилгоор хэлж байгаа юм. Тэгэхгүй бол нэг жижиг жоншны уурхай гээд жижиг, сажиг юмнууд бүгд ороод Их Хурлаар зөвшөөрөл орох болно.

Д.Дэмбэрэл: 17 дугаар санал дээр гишүүд ярилцлаа. 17 бол төслийн дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсгийг бүхэлд нь хасах санал байгаа шүү дээ. Дараа нь асуудал гарч байгаа юмнуудаа эцсийн хэлэлцүүлгийн үед ярья.

17.Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсгийг бүхэлд нь хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 41 гишүүн оролцож, 20 гишүүн зөвшөөрч, 48,8 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

Эцсийн хэлэлцүүлгийн үед яриад ороод ир.

Гончигдорж гишүүн

Р.Гончигдорж: Гишүүд ээ, бид нар санал хураалтын томъёоллын дарааллуудыг гаргахдаа манай ажлын хэсэг ч анхаарах ёстой юм. Энд зарчим нь орчихсон бол зарчмын дагуу хасагдаж байгаа юмнууд нь үнэн хэрэг дээрээ автоматаар хасагдаад явах ёстой. Тэгэхгүй бол энэ ороод ирэх юм бол өмнөх урд талын том зарчим алдагдаад ерөөсөө бүхэлдээ юу ч үгүй болчихож байгаа юм. Үүнийг ялангуяа энэ санал хураалтын дарааллыг гаргахдаа энэ дэмжигдсэн учраас автоматаар энэ саналууд нь унана, энэ саналууд нь ийм болно гэдэг тэр логик дараалалд нь орохгүй бол яг ийм зөрчил гарч ирж байгаа юм. Тийм учраас дарга аа, горимын санал гаргаад саяны санал хураалтыг хүчингүй болгоод түрүүн үндсэн санал хураалтын үр дагаврынх нь хувьд дахин санал хураалт явуулъя гэсэн ийм саналтай байна.

Тийм учраас саяны санал хураалтыг хүчингүйд тооцох санал хурааж өгөөч гэж хүсч байна.

Д.Дэмбэрэл: Бямбацогтын тайлбарыг сонсоод горимын санал хураая.

С.Бямбацогт: Ажлын хэсэг бол салбаруудыг маш их хумисан. 3 салбар хасчихсан шүү дээ. Тийм болохоор бид нар үйл ажиллагаа гэдэг дээрээ зайлшгүй байх ёстой салбаруудыг үйл ажиллагаан дээрээ ороод явж байхад гэмгүй байх, зайлшгүй байх ёстой гэдэг үүднээс би саналыг хэлсэн юм. Тийм болохоор эцсийн хэлэлцүүлэг дээрээ бид нар энэ асуудлаа яриад, ойлголцоод үнэхээр хасахыг нь

хасаад, үлдээхийг нь үлдээгээд явчихъя. Зайлшгүй байх ёстой зарим үйл ажиллагаа байна. Салбар бол нэлээн хумигдсан. Ийм байдлаар явж болохгүй юм уу гэсэн саналыг хэлэх гэсэн юм.

Д.Дэмбэрэл: Горимын санал хураахын тулд 16 дээр байж болох зарим зүйлийг эцсийн хэлэлцүүлгийн үед ярилцъя гэсэн саналаар ярьж байна уу. Үүнийгээ дахиад горимын санал хураагаад хасчихъя. Тэгэхдээ Бямбацогт гишүүний 16 дээр зарим зүйл хаягдчихлаа гээд байгаа асуудлаа эцсийн хэлэлцүүлгийн үед яриад ороод ирье. Тэгж тохирлоо.

Гончигдорж гишүүний гаргасан горимын саналаар 17 дахь санал хураалтыг хүчингүйд тооцсугай гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 26 гишүүн зөвшөөрч, 61,9 хувийн саналаар түрүүчийн хураалгасан саналыг хүчингүйд тооцож байна.

Дахиад би саналаа хураая.

17.Төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсгийг бүхэлд нь хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Энэ дээр тохиролцсон шүү, тэр 16-г дахиж эргэж харъя гэж.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 33 гишүүн зөвшөөрч, 78,6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

18.Төслийн 5 дугаар зүйлийн “Зах зээлийн үнэлгээ нь 100.0 тэрбум төгрөгнөөс дээш аж ахуйн нэгж нь стратегийн аж ахуйн нэгжид хамаарна.” гэсэн 5.3 дахь хэсгийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 30 гишүүн зөвшөөрч, 71,4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Н.Энхболд: Түрүүн ч та санал хураахын өмнө хэлсэн. Сая гишүүдээс гарсан саналуудын дотор нэлээн олон гарсан санал бол энэ босгын тухай асуудал байгаа юм. Тэгэхээр бүхэлд нь хасах юмаа ингээд шийдчихлээ. Эцсийн хэлэлцүүлэг дээр салбар, салбараар нь тооцоо, судалгаа хийж үзээд тийм салбарт ийм, ийм салбарт тийм гэсэн асуудлыг бид нар заавал хөндөж ярих ёстой гэж бодож байна. Тэгээд гуравны хоёроороо дэмжигдээд гараад ирвэл, ингээд том, багаар нь харж үзэхгүй бол салбарууд нь өөр учраас анхаарах юм байх шиг байна. Үүнийг протоколд тэмдэглүүлж байгаад бид нар эцсийн хэлэлцүүлэг дээр ярьж гэж бодож байна.

Д.Дэмбэрэл: Сая бид нар энэ тухай асуудлыг Энхболд даргын хэлдгийг түрүүн яриад тохиролцсон.

Ганхуяг гишүүн

Д.Ганхуяг: Ажлын хэсгээс асуумаар байна. Үүнийг сонсооч гэж хэлэх гэсэн юм. Дараагийн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарыг Засгийн газар Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх юм байна. Ингэж ойлгож байна. Гэтэл энэ заалт өнөөдөр Монгол Улсад Ашигт малтмалын тухай хуульд байгаад хэрэгжихгүй

байгаагаас болоод өнөөдрийн өмнийн говийн элсний асуудал босч байгаа. Тэгэхдээ би энэ талаар ямар санал хэлэх вэ гэхээр, Ашигт малтмалын тухай хуулийн 9.1.5. Одхүү гишүүн маш сайн мэдэж байгаа. Стратегийн ач холбогдол бүхий ордод хамруулах саналыг Засгийн газар өргөн мэдүүлнэ. Бас нэг заалт нь стратегийн ордод орчихсон ордын төрийн эзэмшлийн хувь хэмжээг Засгийн газар өргөн мэдүүлнэ гээд заачихсан. Гэтэл 4 жил явлаа байдаггүй ээ, "тэг" энэ асуудлыг ерөөсөө шийдээгүй. Тэгэхээр ганцхан Засгийн газар гээд заачихаар Улсын Их Хурал өргөн мэдүүлдэггүй болох юм уу? Улсын Их Хурлын гишүүд яагаад байж болдоггүй юм бэ? өнөөдөр хоёр асуудал дээр улсын төсвийн хөрөнгөөр хайгуул хийсэн стратегийн ордуудын төрийн эзэмшлийн хувь хэмжээг тогтоох тэр саналыг Засгийн газар Улсын Их Хуралд орж ирэх ёстой Ашигт малтмалын тухай хуулиар, өнөөдөр "тэг". Мөн стратегийн ордод хамруулах саналыг Засгийн газар оруулж ирэх ёстой бас хэд хэдэн орд дуулдаад л байдаг, байдаггүй ээ. Ийм тохиолдолд яах юм бэ? Яг бодит тохиолдолд өнөөдрийн өмнийн говь элс гэж тэр компаний тэр доод талын нүүрсний нөөц бол Нарийн Сухайт гээд МАК-ний тогтвортой байдлын гэрээ хийчихсэн, тэр ордын нүүрсний хүдрийн нөөцийн нэг хэсэг нь. Хэрэв Засгийн газар өнөөдөр Нарийн Сухайтын ордын төрийн эзэмшлийн хэм хэмжээг тогтоолгох саналыг өргөн барьчихсан бол өнөөдөр бас ингэж цаашаа явахгүй байсан ийм асуудал. Одоо сүүлийн үед юу болж байна вэ гэхээр, жишээлбэл Шивээ-Овоо дээр ярья. Нөөцийг нь тогтоочихсон, проект хийгээд, уурхай ашиглалтад орчихсон байгаа. Гэтэл тойруулаад нөгөө тогтоосон хэмийг нь авчихдаг. Яг түүнтэй адил асуудал Нарийн Сухайт дээр, Оюу толгой дээр бас Оюу толгойн хүдрийн бизнес явж байхад хажуу талд нь бас нэг компанид лицензийн талбай өгөөд бас нөөцийнх нь 30 орчим хувийг авчихсан. Ийм байдалтай байгаа юм. Тэгээд ганцхан Засгийн газар өргөн мэдүүлнэ гээд тавьчихдаг. Нөгөө Засгийн газар нь өргөн мэдүүлдэггүй ээ. Тэгээд байгаад байдаг, ийм л болчихоод байгаа юм. Тийм учраас энэ дээрээ Засгийн газар гэдгийг нь авч явах юм уу? Улсын Их Хурал бас өргөн мэдүүлж болох тэр боломжийг нь нээж өгөх юм уу? яах юм бэ? энэ дээр хариулт өгөөч гэж хүсэх байна. Тийм учраас ажлын хэсэг энэ дээр юу гэж бодож байна вэ? Ганцхан Засгийн газраар хязгаарлаж болохгүй байна. Эцсийн эцэст хариуцлагыг Улсын Их Хурал хүлээнэ, Улсын Их Хурал сонгуулиараа л хариуцлага хүлээдэг шүү дээ. Үүнээс чинь болоод энэ Монголын баялгийг гадаадад хоёр компани хоорондоо наймаалцдаг боллоо. Монголд ашиггүй бол гадаадын хөрөнгө оруулалтаар яадаг юм бэ? ийм сонин юм боллоо. Ашиглалтын лицензээр баялгаа ломбардад тавьчихдаг боллоо. Тийм учраас үүнийгээ үзэхгүй бол болохгүй байна шүү. Зөвхөн Засгийн газар гэж хязгаарлаж болмооргүй байна. Үүнийг юу гэж бодож байна вэ?

Д.Дэмбэрэл: 19 дэх санал дээр сая зөвхөн Засгийн газар л энэ асуудлаа оруулаад байх юм уу? энэ чинь гишүүд оруулж болдоггүй юм уу гэсэн юм ярьж байна.

Н.Энхболд: Тухайн үед Улсын Их Хурлаас хуулиар батлах уу? тогтоолоор батлах уу гэдгээс нэгдүгээрт юм хамаарна. Одоо бид нар хуулиар эхний гурвыг нэрлэчихлээ. Тэгэхээр цааших нь бас хуулиар л явах болов уу? тэр талаас нь аваад үзвэл Ганхуяг гишүүний хэлж байгаа саналд бас бодохоор юм байна. Үнэхээрийн. Нэгэнт хуулиар батлагдах юм бол хууль санаачилдаг бусад субъектүүд нь яагаад байхгүй байгаа юм бэ гэдэг л санаа байгаа юм байна. Миний ойлгосноор бол. Ер нь Засгийн газрын хийх ёстой ажлыг Улсын Их Хурал юм уу? эсхүл Ерөнхийлөгч, хууль санаачлах эрхтэй учраас заавал хажуугаас нь орж байх гэдэг энэ ойлголтыг аль болохоор багасгаад, би бол Засгийн газар

хариуцах юмаа хариуцаад л, оруулах асуудлаа оруулаад тэгээд хариуцлагыг нь хүлээгээд явдаг энэ зарчим илүү хэрэгтэй гэж бодоод байгаа юм. Салбар дээр тийм л утгаар би харж байна.

Д.Дэмбэрэл: Одоо ойлгогдлоо. Энэ чинь маш ойлгомжтой.

Д.Ганхуяг: Уг нь түүнийг ойлгож байна л даа. Гэтэл өнөөдөр юу болж байна вэ гэхээр хоёр Ашигт малтмалын тухай хуульд Засгийн газар өргөн мэдүүлнэ гэсэн хоёр заалт байгаа юм. Нэг нь стратегийн ач холбогдол бүхий ордод хамруулах саналыг Засгийн газар Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ гээд. Гэтэл энэ 4-5 жилийн хугацаанд стратегийн ач холбогдол бүхий ордод хамруулчихаар орд зөндөө нээгдлээ, Хөшөөт гээд яриад байдаг. Зүгээр л суугаад байдаг. Тэгээд бусад субъект нь өргөн барьж болдоггүй. Жишээлбэл өнөөдрийн Өмнийн говийн элс гэдэг чинь Нарийн Сухайтын ордын нөөцийн нэг хэсэг, ер нь бол. Тэгээд тасдаад л аваад явчихсан. Тогтвортой байдал.

Д.Дэмбэрэл: Би энэ саналыг уншъя.

19.Төслийн 5 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 5.2 дахь хэсэг нэмэх:

“5.2.Засгийн газар шаардлагатай гэж үзсэн салбарыг стратегийн ач холбогдолтой салбарт хамааруулах асуудлыг тухай бүр нь Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж, шийдвэрлүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 31 гишүүн зөвшөөрч, 73,8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Н.Энхболд: Сая үүнийг санаачилсан гишүүд бид нар ярьж байгаад 20 дугаар саналаа татаж байна. Гуравны нэг гэдэг нь үлдэх юм байгаа.

Д.Дэмбэрэл: 20 дахь санал. "Гуравны нэг" гэснийг "15" гэж өөрчлөх саналаа санал гаргасан гишүүд татан авсан учраас санал хураалт явуулахгүй.

21.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.6 дахь заалтын “Монгол Улсын алт, зэс, нүүрс, төмрийн хүдэр, газрын ховор элемент зэрэг уул уурхайн экспортын гол бүтээгдэхүүний” гэснийг “Монгол Улсын уул уурхайн экспортын бүтээгдэхүүний” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 32 гишүүн зөвшөөрч, 76,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

22.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн “30 хоногийн дотор” гэсний өмнө “холбогдох этгээд нь” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 33 гишүүн зөвшөөрч, 78,6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

23.Төслийн 6 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 6.1.7 дахь заалт нэмэх:

“6.1.7.стратегийн аж ахуйн нэгж болох компани хувьцааны хэмжээ буурах үр дагавар бүхий гэрээ хэлцлийг өөрөө, эсхүл түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээд бусадтай байгуулах.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 41 гишүүн оролцож, 28 гишүүн зөвшөөрч, 68,3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

24.Төслийн “Зөвшөөрөл хүсэх тухай хүсэлт”, “Хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх” гэсэн 7, 8 дугаар зүйлийг нэгтгэж, дор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“7 дугаар зүйл.Зөвшөөрөл хүсэх, хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх

7.1.Энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хэлцэл хийхээр төлөвлөж байгаа энэ хуулийн 3.1, 3.2-т заасан этгээд нь зөвшөөрөл хүсэх тухай хүсэлтээ гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад гаргана.

7.2.Энэ хуулийн 7.1-д заасан хүсэлтийг хүлээн авах, хэлэлцэж шийдвэрлэхтэй холбогдсон нарийвчилсан журмыг Засгийн газар энэ хуульд нийцүүлэн батална.

7.3.Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 7.1-д заасан хүсэлтийг хүлээн аваад дараах нөхцөл байдал үүсэх эсэхийг нягтална.

7.3.1.хөрөнгө оруулагчийн аливаа үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтын шинж чанар нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд харшилсан эсэх;

7.3.2.хүсэлт гаргагч нь Монгол Улсын хууль тогтоомж, бизнесийн тогтсон хэм хэмжээг сахин биелүүлэх нөхцөл, боломжийг хангасан эсэх;

7.3.3.хөрөнгө оруулалт нь тодорхой салбар дахь өрсөлдөөнийг хаах, монополь тогтоох шинжийг агуулсан эсэх;

7.3.4.хөрөнгө оруулалт нь Монгол Улсын төсвийн орлого, бусад бодлого, үйл ажиллагаанд ноцтой нөлөөлөл үзүүлэх эсэх;

7.3.5.хөрөнгө оруулалт нь тухайн салбарын үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх эсэх.

7.4.Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 7.1-д заасан хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 45 хоногийн дотор хэлцэл хийхийг зөвшөөрөх боломжтой эсэх талаарх саналаа Засгийн газарт хүргүүлнэ.

7.5.Засгийн газар энэ хуулийн 7.4-т заасан саналыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 45 хоногийн дотор зөвшөөрсөн, эс зөвшөөрсөн шийдвэрийн аль нэгийг гаргана.

7.6.Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 7.5-д заасан шийдвэр гарснаас хойш тав хоногийн дотор хүсэлт гаргагчид энэ тухай мэдэгдэнэ.”

Д.Зоригт: Би нийт 7 дугаар зүйлтэй холбогдуулаад өнөөдөр чуулганы

хуралдаан дээр олон гишүүд хэллээ. Манай энэ зөвшөөрөл өгөх процедур нь хүнд суртал, авлигаас ангид тийм ил тод, шуурхай хөрөнгө оруулагчийг чирэгдэлгүй байх зарчмыг эцсийн хэлэлцүүлгийн шатанд нь тийм заалтууд оруулах нь зүйтэй гэж бодож байна. Үүнийг анхааралдаа авч, протоколд тусгаж өгөөч гэж хүсч байна.

Д.Дэмбэрэл: Саяны Зоригт гишүүний хэлснийг эцсийн хэлэлцүүлгийн үед та бүхэн анхаараад дахиж сайн хараад ир.

Р.Гончигдорж: 7.1 дээр төрийн захиргааны байгууллагад хүсэлт гаргана гэж байгаа. Үүнийг өөрийг нь эзэнтэй болгох хэрэгтэй юм. Өөрөөр хэлбэл Монгол Улсын стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжээр дамжуулж гаргана гэдэг ийм харилцаа оруулж өгч эзэнтэй болгож байгаа юм. Тэгэхгүй бол алсын нэг нөхөр Монгол руу хүсч зөвшөөрч авах гэж байгаа юм шиг тийм байдал. Тэгээд үүнтэй нь холбогдуулаад яг ингэнэ, үүнтэй холбогдсон хариуцлагыг нь тэр аж ахуйн нэгж нь өөрөө хүлээнэ. Аж ахуйн нэгж үүнийгээ зөрчих юм бол лицензийг нь хураах хүртэл тэр арга хэмжээ нь 10.2 дээрээ байгаа юм. Ингэж Монголдоо байж байгаа тэр тодорхой лиценз бүхий аж ахуйн нэгжээр нь дамжуулж энэ зөвшөөрлөө хүснэ. Үүнтэй холбогдсон хариуцлагыг нь тэр аж ахуйн нэгж нь хүлээнэ. Тэгээд тэр аж ахуйн нэгж нь ийм юм хүлээж байгаа учраас бүх мэдээллээ дандаа Засгийн газарт гаргаж өгч байх ийм юм. Түүнийг бид нар 3 дахь хэлэлцүүлэг дээрээ тодруулаад оруулах ийм учиртай юм. Энд тийм нэг асуудал жижигхэн хаягдсан гэдгийг хэлээд санал хураалгая гэж үзэж байна.

Д.Дэмбэрэл: Та сая үүнийг 7.1, 12-т байгаа Монголын тал гэсэн юмтайгаа нийлүүлээд арай ойртуулсан маягийн субъектыг тодорхой болгоё гэж байгаа юм уу?

Р.Гончигдорж: Тийм, эзнийг нь, хариуцах эзнийг нь тодорхой болгоё.

Д.Дэмбэрэл: Тэг, тэр хариуцах эзэн, субъектыг дараа оруулж ирэхдээ тодорхой болгож болох юм байна гэдгийг анхааралдаа аваарай, ажлын хэсгийнхэн.

Ингээд би сая 24-ийг бүхэлд нь уншсан байгаа. 24 дэх саналыг Зоригт, Гончигдорж гишүүдийн гаргасан саналыг харгалзан анхаарч үзнэ. Тэгэхдээ энэ 24 дэх саналыг дэмжье гэсэн саналаар санал хураалт явуулж байна.

Санал хураалтад 43 гишүүн оролцож, 34 гишүүн зөвшөөрч, 79,1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

25.Төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсгийн “Монгол Улсын Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 31 гишүүн зөвшөөрч, 73,8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

26.Төслийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсгийн “6 дугаар зүйлийг” гэснийг “энэ хуулийн 3.1, 3.2 дахь хэсэгт заасныг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 41 гишүүн оролцож, 34 гишүүн зөвшөөрч, 82,9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

27.Төслийн холбогдох заалтуудаас “шууд болон шууд бусаар” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 41 гишүүн оролцож, 30 гишүүн зөвшөөрч, 73,2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

28.Төслийн 10 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 10.2 дахь хэсэг нэмэх:

“10.2.Стратегийн аж ахуйн нэгж нь аливаа бараа бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээг худалдан авахдаа Монгол Улсад бүртгэлтэй Монгол Улсын үндэсний аж ахуйн нэгжид давуу эрх олгох журмыг баримтлах ба энэ журмыг Засгийн газар холбогдох стратегийн аж ахуйн нэгжтэй зөвшилцөн баталж, мөрдүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 41 гишүүн оролцож, 33 гишүүн зөвшөөрч, 80,5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Гишүүд ээ, цагаа сунгая. Цаг сунгалаа.

29. Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Батбаярын гаргасан, Төслийн 10 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 10.3 дахь хэсэг нэмэх:

“9.3.Энэ хуулийн 6.1.1-д заасан хэлцлийг хийсэн гадаадын хөрөнгө оруулагч, түүнтэй нэгдмэл сонирхолтой этгээд болон гуравдагч этгээдийн тухайн хэлцэлтэй холбоотойгоор нөгөө талд шилжүүлсэн төлбөрөөс Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжийн дагуу албан татвар суутгаж, Монгол Улсын төсөвт шилжүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье.

Санал хураалтад 42 гишүүн оролцож, 33 гишүүн зөвшөөрч, 78.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

13 дахь саналыг одоо хураах уу?

Гончигдорж гишүүн

Р.Гончигдорж: Баярлалаа. Энэ дээр Ганхуяг гишүүний хэлээд байгааг ойлгосон. Одоо нэгэнт үндэсний аж ахуйн нэгж гэсэн ойлголт байгаа учраас тэр нэр томъёоны хэсэг зайлшгүй орох шаардлагатай. Харин Ганхуяг гишүүний хэлээд байгаа 100 хувь гэдгийг гадаадын хөрөнгө оруулалттай гэдэг бол 25 ба түүнээс дээш хувь нь гадаадын хөрөнгө оруулалттай бол гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж гэж хэлсэнтэйгээ уялдуулаад энэ нь 100 хувь гэдгийг бид нар 75 хувь юм уу? эсхүл тэр 100 гэдэг процентыг нь эцсийн хэлэлцүүлэг дээр тогтож оруулж ирээд гаргая.

Ийм ойлголттойгоор сая саналаа татаж авч байгаа. Өөрөөр хэлбэл хасах гэдэг саналаа татаад авчихаж байгаа юм. Харин оруулахдаа тэр 100-г нь өөрчлөх байдлаар хоёр дахь хэлэлцүүлэг дээр ярья.

Д.Дэмбэрэл: Одоо үүнийгээ батлаад та нар зөвхөн тэр 100 дээрээ яриад ир гэсэн юм авахгүй юм уу?

Санал хураалт явуулъя, тэгэх үү. Өөр газар байгаа юм уу? Би бол сая Гончигдорж гишүүний хэлснээр бол зөвхөн 100 гэдэг асуудал дээрээ.

13 дахь саналыг татаж авлаа. Тийм учраас санал хураалт байхгүй.

Одхүү гишүүн

Д.Одхүү: Хоёр дахь хэлэлцүүлгээр үүнийг арай өөрөөр томъёолж оруулж ирэхээр ерөнхийдөө ойлголцсон учраас би саналаа татаж авч байна.

Д.Дэмбэрэл: Дэмжээгүй нэг дэх саналыг Одхүү гишүүн татсан учраас санал хураалт байхгүй.

Дараагийн хэлэлцүүлэг дээр анхаарч ирээрэй.

Энэ асуудлыг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд шилжүүллээ.

Эдийн засгийн байнгын хороо хэлэлцээд саналаа Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд өгсөн байгаарай.

Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг томилох тухай тогтоолын эцсийн найруулгад саналтай гишүүн байна уу?

Алга байна. Эцсийн найруулга сонслоо.

Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын эцсийн найруулгад саналтай гишүүн байна уу?

Алга байна. Эцсийн найруулгыг сонслоо.

Өнөөдөр горимын санал гаргаад чуулганаа үргэлжлүүлээд явуулъя гэсэн санал гаргах хүн байна уу?

Боловсролын редакцийг маргааш сонсьё. Гишүүдэд тараагаарай.

Гишүүдэд баярлалаа.

Өнөөдрийн чуулганы хуралдаан өндөрлөснийг мэдэгдье.

Хуралдаан 18 цаг 10 минутад өндөрлөв.

Соронзон хальснаас буулгасан:

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ
ХӨТЛӨГЧ:

Д.ЦЭНДСҮРЭН